

САБРАНА ДЕЛА БРАНИСЛАВА ПУШИЋА

**Сабрана дела
Бранислава Нушића**

XXI

- 1. Ожалошћена породица**
- 2. Београд некад и сад**

**Издавачко и књижарско предузеће
Геца Кон А. Д.**

БРАНИСЛАВ НУШИЋ

**БЕОГРАД НЕКАД И САД
ОЖАЛОШЋЕНА ПОРОДИЦА**

БЕОГРАД

Издавачко и књижарско предузеће Геца Кон А. Д.
12, Кнез Михаилова улица 12

1935

II 4042/21

к. 5032/64

БЕОГРАД НЕКАД И САД

весела игра у два дела

ЛИЦА:

У ПРОЛОГУ

Јован Стерија Поповић

У КОМАДУ

Станојло

Перса

Никола, њихов син

Милица, Николина жена

Зорица

Буба

Миле

} њихова деца

Јоца, Персин брат

Његов син

Госпођа Поповић

Господин Поповић

Господин Тоша

Дуле

Пијаниста

Маникирка

Собарица

Први новинар

Фотографски репортер

Први

Други

Трећи

} господин с корза

ПРОЛОГ

ЈОВАН СТЕРИЈА ПОПОВИЋ

(После три удара маљем о под, Стерија ступа пред завесу).

Почитајемо слушаоци,

Без саизволенија мојега, сачинитељ веселога позоришта овога, ставио ме је пред застор овај, уверен да бих ја могао полезно послужити му, као неко предисловије ономе што ће се овде приказивати.

Живот људски, као и све проче појаве потчињене јесу променама, које колико из закона јестеством у васељени постављених толико још и из стремљења човека ка напредовању и усавршењу производе. Те и такве промене у области човечанскога усавршења, нама, списатељима не би бележити припадало; те епохе људских промена бележе учени кроничари који из тога после човечанске цивилизације хисторију сачињавају.

Али кад то усавршење само спољашње облике цивилизације на себе узме, оно се тиме приподобљава магарету оном навукавшем на себе

кожу лавовску испод које ушеса магарећа вире. Таква опстојатељства друштва једнога добродошла јесу списатељем, онима сирјеч, који своје доба бележе. Када сам ја то пре много лета учинио, написавши као отраз тадашњих опстојатељства весело позориште моје „Београд некад и сад”, ја нисам ставио точку, будући сам знао да после мене мора доћи неко који ће бележити нове дане и нове промене. Знао сам ја да ће се и Нешина Љуба удати и Велимир оженити и пород изродити, а тај опет пород, нов пород дати, који ће читавим столећем оддјељен бити од Нешине матере Смиљане, оне која рекла јест: ако после двадесет и осам лета опет у Београд дошла буде, да га више овде, на овоме месту наћи неће.

Нека ни списатељ данашњег веселог позоришта не ставља точку. Изменит ће се и ово што је сад, и доћи ће нови људи, ново време, нови обичаји и кроничар, који се тада јавио буде, забележит ће оно што бива и смејат ће се ономе што је било.

Такви су закони људскога напредовања и у савршења и тима се законима сви повиновати морамо! — (Одлази).

ПРВИ ДЕО
(Модерна соба. — Гласовир.)

НИКОЛА, МАНИКИРКА

НИКОЛА

(Седи за једним сточићем за којим је с друге стране маникирка која му уређује нокте)

Како имате топлу руку!

МАНИКИРКА

(Смешећи се)

Мислите?

НИКОЛА

А веле: ко има топлу руку тај има и топлу душу а ко има топлу душу тај има и добро срце.

МАНИКИРКА

Можда, ја не знам!

НИКОЛА

Сваки тај ваш лепи прстић изгледа ми као електрични спроводник. Чим ме се такнете ја осетим удар струје.

II

СТАНОЈЛО, ПЕРСА, ПРЕЂАШЊИ

СТАНОЈЛО

(Улази носећи куфер и кишобран. — Перса носи други куфер).

Добар дан!

НИКОЛА

(Не дижући се)

О, оче, мајко, откуд ви? 'Одите, 'одите ближе да вам пољубим руку. (Прилазе, и он их слободном руком прихвата и љуби руке). Па откуд, откуд тако изненадно?

СТАНОЈЛО

(Уздржава се, не би хтео пред маникиром)

Па... већ, рећи ћу ти, рећи ћу ти откуд ми.

НИКОЛА

(Сети се)

Ох, да... па како, мајко?

ПЕРСА

Ето тако... хвала Богу!

МАНИКИРКА

(Завршила је па се диже и збира алат)

НИКОЛА

Готово?

МАНИКИРКА

Да!

НИКОЛА

(Устаје и загледа нокте)

Одлично! (Оцу) Мало сам, знаш дотерао нокте (Вади стотинарку и даје маникирки. Станојло и Перса погледају се). Маникираћу се опет, што скорије, ради вас!

МАНИКИРКА

(Полазећи)

Хвала лепо. Љубим руке. — (Оде).

III

СТАНОЈЛО, ПЕРСА, НИКОЛА

СТАНОЈЛО

(Гледа за њом)

Па зар сто динара што ти потсекла нокте?

НИКОЛА

Ах, па да, то се плаћа данас.

СТАНОЈЛО

Видим да се плаћа.

ПЕРСА

Боже мој, код толиких маказа!

НИКОЛА

Али, седите, седите, забога! (Перса [седа].)

СТАНОЈЛО

Сто динара за сечење ноктију! Онда разумем, онда разумем потпуно.

НИКОЛА

Шта разумете?

СТАНОЈЛО

Разумем све што се дешава... док ми бри-
немо и не можемо ока да склопимо.

ПЕРСА

Веруј, дете, нисмо могли ока да склопимо. Ја сам и окупила Станојла: Хајдемо, хајдемо одмах у Београд, да не буде после доцкан. Дете је осетљиво, може дићи руку на себе.

НИКОЛА

Ко осетљив?

ПЕРСА

Па ти.

НИКОЛА

И да дигнем руку на себе. Али, не видим зашто?

СТАНОЈЛО

(Вади новине из џепа)

Како не видиш, а ово! (Показује му новине).
Пао си под стечај, све новине пишу да си пао
под стечај.

НИКОЛА

Па то вас забринуло?

ПЕРСА

Па то дабоме! И зато смо ето као без ду-
ше дојурили.

НИКОЛА

Али забога, шта имате ви ту да се забри-
нете?

СТАНОЈЛО

Како да се не забринемо? Стечај, еј, стечај!

НИКОЛА

(Слатко се смеје)

Боже мој, Боже мој! Будите ви потпуно мир-
ни, нека вас то нимало не узрујава. То није ни-
шта, апсолутно ништа.

СТАНОЈЛО

(Забезекнут)

Стечај?!

НИКОЛА

Па да забога, стечај. То је данас само једна финансијска операција, један леп посао.

СТАНОЈЛО

Посао?!...

НИКОЛА

Добар трговачки посао и ништа више.

СТАНОЈЛО

Стечај добар посао! Ја знам да се због стечаја Марко Арсић уби из пушке; ја знам да се због стечаја Сима Микић завуче у собу и до смрти не изађе у свет због срама и стида; ја знам да се због стечаја Пера Здравковић....

НИКОЛА

Забога, оче, па то је било некада.

СТАНОЈЛО

Па јесте, некада, некада дабоме кад се није плаћало сто динара за сечење ноктију.

НИКОЛА

Данас је све то друкчије; данас стечај није оно што је био некада.

СТАНОЈЛО

Ја не знам како је данас, ал' знам да је стечај стечај!.....

НИКОЛА

Па да и дифтерија је дифтерија, али пре није било серума, па се умирало од дифтерије, а данас је, видите, пронађен серум па се не умире.

СТАНОЈЛО

(Врти сумњиво главом)

Може! Можда сте ви у Београду пронашли и серум за стечајеве. Шта знам ја! Кад ти кажеш да је тако...

IV

МИЛИЦА ПРЕЂАШЊИ

МИЛИЦА

(Долази из споредне собе. Она је у пижами, у панталонама и капутићу, потшишана је, на носу јој наочари са дебелим црним оквиром; у руци јој полутабак хартије и перо. Изненађена).

Ах, оче, мајко! (Љуби им руку).

ПЕРСА

(Загледа је)

Ју, снахо, тако ти Бога... ју, ју! (Окреће главу).

СТАНОЈЛО

(Срдит)

Хм! Хм! (Узме Николу на страну). Слушај, синко, ти би могао да научиш своју жену како се излази пред родитеље.

НИКОЛА

Али!...

СТАНОЈЛО

Ако неће да поштује родитеље, нека поштује старост.

НИКОЛА

Али ја не видим...

СТАНОЈЛО

Па ти не видиш, дабоме да не видиш! Изаћи пред родитеље гола!

МИЛИЦА

(Пришла је Перси и нешто јој објашњава. — Перса окреће главу да је не би видела)

НИКОЛА

Али није гола забога!

СТАНОЈЛО

Женска у гаћама то је гола женска од како је света и века. Не знам како је код вас у Београду, али у честитом свету је тако.

МИЛИЦА

(Звони).

Забога, Никола, ниси наредио ни ствари да се унесу у собу!

V

СОБАРИЦА, ПРЕЂАШЊИ

СОБАРИЦА

(Лепушкаста и феш)

Молим! Љубим руке!

МИЛИЦА

Ана, ово су господинов отац и мајка!

СОБАРИЦА

Љубим руку! (Љуби их у руку). Добро нам дошли.

СТАНОЈЛО

Жива била!

МИЛИЦА

Узмите, Ана, ове ствари; носите у Бубину собу.

СОБАРИЦА

А госпођица Буба?

МИЛИЦА

Она ће прећи код Зорице.

СОБАРИЦА

Молим! (Односи ствари а затим се враћа преко позорнице и одлази)

VI

ПРЕЂАШЊИ БЕЗ СОБАРИЦЕ

СТАНОЈЛО

Је ли нам штогод род ова девојка?

НИКОЛА

Не, то је собарица.

СТАНОЈЛО

Па она мени: „Добро дошли!” Као да сам
јој материн брат.

МИЛИЦА

Како сте путовали?

ПЕРСА

Добро!

МИЛИЦА

Ви се нећете љутити, јел' те, што вас ја мо-
рам да оставим за часак. Пишем један чланак који
морам још данас да свршим. У ствари готова сам
већ, само још две три завршне реченице.

СТАНОЈЛО

Чланак? Па зар се ти богати и политиком
бавиш?

МИЛИЦА

Ах, политика! Она ме најмање интересује. Одговарам на једну анкету постављену ових дана у јавности.

СТАНОЈЛО

И ти то за новине пишеш?

НИКОЛА

Па за новине да!

СТАНОЈЛО

(Николи)

И новине ће да штампају то што она напише?

НИКОЛА

Да. Њени се чланци врло радо примају.

СТАНОЈЛО

Па... није рђаво, ако само што корисно пишеш. Зашто не, ако је што корисно. Ето на пример, читао сам ту скоро један користан чланак о томе како се кокошке насађују.

МИЛИЦА

Али не забoga! Ко ће се још данас бавити кокошкама код толиких актуелних проблема!...

СТАНОЈЛО

Па о чему пишеш?

НИКОЛА

Пише чланак о жени у јавном животу.

СТАНОЈЛО

Па зар им је мало јавног живота, зар би још нешто?

МИЛИЦА

Постављено је питање: којим професијама у јавноме животу могу жене да се одају?

НИКОЛА

И сад многи на то питање одговарају, па је умољена и она да одговори.

МИЛИЦА

Ја стојим на овом гледишту: жена је или способна за јавне функције или није способна. У свима до сада приступачним професијама показала је да је способна. Зар не?

СТАНОЈЛО

Како да није!

МИЛИЦА

Способна као трговац, као чиновник, као лекар, као адвокат, као инжињер, као професор и... кад је тако, нашто онда питање којим професијама могу жене да се одају; зашто јој ускраћивати

приступ у све професије којима се људи одају?
(Перси) Зар не?

ПЕРСА

Не питај ти мене, ништа ти ја то не знам.

МИЛИЦА

(Станојлу)

Реците ми ви, 'ајде, зашто на пример ускраћивати жени да буде војник?

СТАНОЈЛО

Војник?!

МИЛИЦА

Да.

СТАНОЈЛО

Па може, у пекарској чети, а може и кувар, а...

МИЛИЦА

Не, не мислим тако, већ војник.

СТАНОЈЛО

Војник?

МИЛИЦА

Да!

СТАНОЈЛО

С пушком?

МИЛИЦА

Да.

СТАНОЈЛО

Да оставиш варјачу, па да узмеш пушку? Е таман то нам још треба! — А овај, опрости што ћу да те питам, снахо, имаш ли ти још који пар тих гаћа или само тај један, јер ако пођеш у војску требаће ти више.

МИЛИЦА

Ах, па ви ствар схватате неозбиљно.

СТАНОЈЛО

Напротив, врло озбиљно, зато се и бринем толико.

МИЛИЦА

Видим, вас бунџи то што сам поменула војнички позив. Добро нека то остане на страну, ја сам то и иначе само као пример поменула. Али, ако ви сумњате да би женске биле кадре рукова-ти оружјем, не сумњате ваљда да би се женске умеле тако исто молити Богу као што се и људи моле, ако не још и боље и срдачније.

СТАНОЈЛО

Па нек се моле, ко им то брани.

НИКОЛА

(Оцу)

Она знате мисли да би жене тако исто биле
кадре вршити службу Божију као и људи.

СТАНОЈЛО

(Зграње се)

Шта кажеш? Не мислите ваљда у попове?

МИЛИЦА

Ја не видим зашто не би могле?

СТАНОЈЛО

(Још увек згранут)

Ама у попове?

МИЛИЦА

Па да!

СТАНОЈЛО

И ти да будеш поп?

МИЛИЦА

Није о мени реч... али, рецимо!...

СТАНОЈЛО

И ти да ме благосиљаш?

МИЛИЦА

Па и то!

СТАНОЈЛО

Благосиљај ти, снахо, твога мужа, а мене не!

МИЛИЦА

Па добро, не морам ја бити.

СТАНОЈЛО

Него кој'? Моја Перса ваљда? Е благо мени! Замисли болан, Персо, ти поп, а ја идем за тобом по селу и носим ти бакраче.

ПЕРСА

Ама остави ти мене!

НИКОЛА

(Милици)

Остави богати тај разговор; видиш да отац тера шалу.

СТАНОЈЛО

И моја Перса на пример прота а ја црквењак, одговарам на јектенија и палим кандила. Господе Боже, Перса прота а ја црквењак!

МИЛИЦА

Уосталом, ја увиђам да ћемо се тешко моћи сложити, кад ви све наопако схватате. Ја гово-

рим о стварима само у принципу, а ви их узимате буквално и онако како ја нисам казала. Можда кад прочитате цео мој чланак, када се упознате са аргументима, али... ја морам да пожурим. Извините, ја морам да пожурим са чланком. Извините ме за тренутак! (Одлази).

VII

ПРЕЂАШЊИ БЕЗ МИЛИЦЕ

СТАНОЈЛО

(Одмерава је погледом. Када оде, Перси)

Чу ли ти, богати, Персо, ово?

ПЕРСА

Па чух!

СТАНОЈЛО

Е па хајд сад, спремај у име Божије епи-трахиљ и кадионицу.

НИКОЛА

Бога ми, оче, мени изгледа као да ви нешто не трпите своју снаху.

СТАНОЈЛО

Шта имам ја да је трпим, трпи је ти.

НИКОЛА

Имате неко нарочито нерасположење према њој.

СТАНОЈЛО

Нек изађе обучена како се пристоји преда ме, па ћу онда имати другаче расположење.

ПЕРСА

(Диже се)

Ја одо', Станојло, да скинем мало либаде, знаш коље ме овде, а и да отворим оне куфере да се протегне одело.

СТАНОЈЛО

'Ајде, 'ајде, прото!

ПЕРСА

(Полазећи)

Не заборави, Никола сине, да пошљеш кога ујка Јоци нек му јави да смо дошли. (Оде).

VIII

СТАНОЈЛО, НИКОЛА

СТАНОЈЛО

Молим те, ја те и не запитах за децу. Упаде брате, она твоја са женским правом, па ме збуни, те и не упитах за децу. Како су?

НИКОЛА

Деца? Хвала Богу, добро су, сасвим су добро; сад ће они ваљда.

СТАНОЈЛО

Је л' иду обучена улицама?

НИКОЛА

Боже мој, какво је то питање?

СТАНОЈЛО

Па шта знам ја, кад им мајка...

НИКОЛА

Али, оче, забога!...

СТАНОЈЛО

А уче ли? Како напредују у школи?

НИКОЛА

Па... како да вам кажем, оче, није сва срећа ни у науци.

СТАНОЈЛО

Па није... ал' то... ти хоћеш као да кажеш...?

НИКОЛА

Уче, није да не уче... не може се рећи да не уче!

СТАНОЈЛО

А шта уче?

НИКОЛА

Па... како да вам кажем... Миле и не учи, он је прекинуо учење, одао се на футбол. Има намеру да постане професионалац у том спорту.

СТАНОЈЛО

И не учи школу?

НИКОЛА

Па да, школа би му сметала. А напредује, одиста му се мора признати да напредује. Зами-слите, већ сад, тако млад, он је постао бек.

СТАНОЈЛО

Бек?!...

НИКОЛА

Леви бек!

СТАНОЈЛО

Гле, молим те, гле молим те!... Леви бек!...
А девојке?

НИКОЛА

Буба, она млађа, учи балет...

СТАНОЈЛО

Оно...? — (диже ногу).

НИКОЛА

И ванредно лепо напредује. Њена наставница вели да јој је она најдаровитији ђак!

СТАНОЈЛО

А Зорица?

НИКОЛА

(У забуни)

Зорица... она тако... усталом она у последње време студира есперанто.

СТАНОЈЛО

Есперанто?...

НИКОЛА

Да.

СТАНОЈЛО

То је лепо, а и корисно је за сваку домаћицу. Шта би сада било с нама да наше мајке нису знале есперанто?

НИКОЛА

Изгледа, оче, да ви то...

СТАНОЈЛО

А не, Боже сачувај! Сваку науку ја поштујем и ценим, и балет и есперанто. Зашто не? А после, изгледа да друкче и не би могло бити.

НИКОЛА

Па дабоме!

СТАНОЈЛО

Не би друкче ни могло бити. Отац под сте-чајем плаћа сто динара за сечење ноктију; мај-ка у гаћама хоће да буде поп; син леви бек, ћер-ка есперанто.

НИКОЛА

Оче, забога, ви сте давно из Београда, па вам све то изгледа друкче. Дабоме, свет се мења, живот се мења, а ви... далеко од света; за-вукли се тамо у унутрашњост...

СТАНОЈЛО

Па ако смо у унутрашњости, нисмо у планини. А најзад, нисам ја отуд, из паланке, него сам београђанин као и ти. Овде сам одрастао, овде сам се школовао, па — служба ме одвела тамо, и где ме затекла пензија, тамо сам остао и да живим. Ал' то не значи да ја нисам београђанин.

НИКОЛА

Па јесте, не кажем... све се за ових тридесет година изменило, све се изменило.

СТАНОЈЛО

Видим ја већ да се изменило, још како се изменило!

IX

ПЕРСА, ПРЕЂАШЊИ

ПЕРСА

(Долази из собе без либадета, носи у руци плетиво и под пазухом једно велико клупче. На носу јој наочари. — Николи)

Посла ли кога?

НИКОЛА

Где?

ПЕРСА

Да јави Јоци.

СТАНОЈЛО

Шта си га окупила са тим Јоцом?

ПЕРСА

Боже, Станојло, па брат ми је, рођени брат. Њега једино имам а нисмо се видели пуних седам година.

СТАНОЈЛО

Па видећете се већ, има и пречих ствари: Ето, ниси ни питала сина за унучиће. Каква си ти то баба кад не питаш за унучиће!

ПЕРСА

Ју, Боже ме прости и не запитах одиста! Тако, збунила сам се па...

СТАНОЈЛО

Треба да питаш.

ПЕРСА

Како су, болан, како су деца?.

СТАНОЈЛО

Хвала Богу добро су. Одрасла су и напустила су школу.

ПЕРСА

(Николи)

Зорица ваљда већ удавача?

СТАНОЈЛО

Јес', удавача и већ учи есперанто.

ПЕРСА

Ама не питам тебе.

СТАНОЈЛО

Па ето, нек ти он каже.

НИКОЛА

Добро су деца, мајко, здрава су и напредна.

ПЕРСА

Нису код куће?

НИКОЛА

Нису, али наићи ће.

ПЕРСА

Откад их нисам видела. А Зорица, велиш, задевојчила се?

НИКОЛА

О, па и Буба је стигла а и Миле читав човек. Видећете их!

Х

МИЛИЦА, ПРЕЂАШЊИ

МИЛИЦА

(Долази обучена и под шеширом)

Је л' се не срдите на мене, задржала сам се...

СТАНОЈЛО

Ето, овако се излази пред родитеље.

МИЛИЦА

...Ал' вас опет морам оставити. Имам седницу управе напредних жена. Никола, ја нећу моћи да спреим вечеру за наше драге госте, задржаћу се на седници. Пошљи преко у ресторан, нека ти се донесе јеловник, па изабери... нека отац и мајка сами изаберу... (Станојлу). Можда што кувано, или можда један ескалоп?

СТАНОЈЛО

Хвала, не знам ако Перса воли ескалоп?

ПЕРСА

Ју, откуд ја?

МИЛИЦА

Најзад, што вам се допадне. И овај, немојте ме чекати на вечеру; вечерајте ви, ја ћу се вероватно задржати на седници мало дуже.

НИКОЛА

Као обично!

МИЛИЦА

Да, као обично, задржаћу се! До виђења! (Одлази).

XI

СТАНОЈЛО, ПЕРСА, НИКОЛА

СТАНОЈЛО

(Пошто је отишла)

Ескалоп! Нека нуди она своме оцу и мајци
ескалоп, а не мени.

НИКОЛА

Па забога, то је једно обично јело.

СТАНОЈЛО

Нека га она једе, разумеш!

НИКОЛА

Па добро, нећемо га узети; узећемо оно што
изаберете.

СТАНОЈЛО

И вечераћемо без ње?

НИКОЛА

Па да, пошто је заузета.

СТАНОЈЛО

Да немаш и ти какву седницу, па да вече-
рамо и без тебе?

НИКОЛА

(Гледа у сат)

Ах, не! У ово доба ја обично имам партију покера у клубу, али данас нећу ићи.

XII

БУБА, ПИЈАНИСТА, ПРЕЂАШЊИ

БУБА

(Улази, праћена пијанистом, весело и за све време на сцени игра јо-јо)

О, какво изненађење! (Љуби руку старој мајци).
Добро дошла, мајко.

ПЕРСА

(Грли је и љуби)

Боље те нашла дете моје!

БУБА

(Љуби руку Станојлу)

Добро дошли, деда!

СТАНОЈЛО

(Љуби је у чело)

Боље те нашао, дете моје!

ПЕРСА

(Станојлу)

Одрасла боме, баш израсла.

СТАНОЈЛО

Израсла дабоме!

БУБА

Па откуд ви? Сети се). Ах, пардон, господин је пијаниста код нас у школи. Моја стара мајка, мој деда.

ПИЈАНИСТА

(Клања се)

СТАНОЈЛО

А господин је пијаниста?

БУБА

Да, пијаниста код нас у школи!

СТАНОЈЛО

А идеш редовно у школу?

БУБА

Како да не. Ево ме сад са часа, па ме господин допратио.

СТАНОЈЛО

А учиш... шта оно учиш?

НИКОЛА

Балет, оче!

СТАНОЈЛО

А јест, боме!

БУБА

И могу вам рећи да сам одличан ђак. Госпођа Кољаховска моја учитељица каже, да сам јој ја најбоља ученица.

НИКОЛА

Да, и мени је говорила.

БУБА

(Загрли Николу)

Ах, татице, да знаш само како сам данас лепу фигуру научила?

НИКОЛА

(Милујући је по коси)

Је ли?

БУБА

Ево баш да покажем, нека виде стара мајка и деда како напредујем.

НИКОЛА

Не знам да л' ће их занимати?

СТАНОЈЛО

Па... ако је штогод к свету...

БУБА

Видећете, особито лепа фигура... допашће вам се... (Пијанисти) 'Ајде, господине, 'ајде, дајте нам онај фрагменат... (Остави јо-јо на сто).

СТАНОЈЛО

(Узима јо-јо и разгледа га, па га предаје Перси).

БУБА

(Пошто је пијаниста ударио један акорд, излази напред, стане спремна за игру и задиже рукама сукњу).

ПЕРСА

(Кад спази, приђе јој хитно и тргне сукњу, па је покрије).

БУБА

Немојте, мајка, смета ми сукња.

СТАНОЈЛО

(Перси)

Еј, моја Персо, чу ли, данашњој омладини смета сукња.

БУБА

(Задигне опет. Пијанисти)

Пазите! Ало! (Он засвира а она заигра балет у коме размахује ногама на све стране).

ПЕРСА

Ју, ју, ју, дете шта ти би! (Сакрије марамом очи и окрене главу).

СТАНОЈЛО

(Пламти сав од гнева, па кад не може више да издржи, а он прилази Николи)

Реци јој да престане, разумеш ли, реци јој да престане или...

НИКОЛА

(Умирује га)

Али забога, оче!

СТАНОЈЛО

Нећеш, дакле, да јој кажеш, е па онда ћу ја!
(Бесно скочи на пијанисту, шчепа га за рамена и 'збаци са клавирске столице).

БУБА

(Престане с игром, спази сцену и притрчи пијанисти)

Ју, извините, молим вас извините. Боже, де-да, ала сте груби! Ако вам се не допада могли сте рећи. (Узме од Персе јо-јо и наставља да га умотава).

СТАНОЈЛО

(Сав једак)

Допада ми се, ко каже да ми се не допада. И теби се допада, Персо, је ли да ти се допада? Најзад, главно је да се допада твоме оцу и мајци.

ПИЈАНИСТА

(Хтео би и он нешто да каже)

Ја... ја... ја...

СТАНОЈЛО

Ви да ћутите и да се не мешате у фамили-
јарне ствари.

ПИЈАНИСТА

Молим!

БУБА

Али ви се, деда, тако грубо понашате према
господину, да га ја морам узети у заштиту.

СТАНОЈЛО

Узми га!

БУБА

Вама се игра може и не допасти, али то
није господин крив. Он је само свирао.

СТАНОЈЛО

Нек свира својој сестри!

БУБА

Е, па ово се више не може поднети, 'Ајдемо
господине. Татице, ја идем са господином у био-
скоп. Вечерајте ви, немојте на мене чекати, ја
ћу доцније доћи! (Оде са пијанистом).

ХIII

СТАНОЈЛО, ПЕРСА, НИКОЛА

СТАНОЈЛО

(Више себи)

Сасвим, иста мајка: вечерајте ви, немојте на мене чекати, ја ћу доцније доћи!

НИКОЛА

(Прилази му)

Ви се, оче, опет љутите?

СТАНОЈЛО

Не, не љутим се! Само реци ти мени: је л' то што нам је показала Буба, је л' то у школи учи?

НИКОЛА

Па да, у школи.

СТАНОЈЛО

А ти можда и плаћаш за то?

НИКОЛА

Разуме се.

СТАНОЈЛО

А хоћеш ли да ми кажеш још нешто... немој ми замерити, ја сам знаш, прост човек, ја сам из унутрашњости; велим, да ми кажеш још: а зашто то она учи? Је л' да игра пред публиком,

у кафанама, или да игра пред мужем, или да игра деци својој, када их изроди?

НИКОЛА

Па забога оче, то је уметност.

СТАНОЈЛО

Уметност?! Персо, виде ли, богати, своју унуку како задиже сукњу и баца ноге?

ПЕРСА

Видех!

СТАНОЈЛО

Е да знаш, то је уметност. Ето ти, сад бар знаш да ниси бадава у Београд долазила, научила си нешто, сад знаш шта је уметност.

XIV

МИЛЕ, ПРЕЂАШЊИ

МИЛЕ

(Он је у кратким панталонама те му се виде колена, на глави му барет)

Ура! Шест према један! (Спази Станојла и Персу)
О, деда, мајка, откуд ви? Добро дошли! (Љуби им руке).

СТАНОЈЛО

Боље те нашао, синко! Откуд ти такав?

МИЛЕ

Деда, деда, замисли: шест према један! (Загрли деду одушевљено) Мајка, мајка, шест према један! Грли бабу одушевљено).

ПЕРСА

Шта му је?

МИЛЕ

(Баца капу у вис)

Ура! Шест према један!

СТАНОЈЛО

Никола, море, је ли ти здраво ово дете?

НИКОЛА

(Сину)

Објасни, Миле, деди и мајки у чему је ствар.

МИЛЕ

Шест према један.

СТАНОЈЛО

Шта, брате, ко брате?

МИЛЕ

Р. С. К. према Т. П. К.

СТАНОЈЛО

Ко?

МИЛЕ

Р. С. К. према Т. П. К.

СТАНОЈЛО

(Николи)

Разумеш ли га ти, богати?

НИКОЛА

То су, знате, разни клубови. Па данас је била утакмица, и Р. С. К. је добио шест голова према једноме који је добио Т. П. К.

СТАНОЈЛО

А тако, а сад разумем! (Милу) Дакле шест према један? Е гледај молим те, ко би се томе надао!

МИЛЕ

Право да вам кажем, нисмо се ни ми надали. Њихов је тим био врло јак: голман Циле; центар навале Пардо, центар-халф Шуле, а десни бек Сурутка. Ми смо у првом полувремену имали два гола, а они један, кад у другом полувремену, њихова десна спојка понесе лопту, издриблова нашег Чупу — Чупа је наш леви халф — био је халф, само рефер није хтео да свира, па наиђе на мене — ја сам леви бек -- ал' му ја отнем лопту и дам му један спољни, хоп! (Удари ногом у Персино клупче које је на земљи, те га отера чак у публику).

ПЕРСА

Ију!

СТАНОЈЛО

Стани, брате, стани! Уха, ала си се ти захуктао.

МИЛЕ

А лева полутка таман да прихвати, кад...

СТАНОЈЛО

Чекај молим те. Разумеш ли га ти, Персо?

ПЕРСА

Разумела сам оно кад нам рече добродошли, а ово даље не знам шта говори.

СТАНОЈЛО

Не знам ни ја.

ПЕРСА

И што ми отера клупче, по богу дете?

СТАНОЈЛО

Е па мора, он је леви бек. (Николи) Је л' леви бек беше?

НИКОЛА

Да!

СТАНОЈЛО

(Милу)

Речи ти мени, је л' можемо ми и без тебе да вечерамо?

МИЛЕ

Да, вечерајте, ја ћу мало доцније доћи.

СТАНОЈЛО

Знао сам. Такав је ред у овој кући, па не треба да се квари ред.

МИЛЕ

А сутра ћу, деда, да вас водим на утакмице. Имамо реванш партију Р. С. К. према Ј. П. К.

СТАНОЈЛО

Јест, јест. Е баш да ме водиш, да видим Ј. П. К. Не можеш да верујеш како сам се ужелео да видим Ј. П. К.

XV

ЗОРИЦА, ГОСПОДА С КОРЗА, ПРЕБАШЊИ

ЗОРИЦА

(Улази праћена петорицом шесторицом младића са корза. Она носи велики букет)

Ах, па ми имамо госте?! Добро нам дошли, мајка. (Љуби јој руку) Добро нам дошли, деда! (Љуби му руку).

МИЛЕ

(За то време се извуче и оде).

ПЕРСА

Боље те нашла, чедо моје! (Љуби је).

СТАНОЈЛО

Боље те нашли, сине! (Љуби је).

ЗОРИЦА

(Николи)

Татице, татице, пољуби ме!

НИКОЛА

(Љуби је)

ЗОРИЦА

Победила сам, бар упола. На претходном избору по подне за мис Београд, од четрдесет и девет кандидаткиња изабрано је свега три, између којих ће се сутра вршити ужи избор. И ја сам једна од те три, (Спази своје пратиоце) Ах, пардон. Ово је моја стара мајка и мој деда, а ово су моји навијачи.

СТАНОЈЛО

Навијачи?

ЗОРИЦА

Да, они агитују за мене. (Седа крај Персе)
Седите, господо, седите! (Вади табакеру) Пушите ли,
деда? (Нуди му).

СТАНОЈЛО

(Дурне се)

Хвала. И ако пушим, ја не пушим тај еспе-
ранто дуван.

ЗОРИЦА

(Палећи цигарету, Перси)

Дакле од четрдесет и седам кандидаткиња и-
забрано је свега нас три. Сутра је међутим ужи
избор: између нас три има да се изабере једна.

НИКОЛА

И мислиш да ћеш ти бити?

ГОСПОДА С КОРЗА

(У један глас)

Разуме се! То је несумњиво!

СТАНОЈЛО

Па онда?

ЗОРИЦА

Па онда то... бићу мис Београд. Писаће се
о мени, све ће новине писати о мени, фотографи-

раће ме, доносиће ми слике, говориће се само о мени, цео ће се свет интересовати за мене.

СТАНОЈЛО

И то је све?

ЗОРИЦА

А није све... може се десити да будем изабрана и за мис Југославију, и онда... ох, Боже мој, Париз, Монтевидео...

СТАНОЈЛО

Ето ти сад, шта ћеш у Монтевидео, Бог те видео?

ЗОРИЦА

На конкурс за мис Универзум. Шта мислите, деда, куд би ваша слава отишла, кад бих ја била изабрана за мис Универзум?

СТАНОЈЛО

Далеко!

ЗОРИЦА

Чак тамо...

СТАНОЈЛО

У Монтевидео!

ЗОРИЦА

А могу добити понуду и за филм.

СТАНОЈЛО

Може и то!

ЗОРИЦА

Како би то лепо било... Најлепши сан на свету!... Замислите Холивуд, Вили Фирст, Џорџ Александер, Морис Шевалије, Вили Фрич. (Перси) Замислите, мајка: џунгла, тамо један лаф, с друге стране тигар, а у средини ја и Вили Фрич.

ПЕРСА

(Одмахује руком)

ЗОРИЦА

Ох, само сутрашњи дан да преживим. Нећу целу ноћ очи склопити. (Господи с корза). Шта мислите, господо, хоћу ли победити?

ГОСПОДА С КОРЗА

(У један глас)

А, то је несумљиво!

ЗОРИЦА

То ће се видети још вечерас на балу. (Перси) Вечерас имамо велики бал који С. П. К. приређује у част конкуренткиња. Обући ћу моју нову тоалету. Сашила сам је за уметнички бал, али је

одгођен, и тако имам нову тоалету. Нешто особито, дерние кри.

СТАНОЈЛО

А то вечерас?

ЗОРИЦА

Да, зато сам и дошла да се обучем, а господа ће ме причекати да ме затим воде на бал.

СТАНОЈЛО

Како, зар те неће водити отац и мајка?!...

ЗОРИЦА

Мајка је заузета.

НИКОЛА

(Станојлу)

А ја право да вам кажем и не волим те игранке.

СТАНОЈЛО

(Зорици)

То значи, ми можемо вечерати, не морамо тебе чекати.

ЗОРИЦА

Разуме се!

СТАНОЈЛО

Тако сам и мислио.

ЗОРИЦА

(Господи с корза)

Ви ћете ме, дакле, господо, причекати док
се обучем.

ГОСПОДА С КОРЗА

(У један глас)

О да, о да!

ЗОРИЦА

Ја ћу врло брзо бити готова. (Оде у собу).

XVI

ПРЕБАШЊИ БЕЗ ЗОРИЦЕ

ГОСПОДА С КОРЗА

(Збирају се у једну гомилу позади и међу собом дискутују)

СТАНОЈЛО

(Прилази Николи)

Је ли, богати, ко рече да су ови што их
твоја ћерка вуче?

НИКОЛА

Па рекао сам вам, то су њени кавалеџери.

СТАНОЈЛО

Она млађа доведе бар само једнога, а ова
читаву чету.

НИКОЛА

Они ће сутра агитовати за њен избор.

СТАНОЈЛО

А је л' то истина, богати, да ће са њима да иде на бал, а не са родитељима?

НИКОЛА

Па зашто не? Не видим ту ништа необично.

СТАНОЈЛО

Па дабоме да не видиш. Не можеш ти ни видети, али видим ја и види твоја мајка.

НИКОЛА

Шта видите?

СТАНОЈЛО

Шта? Све, све што смо видели и чули. И све је наопако, све изокренуто, све да те Бог сачува. Мени се већ два три пута смучило а и Перси, видим, преврће се утроба. Не можемо више да гледамо па ето ти!

НИКОЛА

Ама није све то тако страшно, изгледа вам можда...

СТАНОЈЛО

Изгледало не изгледало једно ћу ти рећи, синко. Најбоље ће бити да нас лепо пустиш да се вратимо одакле смо и дошли, те да не гледамо ово!

НИКОЛА

Каквог би то смисла имало... Тек што сте дошли!

СТАНОЈЛО

Имало смисла не имало, тако ће најбоље бити. Зар не видиш и сам колико смо далеко једно од другог; зар не видиш да се не разумемо. Или сте ви сувише измакли или смо ми сувише изостали тек — не разумемо се. Па зашто би били једно другом на терету и на сметњи, него, што рекли твоја жена и твоја деца: мене и Персу немој да чекате на вечеру, ми имамо посла, ми ћемо у име Божје првим возом још вечерас.

НИКОЛА

Али забога, оче, кад вам кажем...

СТАНОЈЛО

Пусти ме, синко, јер немогу да гледам ово па то ти је!

НИКОЛА

Па добро, реците шта је то што не можете да гледате?

XVII

ЗОРИЦА, ПРЕЂАШЊИ

ЗОРИЦА

(Улази у једној раскалашној балској тоалети, голих леђа и претераног деколтеа).

ГОСПОДА С КОРЗА

(Изненађени аплаудирају)

А! А! Браво!...

СТАНОЈЛО

(Николи)

Ето! Ето! То не могу да гледам. То! То! То!
(Перси) Персо, окрени главу да не гледамо ово чудо! (Окрену једно и друго главе).

ПРВИ ГОСПОДИН С КОРЗА

Дајте, господо, један фокс-трот.

ГОСПОДА С КОРЗА

Фокс-трот!

ДРУГИ ГОСПОДИН С КОРЗА

(Седне за клавир и засвира).

ПРВИ ГОСПОДИН С КОРЗА

(Узима Зорицу и игра).

ТРЕЋИ ГОСПОДИН С КОРЗА

(Окреће се лево и десно па кад не види никакву другу даму он прилази Перси).

ПЕРСА

(Пренерази се и брани).

НЕКОЛИКО ЊИХ

(Опокољавају је и силом изгурају те је онај узима и игра с њом).

СТАНОЈЛО

(Очајно чупа косе).

ЗАВЕСА

ДРУГИ ДЕО

(иста соба)

I

МИЛЕ, затим СТАНОЈЛО

МИЛЕ

(Ражцилитао се по соби, гурајући ногом једну гужву новина).

СТАНОЈЛО

(У ретенготу је, на грудима му медаља за храброст).

Стани, море, еј стани! Ама, је л' ти шораш што год нађеш по кући?

МИЛЕ

А, дедо, гле, где; што сте ми ви одјутрос тако нешто свечани?

СТАНОЈЛО

Идем у цркву.

МИЛЕ

Па што сте метли ту медаљу?

СТАНОЈЛО

Зато, што је данас помен палима на Церу, а ја сам ову медаљу на Церу добио.

МИЛЕ

Шта сте ви, ког ђавола, на Церу радили?

СТАНОЈЛО

Ја, је ли? Борио сам се; био сам у трећем позиву, а трећи позив потегао је као и најмлађа војска. Нигде заостали нисмо, ако нисмо били први нисмо били ни последњи. На Церу сам ја и рањен, па сам тамо и ову медаљу добио. Било је то пред крај лета, тако уочи Преображења, јест, јер о Преображењу је и решена битка. Па, ми, трећи позив, били смо на једној коси; испред нас Дринска дивизија, а непријатељ...

МИЛЕ

(Нестрпљив)

Па, је л' ћете ви целу историју да ми испричате?

СТАНОЈЛО

Целу него, јер треба да је чујеш, и треба да је знаш.

МИЛЕ

(Са досадом)

Ах, молим вас, ко ће то вечито да слуша?

СТАНОЈЛО

Ко ће да слуша? Ти! Разумеш ли, ти! Зар ја слушам твоје историје како је лопта летела, како је центар-халф посрнуо, како је леви бек ударио једно хоп и... ја тебе слушам, а ти да не слушаш оно што је било на Церу?

МИЛЕ

Па да... разумем... али, знате, историја, то је прошлост.

СТАНОЈЛО

И зато што је прошлост, да се не помиње више, је л'? (Јетко) Прошлост, прошлост... па прошлост дабоме, ал' да није било те прошлости... Видиш ли ти, та поља по којима ви сад шорате лопте, прошлост је обојила крвљу и...

МИЛЕ

Па добро, не кажем ја, имате право... Ми сви поштујемо и клањамо се прошлости, само... знате како је, досади и то; сваки час по неко на-такари медаљу за храброст на груди, и прича приче из Албаније, са Цера, са Кајмакчалана...

СТАНОЈЛО

Него о лопти. Зар тамо на Церу и Кајмакчалану, непријатељ нашој деци протерао танад кроз тело, па то ништа, а што је твој бек протерао

лопту, то је нешто; зар тамо онеме протерали кроз тело једанаест метака, а он још спасава заставу и — то је нико, а твој голман што је протерао лопту, то је народни јунак, њему се кличе, њега носе на раменима.

МИЛЕ

Па не мислим ја забога тако, и не мисли нико од нас тако...

СТАНОЈЛО

Па не мислиш, ал' ето... смета ти и моја медаља! (Скида је и меће у џеп). Ево, ево, не морам се ја њоме китити, кад нисам био кадар бар једну лопту да протерам.

МИЛЕ

Немојте се љутити, деда. И ви сте као млади играли цилите, па сте играли мете, је ли; па то није сметало да будете добри јунаци. Зашто онда нама браните оно што сте ви радили?

СТАНОЈЛО

Оно је друго!

МИЛЕ

Друго је зато, што сте ви то радили, а ово вам је друго зато, што ми то радимо, а у ствари то је једно исто.

СТАНОЈЛО

Није то исто, а добро би било кад би било исто.

МИЛЕ

Ево, ако хоћете да вас водим данас по подне на утакмице па се и сами уверите.

СТАНОЈЛО

(Подсмевајући се)

Па јест баш те молим да ме водиш јер ја, знаш, зато синоћ нисам отпутовао да бих данас ишао на утакмице.

МИЛЕ

(Полазећи)

И немојте да се љутите, деда, на мене.

СТАНОЈЛО

Море, гледај ти твоја посла, мариш ти што се ја љутим!

МИЛЕ

(Оде у леву собу).

II

СОБАРИЦА, ЈОЦА И ЊЕГОВ СИН, ПРЕЂАШЊИ

СОБАРИЦА

(Улазећи неком за собом)

Извол'те! (Станојлу). Брат старе госпође. (Одлази).

СТАНОЈЛО

Ах Јоца! (Кад га спази на вратима, он се зграње и скамени). Ама, тако ти Бога, јеси ли то ти, Јоцо?

ЈОЦА

(Стари господин, вршњак Станојлов, али елегантно обучен, испеглан, избријане браде и бркова и са марамицом у џепу од капута)

Па ја дабоме!

СТАНОЈЛО

(Још увек му не прилази)

Ти?

ЈОЦА

Него ко?

СТАНОЈЛО

Па што се тако нагрди, по богу човече?

ЈОЦА

(Загледа се)

Како... не видим...

СТАНОЈЛО

И ко те то нагрди, Јоцо, брате рођени?

ЈОЦА

Ама чекај, човече божји, да се прво поздравимо као људи (Рукује се с њим). Како си, Станојло, нисмо се болан толико година видели!

СТАНОЈЛО

Добро сам ја, него с тобом не знам шта ћу.

ЈОЦА

(Престављајући младића који је дошао с њим)

Ово је мој син. (Сину). Пољуби течу руку.

СИН

(Љуби Станојла у руку).

СТАНОЈЛО

(Пита Јоцу за сина)

Је л' и он шест према један?

ЈОЦА

Ко?

СТАНОЈЛО

Па овај... твој син?

ЈОЦА

Не разумем те!

СТАНОЈЛО

Питам те брате, је ли бек и је ли напустио школу?

СИН

А, сад вас разумем. Не, течо, ја сам свршио школу и већ сам апсолвирао.

ЈОЦА

Он је боме свршио технику.

СТАНОЈЛО

Е ако, ако, то је лепо. Хвала Богу кад нас има и таквих у фамилији. Значи паметно неко дете, јер кад би било по теби...

ЈОЦА

Ама, шта ти ја данас сметам толико?

СТАНОЈЛО

Мени не сметаш, али сметаш, брајко, сам себи. Ко те то обрија, тако ти Бога; где су ти онако лепа брада и бркови?

ЈОЦА

Та иди, молим те, изгледао сам као дивљак.

СТАНОЈЛО

А сад изгледаш као тетка Фросина, жена Томе налбантина. Пљунута тетка Фросина. Шта ти би, богати, да се под старост накарадиш? 'Ајде, ови млади што направише чудо од себе па и да речеш — младост лудост... али ти бре, у тим годинама?

ЈОЦА

Ама па и ти. Па не живим ја, брате, у планини него овде међу људима. Не могу ја другаче но остали свет.

СТАНОЈЛО

Па јес' сви ви што вам се изокренула памет тако говорите. Видећеш, твоја те сестра неће ни познати, а и ако те позна, неће се пољубити с тобом. Ко ће још и с бабама да се љуби. (Одлази на врата). Персо! 'Оди, 'оди овамо, дошла је да те обиђе тетка Фросина, жена Томе налбантина. 'Оди! 'Оди!...

III

ПЕРСА, ПРЕЂАШЊИ

ПЕРСА

(Долази и изненади се кад види Јоцу)

Јоцо!...

ЈОЦА

(Притрчи јој, грле се и љубе)

Ово је мој син, Персо. Знаш онај мали што ти је онда, кад смо долазили, разбио теглу са слатком.

СИН

(Љуби јој руку).

ПЕРСА

Боже мој, како израсло дете. Не бих га никад познала.

СТАНОЈЛО

А Јоцу си познала?

ПЕРСА

Како га не би познала?

СТАНОЈЛО

Па тако... зар не видиш какав је? Ја сам мислио ти се нећеш хтети ни пољубити с њим.

ПЕРСА

Зар са братом?

СТАНОЈЛО

Па јест што кажеш, твоја је крв и сасвим пристаје уз тебе. Могла би с њим да играш и фокс-трот, ти то знаш, играла си синоћ.

ПЕРСА

Ех, ти опет! Кад задреш а теби цео свет не ваља.

СТАНОЈЛО

Па јест, ја задро. Све је иначе у реду, само ја задро.

ЈОЦА

Па како си ти, Персо? Болан, брате, ево већ седам година како се нисмо видели. Читав век. А добро изгледаш. 'Ајде овамо, молим те,

да се разговарамо мало; откад с тобом нисам разговарао. (Одведе је до канабета и тамо разговарају).

СТАНОЈЛО

(Прилази сину на другој страни собе)

А ти, кад си већ лепо свршио школе, гледај сад да будеш паметан. Немој да те захвати овај хук па да пођеш и ти низ ветар. Ево, погледај твога рођенога оца. Колико до пре шест седам година био је то још паметан човек, а погледај га сад.

СИН

Па није све то тако страшно, течно, како вама можда изгледа. Мора се живети с временом.

СТАНОЈЛО

Ено га гле! Па и ти, бре, у исту свиралу дуваш. А ја мислио, свршио си школе, паметан си па ћу с тобом моћи да се разумем, ако не могу с другима.

СИН

Право да вам кажем, течно, тешко ће вам бити ма с ким да се разумете, ако ви будете сваку ствар гледали својим очима.

СТАНОЈЛО

Него како? Да је гледам ваљда туђим очима?

СИН

Не мислим то, али не треба ствари гледати оним очима којима сте их гледали пре педесет година.

СТАНОЈЛО

Него?

СИН

Па забога, ствари не могу остати онакве какве су биле, морају се мењати.

СТАНОЈЛО

Нека се ствари мењају али нека се људи не мењају.

СИН

Морају се и они мењати. И ви сте се променили, и ви не живите више истим животом којим је ваш деда живио.

СТАНОЈЛО

Не боме, не мењам се ја. Ја живим и сад онако како су моји стари живели и како су ме научили да живим.

СИН

Чини вам се. Зашто на пример не носите и данас тур и пеленгире као што је ваш деда носио; што не једете рукама као што је ваш деда

јео; што не пишете гушчим пером као што је ваш деда писао; што не путујете вољујским колима као што је ваш деда путовао?.

СТАНОЈЛО

То је друго. Оно што мора да буде, мора, али зашто да правим ја и оно што не морам. Млад си ти па не знаш то, мој синко. Кућа је некад била црква, храм... а погледај шта су ови данас од куће направили. Направили су улицу, улази ко хоће, излази ко хоће. Избацили су из куће иконе, а унели голе женске; ишчистили метлама из куће поштовање, љубав, мир, па унели у кућу безобразлук и... то, безобразлук. А морал... 'ајде, реци ми где је морал код таквог живота?

СИН

Тамо где је био и у ваше доба.

СТАНОЈЛО

Шта кажеш? Бре, бре, бре... па теби ти ништа не помаже диплома. Имаш исту памет као и ови други.

СИН

Не знам да л' имам исту памет али знам да говорим онако како је. Све што бива бивало је већ, само у другом облику.

СТАНОЈЛО

То није истина, у моје доба овога чуда није било.

СИН

Не смем да вам говорим, а морам вас и поштовати као старијега; иначе, кад бих смео, ја бих вам већ казао како је било у ваше време.

СТАНОЈЛО

Да говориш, хоћу да те чујем баш!

СИН

Немојте, молим вас.

СТАНОЈЛО

Ама шта немојте, хоћу баш да чујем!

СИН

Па то, знате, што кажете о моралу. Било је тога и у ваше доба. Кад сте се ви састајали са девојкама по шљивицима, по кукурузиштима, иза капија и по таванима, онда је то био морал. — Зашто? Зато што нико није видео и нико није знао. А данас, када се девојка састане и забавља са младим човеком јавно, на улици, на забави, пред светом, пред родитељима — онда је то неморал. Зашто? Зато што се види и што се чује. Кад сте се ви састајали са туђим женама код разних тетка Мара и стрина Сока, онда је то био

морал. Зашто? Зато што нико није видео и нико није знао. А данас, кад удата жена проговори или се забавља са страним човеком јавно, на улици, пред светом, пред мужем — онда је то неморал. Зашто? Зато што се то види и што се чује.

СТАНОЈЛО

Пази ти, молим те, њега. Запео као да ће лекцију да ми држи. Е мој синко, све то што ти говориш није тако... а и кад би било тако, ако је ко од нас и радио то што ти кажеш, а он се бар стидео кад га ухвате. А стид, видиш, то је морал. Где нема стида, ту нема ни морала. А где вам је стид данас? Зар не видиш да вам жене иду голе улицом. То бар некад није било, никад жене нису ишле голе.

СИН

Нису, али сте свлачили чочеке и посађивали их голе на колена.

СТАНОЈЛО

То је друго. То је било весеље а весеље је весеље. Али ово, нећеш ваљда рећи да смо ћерке давали на лицитацију као што ви данас радите?

СИН

Какву лицитацију?

СТАНОЈЛО

Па ето то ваше што бирате мис.

СИН

Па што је то ружно?

СТАНОЈЛО

Како да није ружно: изнесете девојку на пазар, цео свет о њој говори, новине јавно пишу како је лепа. Па и ако је лепа, брате, она је лепа за свога будућег мужа, а не за новине и за свет.

СИН

А зар ви нисте то исто радили?

СТАНОЈЛО

Никад!

СИН

Па нисте то, али сте радили много горе. Чим сте чули за коју лепу девојку а ви сте јој испевали песму, па ту песму после предавали циганима да је певају по кафанама и под вашарским шатрама. Те лепа Коса, те лепа Роса, те Цане моме убаво. И описивали сте у тим песмама и њено лице и обрве и очи и кукове и гуње у недрима и пупак на трбуху и...

СТАНОЈЛО

(Прекида га)

То је био севдах.

СИН

Зовите га ви како хоћете, тек то је било за вас на своме месту да о једној девојци из честите породице певају цигани по кафанама, а ово је зло ако пишу новине.

СТАНОЈЛО

(Јоци)

Јоцо, молим те, реци ми је л' те много стаје школовање овог твог детета?

ЈОЦА

Па стаје дабоме!

СТАНОЈЛО

Е да знаш да си паре бацио у воду. Па он, море, има исту памет као и ови што су напустили школу.

СИН

Па немојте се љутити, течо, ја нисам ништа вама лично пребацивао.

СТАНОЈЛО

Како да се не љутим кад браниш оно што се не може одбранити. Зар ти не видиш, море, да је ово данас све наопако?

СИН

Па ја не кажем да је добро; не браним ни

ја ово што не ваља, али, откако је света и века
било је и добра и зла.

ЈОЦА

(Устао је, Перси)

Па доћи ћу дабоме! (Станојлу). Мислиш да о-
станете који дан у Београду?

СТАНОЈЛО

Да не да Бог!

ЈОЦА

Па реко', кад сте већ потезали толики пут...
А нисте изашли ни да видите мало.

СТАНОЈЛО

Шта да видим, тебе ваљда?

ЈОЦА

Опет ти. А мислио сам, бога ми, овога ле-
та и да вам дођем мало у госте.

ПЕРСА

Па дођи болан!

СТАНОЈЛО

Да дођеш, зашто да не дођеш, али да до-
ђеш као човек, да пустиш браду и бркове, а не
да ми се тамо смеје свет и да мисли да си дошао
да држиш претставе.

СИН

(За то време пришао је тетки и с њом разговара).

ЈОЦА

Добро, добро и то ћу за љубав мира учинити. (Сети се). Него и не питам те, како Никола, како његови?

СТАНОЈЛО

Мој Никола? Добро је, читао си већ у новинама а за децу његову не питај, читаћеш у новинама.

ЈОЦА

Поздрави их. (Рукују се). Збогом, збогом, Персо. (Одлазе).

IV

СТАНОЈЛО, ПЕРСА

СТАНОЈЛО

(Перси која их је отпратила до врата па се враћа)

Виде ли, тако ти бога? Виде ли га какав изгледа?

ПЕРСА

Па изгледа као и сваки други што изгледа.

СТАНОЈЛО

Па јес' што кажеш; могао бих и ја да се обријем.

ПЕРСА

Само ти још то треба!

V

МИЛИЦА, ЗОРИЦА, ПРЕЂАШЊИ

МИЛИЦА

(Она је као и Зорица свечано обучена и спремна за излазак)

Ви сте, мајка, имали посету?

ПЕРСА

Да, био теча Јоца да ме види.

МИЛИЦА

Рекла ми је девојка, али извините, нисам могла изаћи, спремале смо се ја и Зорица.

СТАНОЈЛО

А хоћете мало у шетњу?

МИЛИЦА

Ах, не, идемо на конкурс, данас је избор мис Београд па водим Зорицу.

СТАНОЈЛО

А и ти ћеш с њом?

МИЛИЦА

Па разуме се, мајка сам; биће и мени пријатно ако ми ћерку прогласе за лепотицу.

СТАНОЈЛО

Па јес', твоја је крв!

ЗОРИЦА

(Која држи двоје новине у руци)

Јесте ли читали, дедице, јутрошње новине?

СТАНОЈЛО

Нисам!

ЗОРИЦА

Пуне су, пуне о мени. Доносе и моју слику и описују ме.

МИЛИЦА

(Узме новине)

Дај да прочитам деди. (Развије новине и чита). „А госпођица Зорица...” (говори) овде се раније говори о другим кандидаткињама... (чита) „а госпођица Зорица, сем веома изразита лица, дубока, топла погледа и античких линија тела, истиче се изнад осталих кандидаткиња још и необично

лепом ногом. Њена нога је са толико пластике изливена; њена нога..."

СТАНОЈЛО

Стани молим те! Чекај! (Не уме да се прибере).
Ама, је л' ти то тераш спрдњу са мнош, или одиста пишу за њене ноге?

МИЛИЦА

Како бих терала спрдњу? Ево...

СТАНОЈЛО

Баш штампано?

МИЛИЦА

Па да!

СТАНОЈЛО

Е људи, преврте се и небо и земља! Зар новине, еј новине, па да пишу о женским ногама?

МИЛИЦА

Ал' зашто не?

СТАНОЈЛО

Еј, мој брате. Новине су писале некад о Бизмарку, о Скобељеву, о Гледстону, па су писале о Плевни, о Гибралтару и о Мароку. Па онда, брате, писале су о земљотресу, о помрачењу сун-

ца, и господину министру кад оде у бању, о митрополиту кад освешта цркву и такве ствари. А сад зар о женским ногама?

МИЛИЦА

Али забога, морају пратити све појаве, зато су новине...

СТАНОЈЛО

Па зар је то појава; зар су женске ноге појава? И ти то као мајка дозвољаваш и још читаш јавно?

МИЛИЦА

Па не куде је, напротив хвале је, пишу да има ванредно лепу ногу.

СТАНОЈЛО

А откуд знају новине да она има лепу ногу?

МИЛИЦА

Па видели су, забога.

СТАНОЈЛО

Па видели, дабоме да су видели, кад ви све показујете.

МИЛИЦА

Па то није ништа, забога, оче. Ево и сад чекамо новинара и фотографског репортера. Моли-

ли су да дођу овамо пре него што одемо на конкурс. Ради су да јој фотографишу ноге.

СТАНОЈЛО

Да јој фотографишу ноге?

МИЛИЦА

Па јесте.

СТАНОЈЛО

Еј, тешко нама! Ми смо некад фотографи-сали главе, а ви сад ноге. Оде на врата. Персо, Персо, 'оди побогу, 'оди овамо да видиш како се ови данас фотографирају. 'Оди богати!

ЗОРИЦА

Али забога, дедице, немојте тако.

СТАНОЈЛО

Него како, као ви, је ли? И ја ваљда да фотографирам ноге?

ЗОРИЦА

Па то није онако како ви мислите, то је само за новине.

СТАНОЈЛО

За новине? Да ти изнесу ту слику у новине?

ЗОРИЦА

Па да, забога!

VI

ПЕРСА, ПРЕЂАШЊИ

ПЕРСА

(Долази).

СТАНОЈЛО

(Кад је спази)

'Оди! 'Оди! 'Оди да видиш и да чујеш. Кажи, ми тако ти Бога, Персо, јесу ли твоје ноге који пут биле у новинама?

ПЕРСА

Шта ти је, човече? Како можеш тако нешто да ме питаш?

СТАНОЈЛО

Питам те, јер ако твоје ноге нису биле, твоје унуке ће бити.

МИЛИЦА

Немојте се ви, забога, због тога секирати. (Вади цигарету и пали, нуди и њега). Је ли по вољи?

СТАНОЈЛО

Хвала! Понуди своју ћерку.

МИЛИЦА

Зоро, хоћеш, душо, да упалиш једну. (Нуди јој).

ЗОРИЦА

Разуме се! (Пали).

VII

НИКОЛА, ПРЕЂАШЊИ

НИКОЛА

(Долази из собе)

Баш добро што нисте још отишле! Сад баш телефоном јављају новинари да долазе с фотографима. Већ су на путу. Добро сте још ту.

СТАНОЈЛО

Па ту смо, дабоме. Чекамо да се фотографишемо.

НИКОЛА

Да, потребно је, знате, за новине.

СТАНОЈЛО

Па да, јер шта би иначе свет читао, ако неће о ногама.

VIII

НОВИНАРИ, ФОТОГРАФИ, ПРЕЂАШЊИ

ПРВИ НОВИНАР

Извините, ми смо... а ви сте ваљда већ кренули пред жири?

ЗОРИЦА

Па да. мислим да је већ време.

ПРВИ НОВИНАР

Ах, имамо још нешто мало времена. Дозволићете ми само два три најкраћа питања...?

ЗОРИЦА

Молим!

ПРВИ НОВИНАР

Хтео бих да знам ваше расположење овога тренутка?

ЗОРИЦА

Па, Боже мој, узбуђена сам, свакојачко сам узбуђена.

ПРВИ НОВИНАР

А ваше предосећање?

ПРВИ ФОТОГРАФ-РЕПОРТЕР

Дозволите, господине колега, најпре снимање.

ПРВИ НОВИНАР

Молим. Уосталом ми ћемо вас пратити, па можемо и успут разговарати.

ЗОРИЦА

Да, можемо успут разговарати.

ПРВИ ФОТОГРАФ-РЕПОРТЕР

Смем ли вас молити, госпођице, да седнете?

ЗОРИЦА

Молим! (Седа, а сви фотографи фиксирају апарат).

ПРВИ ФОТОГРАФ-РЕПОРТЕР

Испружите ногу, тако, испружите што више.

ПРВИ НОВИНАР

(Пришао је Станојлу, не знајући ко је)

Слушајте, мора се признати да ова мала има ванредно лепу ножицу.

СТАНОЈЛО

(Тргне се као опарен)

Па зар ти то мени, је ли?!

ПРВИ ФОТОГРАФ-РЕПОРТЕР

(Зори)

Молим вас, дигните сукњу!

СТАНОЈЛО

(Згранут)

Шта овај вели? (Фотографу). Чујете ли ви, нисте ви овде у кафани са... са онима, ви сте овде у фамилијарној кући. Како ви можете, и то још предамном, пред старим човеком, пред дедом, да кажете девојци да дигне сукњу.

ПРВИ ФОТОГРАФ-РЕПОРТЕР

Ал' то је господине, у другом смислу.

СТАНОЈЛО

Нема ту два смисла; ту има само један смисао, кад се тако нешто каже.

МИЛИЦА

Но, но, умирите се, деда, ево ја ћу да јој задигнем сукњу колико је потребно. (Прилази јој и пребацује јој сукњу преко колена да фотографи сними ноге).

ПРВИ ФОТОГРАФ-РЕПОРТЕР

Тако, Молим!... Благодарим!

СТАНОЈЛО

(Пришао је Перси)

Чу ли ти, црнице, и виде ли ово чудо; мајка задиже ћерки сукњу пред светом. (Пљуне). Пфуј! И зато ме ето задржали синоћ да не путујем, зато да видим и ову бруку.

ПРВИ НОВИНАР

Време је, господо, имамо још свега пола сата до састанка жирија.

ЗОРИЦА

Пола сата? А ја треба и да удесим мало фризуру, и да се одморим; зар не?

ПРВИ НОВИНАР

Да, да, да, зато вас и опомињем.

МИЛЕ

(Долази однекуд)

Мама, госпођа Поповић јавља телефоном, свратиће мало до тебе.

МИЛИЦА

Госпођа Поповић, ух, ала је то незгодно, откуд сад баш? А морам је примити, не могу је одбити. Никола, иди ти са Зорицом, а ја ћу већ доћи. Извинићу се госпођи конкурсом, па ћу пожурити.

НИКОЛА

Да, ја бих већ и иначе ишао. Ви, оче, нећете?

СТАНОЈЛО

Још ме питаш?

НИКОЛА

Па питам, онако, реда ради.

СТАНОЈЛО

Реда ради! Кад би ти знао шта је ред, а шта није... 'ајд, 'ајд, иди за послом.

НИКОЛА

Пођимо, господо! (Одлази са Зорицом и сви за њима).

IX

ПЕРСА, МИЛИЦА, СТАНОЈЛО

ПЕРСА

(Милице)

Па ти остаде?

МИЛИЦА

Морам. Знате, та госпођа која ће доћи, то је једна врло угледна госпођа, врло је поштована и цењена у свима круговима, тако је то отмена дама.

СТАНОЈЛО

Е хвала Богу да упознам и једну жену која је поштована... нису ваљда све у Београду... не фотографишу се све.

Х

ГОСПОЂА И ГОСПОДИН ПОПОВИЋ, ТОША, ПРЕЂАШЊИ

Г-ЂА ПОПОВИЋ

(Еlegantна дама, вуче једну огромну овчарску цукелу на ланцу)

Добар дан, добар дан желим. Примате ли честитања? (Узима од господин Тоше букет и даје јој).
За нашу мис.

МИЛИЦА

(Примајући букет)

Ах, како сте ви пажљиви, увек, увек! (Поздравља се са г. Поповићем и Тошом). Дозволите, моја свекрва и свекар; госпођа Поповић, господин Поповић, господин Тоша.

Г-ЂА ПОПОВИЋ

Чим сам чула да је Зорица изабрана, рекох: ах, ја морам прва да јој честитам.

МИЛИЦА

Ал' још није изабрана.

Г-ЂА ПОПОВИЋ

Ушла је у ужи избор, но па шта хоћете. Од четрдесет и седам кандидаткиња изабране само три и она међу њима. И зар ви сумњате да ће данас победити? Ја нимало не сумњам? (Сад тек примети). Али ви сте под шеширом?

МИЛИЦА

Мислила сам да пођем са Зорицом на конкурс.

Г-ЂА ПОПОВИЋ

Па зар је већ време?

МИЛИЦА

Да, она је отишла већ.

Г-ЂА ПОПОВИЋ

Ох, па ми смо тако у невреме дошли.

МИЛИЦА

Али не забога...

Г-ЂА ПОПОВИЋ

Ја вас молим, идите, нећу да вас задржавам, идите. Како бих ја вама одузела такву једну родитељску радост.

МИЛИЦА

Ах, стићи ћу ја већ!

Г-ЂА ПОПОВИЋ

Не, не, не! Никако! Молим вас лепо идите одмах. Понесите и овај букет Зорици. Идите, молим вас, ево, ми ћемо остати са вашим поштованим родитељима. Нећу због мене да изгубите

једну тако ретку и лепу радост. Ја вас молим
идите... идите! (Гура је).

МИЛИЦА

Не љутите се одиста?

Г-ЂА ПОПОВИЋ

Али не забoga, не, верујте. Идите, молим вас.

МИЛИЦА

Онда... до виђења. (Одлази односећи букет).

Г-ЂА ПОПОВИЋ

(За њом)

Поздравите ми и пољубите вашу мис!

XI

ПРЕЂАШЊИ БЕЗ МИЛИЦЕ

Г-ЂА ПОПОВИЋ

(Станојлу и Перси)

Ми ћемо се само мало одморити; није ред
доћи у посету а и не сести. (Седа, а седају и Поповић
и Тоша).

ПЕРСА

Изволите, молим вас.

ПОПОВИЋКА

(Псу

Лукс, овамо, ту! (Станојлу). Ах, знате то је тако размажено створење, као какво дете. Неће да остане код куће сам, па морам да га водим.

СТАНОЈЛО

Па да, кад је већ размажен.

ПОПОВИЋКА

А господин и госпођа нису београђани?

СТАНОЈЛО

Одавде смо, али већ тридесет година живимо у унутрашњости.

ПОПОВИЋКА

Па и боље је... јер овде у Београду таква је скупоћа, да се просто не може издржати.

СТАНОЈЛО

Па, ипак, видим свет живи.

ПОПОВИЋКА

Живи, али богами врло тешко. И верујте, сам живот можда и не би био тако скуп. Стан и храна но... није баш тако јевтино, али може се поднети, но ове споредне ствари и потребе, то је оно што је овде у Београду ужасно скуп. Узмите на пример коњске трке: аутотакси не може вас ко-

штати мање од 250 до 300 динара. Па онда кад одете тамо, кад сте већ тамо, морате се кладити, је л' те, а и ту оде бар 200 динара. Па онда кад се вратите у град, дабоме, нисте спремали вече-ру код куће, а у ресторацији не можете проћи испод 150 динара. И кад све то саберете, онда, видите, само једна трка вас стаје скоро 700 динара. А то је свака недеља, то је скоро 2500 динара месечно, не рачунајући још дерби и тоалете и друге ситнице. Јер, забога, признаћете и сами, не може се на дерби ићи без нарочите тоалете?

СТАНОЈЛО

(Тобож разуме)

Не може дабоме!

ПОПОВИЋКА

Трке 2.500 динара, тако смо казали. Добро, а где вам је жур? Морате примати бар једанпут месечно, и тај пријем не може вас стати испод 1.500 до 2.000 динара. Је л' те?

СТАНОЈЛО

Разуме се!

ПОПОВИЋКА

Па онда покер. Ми играмо врло често покер, јер како би човек прекратио време. А и покер однесе, богами: данас сто динара, сутра двеста, а

прекосутра триста, па то изнесе гдекад врло велику суму. Ето, видите, те споредне ствари стају у Београду много.

СТАНОЈЛО

Стају, и, дабоме, ту је тешко изаћи на крај.

ПОПОВИЋКА

Како да не... Још да се тако не спомажемо одовуд и одонуд, ја не знам шта би радили. Истина морам признати, олакшано нам је много тиме, што нам господин Тоша плаћа кирију, али...

СТАНОЈЛО

Вашу кирију?

ПОПОВИЋКА

Да!

СТАНОЈЛО

А господин станује код вас?

ПОПОВИЋКА

Не, господин не станује код нас, он је само велики пријатељ мога мужа.

Г. ТОША

Да, ја сам велики пријатељ господинов.

ПОПОВИЋ

Да, он је велики пријатељ мој.

ПОПОВИЋКА

Он плаћа кирију, и то нам је, дабоме, велико олакшање. Па онда он ми купује и све ситне потребе: пудер, руж, рукавице, чарапе, ташне, шешире, сунцобране и такве ствари.

СТАНОЈЛО

А крупније ствари?

ПОПОВИЋКА

Е богами, код крупнијих ствари мало се замислимо. Ако ми треба на пример мантил или костим или тако што, а ми се сви троје скупимо, па се саветујемо.

СТАНОЈЛО

А господин вам је род?

ПОПОВИЋКА

Не, није ми род, он је само велики пријатељ мога мужа.

Г. ТОША

Да, ја сам велики пријатељ господинов.

ПОПОВИЋ

Да, он је велики пријатељ мој!

ПОПОВИЋКА

Па тако, знате, у троје кад бринемо бригу
још се некако и може изаћи на крај, али зами-
слите како је онима у двоје.

СТАНОЈЛО

Могу замислити!

ПОПОВИЋКА

Гле, ми остали само на реч две, па се загово-
рили, и задржавамо вас можда. (Устаје и они устају).

ПЕРСА

Седите, забога!

ПОПОВИЋКА

Не, хвала, морамо још и на отварање изложбе.
До виђења, поштована госпођо, до виђења, госпо-
дине. Лукс, Лукс, 'ајде! (Поповић и Тоша јављају се и
одлазе за њом).

XII

СТАНОЈЛО, ПЕРСА

СТАНОЈЛО

(Пошто су отишли)

Виде ли ти болан ове?

ПЕРСА

Виде'.

СТАНОЈЛО

А виде ли и Тошу?

ПЕРСА

Па виде'.

СТАНОЈЛО

Побогу, људи, и то она прича као да прича причу о црвеном врапцу.

ПЕРСА

Прича боме!

СТАНОЈЛО

И јеси чула, молим те, отворено, јавно: ово је мој муж, а ово је мој Тоша. И Тоша плаћа кирију, и Тоша купује чарапе, а онај: „Јест, то је мој велики пријатељ!”

ПЕРСА

Мене чисто било срамота пред самом собом.

СТАНОЈЛО

Побогу људи, па ако је и бивало кадгод тако нешто, а оно се бар сматрало као срамота и крило се, а ово: „Па овако у троје кад бринемо бригу још се може изаћи на крај али, замислите, како је онима у двоје!” Бре, бре, бре, одосмо у Турке, само наопако: жене посташе наше, а људи хануме. (Шета узбуђено).

ПЕРСА

А снаја још вели: то је једна врло отмена госпођа.

СТАНОЈЛО

Ето, сад си бар видела шта је данас у Београду отмена породица: муж, жена, Тоша и једна цукела. Ето, видела си! Видела си!

ПЕРСА

Не иде ми у главу. Бога ми, све се мислим да то нама само не изгледа тако.

СТАНОЈЛО

Ама како изгледа? Па зар ниси видела својим очима?

ПЕРСА

Кога?

СТАНОЈЛО

Па њу... отмену госпођу.

ПЕРСА

Видела сам.

СТАНОЈЛО

А видела си и њеног мужа?

ПЕРСА

Видела сам.

СТАНОЈЛО

А вид'ла си и Тошу?

ПЕРСА

Па вид'ла сам.

СТАНОЈЛО

И вид'ла си и цукелу?

ПЕРСА

Јес'!

СТАНОЈЛО

Е па ето ти, шта има ту да ти изгледа овако или онако. Изгледа како изгледа.

XIII

БУБА, ДУЛЕ, ПРЕЂАШЊИ

БУБА

(Долази с једним младићем)

Добар дан, деда; добар дан, мајка! (Љуби им руке).

ПЕРСА

Ама где си, дете, још од ране зоре?

БУБА

Имала сам нешто мало посла. Зар нису код куће ни тата ни мама?

СТАНОЈЛО

Отишли су тамо да се бирају.

БУБА

А јес', богами! Па онда честитајте ми ви место њих.

СТАНОЈЛО

Шта да ти честитамо?

БУБА

Па ја сам се одјутрос венчала... ово је мој супруг.

ПЕРСА

Ију!

СТАНОЈЛО

(Згране се)

Кој' се венчао?

БУБА

Ја и Дуле.

СТАНОЈЛО

Кој' Дуле, море?

БУБА

(Приказујући Дула)

Па он... мој супруг!

ПЕРСА

Ама... венчала се баш?

СТАНОЈЛО

У цркви?

БУБА

Па да, у топчидерској цркви, јутрос на јутрењу.

СТАНОЈЛО

Ама... не спрдај се дете, него говори је л' то одистински?

БУБА

Па дабоме одистински!

СТАНОЈЛО

Персо, богати, да нисам ја пречуо: је л' тако рече: венчали се?

ПЕРСА

Тако каже.

СТАНОЈЛО

Јест, тако је рекла.

ПЕРСА

А где ти је венац, црна кћери?

БУБА

Што ће нам венац?

СТАНОЈЛО

А имала си и кума и старосвата?

БУБА

Нисам. То јест имала сам. Кум је био тамо један... не знам како се зове... тамо је баштован у парку, а стари сват — црквењак.

СТАНОЈЛО

Еј, Станојло, несрећни Станојло, шта си ти Богу згрешио? (Буби). Реци ти мени још једанпут, је ли то истина?

БУБА

Па докле ћу, забога, да вам говорим. Разуме се да је истина.

СТАНОЈЛО

А је л' знају твој отац и мати за то?

БУБА

Не знају; нисам им хтела говорити, што да им говорим, имају они довољно својих брига.

СТАНОЈЛО

И они нису ништа знали?

БУБА

Не, забога! За њих ће то бити велико изненађење. А знате, ствар се изненада и десила. Јуче још нисмо ни мислили. Синоћ кад смо се враћали из биоскопа, Дуле ме пратио до куће, а мени нешто падне на памет, па му кажем: „Дуле, 'ајде сутра да се венчамо!“

СТАНОЈЛО

А Дуле каже: „'Ајде!“?

БУБА

Јесте, он каже: „'Ајде!“ и тако се јутрос венчамо.

СТАНОЈЛО

Побогу људи, шта је ово? Шта ово све бива данас? Не могу више да верујем ни очима ни ушима. Виде ли ти, Персо, где и од брака направише спрдњу. Играју брака као што смо ми некада играли жмурке.

БУБА

Па зашто ви то, деда, узимате тако трагично?

ДУЛЕ

Ми ћемо се волети.

СТАНОЈЛО

Е, видиш, то је главно ако ћете се волети;
све друго је споредно.

ДУЛЕ

Ја вас уверавам да ћемо се волети.

СТАНОЈЛО

А и кад престанете да се волите, она ће
теби да каже „Ајде, Дуле, да се растанемо!“

БУБА

Сасвим!

СТАНОЈЛО

А и ти ћеш њој да кажеш: „Ајде!“

ДУЛЕ

Сасвим!

СТАНОЈЛО

Сасвим, дабоме. Е видиш, то је добро што
вам је та ствар у реду. Већ за друго нема шта да
се бринете. Имате хвала Богу од чега да жи-
вите, зар не?

БУБА

Па, Дуле, знате нема никаквих прихода, али
забога, где једемо толико нас у кући, може и он
један.

СТАНОЈЛО

Сасвим. А шта је по занимању Дуле?

БУБА

Он је, деда, голман.

СТАНОЈЛО

Голман?

БУБА

Јесте.

СТАНОЈЛО

Гле молим те, ко би то рекао! Е па то је лепо, то је врло лепо.

БУБА

Док је био центар, имао је шесет голова, а играће и у државној репрезентацији.

СТАНОЈЛО

Гледај молим те! (Прилази Перси). Персо моја, ко срећнији од тебе, ето стекла си зета голмана, који ће играти у државној репрезентацији.

ПЕРСА

Ама слушај, Станојло, ја ово још не верујем!
Не може бити то.

БУБА

Али истина је, стара мајка, кад вам кажем, играће у државној репрезентацији.

ПЕРСА

Море не говорим ти ја то, него за венчање не верујем.

СТАНОЈЛО

Шта имаш да не верујеш. Ето, видиш Дула, видиш га својим рођеним очима.

ПЕРСА

Па јесте! (Буби). Па добро, сине, шта ми-слиш шта ће ти казати отац и мајка кад дођу?

БУБА

Па шта има да ми кажу. Рећи ће: „Гле, зар си се венчала?”

СТАНОЈЛО

А ти ћеш казати: „Јесам!”

БУБА

Дабоме!

СТАНОЈЛО

И после ће Дуле да упрти свој куфер, и да се усели у кућу?

БУБА

Дабоме!

СТАНОЈЛО

Добро, овде ћете јести и спавати, а остало што вам треба?

ДУЛЕ

Кад се волимо, нама ништа не треба.

СТАНОЈЛО

(Тобож озбиљно)

Па то јест... јер љубав знаш може и да поштрика чарапе, и да закрпи ципелу и да скроји зимски капут... све то може љубав. Ето, сад да ускочите у трамвај па да вам кондуктер тражи да платите карту, доста је ако му кажете: „Ми се волимо!” па вам неће ни наплатити возњу.

БУБА

Е камо да то хоће, јер кад би возња била бесплатна, ми бисмо правили свадбени пут.

СТАНОЈЛО

Па јест, и то треба. А како то да немате пара?

БУБА

Немамо; једва смо скрпили за трошкове око венчања. Дуле није имао више од сто десет динара код себе, а ја сам имала седамдесет.

СТАНОЈЛО

Зар вас је толико то стало?

БУБА

Како да не; па трамвај до Топчидера и на-
траг, па онда свештенику, па свеће; па црква. па
онда надница куму и старом свату.

СТАНОЈЛО

Куму и старом свату надница?

БУБА

Па да, дали смо сваком по тридесет динара.
И ето, није нам остало ништа. Да је тата ту, ја
бих му тражила аконто мираза педесет динара,
и то би нам било доста за свадбени пут.

СТАНОЈЛО

А мислите у Венецију да путујете?

БУБА

Не, прешли би у Земун на сладолед. Кад
бисте нам ви, дедо, дали педесет динара као ваш
свадбени дар?

СТАНОЈЛО

Па јест, причинили сте ми радост, велику сте
ми радост причинили.

БУБА

Па 'ајде, болан деда, дајте нам ви!

ПЕРСА

Па дај деци, шта ћеш! Снашло те, па те снашло; шта му можеш?

СТАНОЈЛО

А ти се ражалила?! Па јест, деца се играју свадбе, па те жао да им поквариш игру. Даћу им, али да знаш, то за твоју љубав, Персо.

ПЕРСА

Макар и за моју љубав, ако, дај им!

СТАНОЈЛО

Ево да им дам. (Даје). Ево вам на, па нек вам је просто од мене!

БУБА

(Прими)

Уха, читава стотинарка. Живео деда! (Хоће да му пољуби руку.)

СТАНОЈЛО

(Трза руку)

Њој кажи хвала, мени немој! (Показује на Персу). Она се ражалила, ја нисам.

БУБА

(Љуби руку Перси)

Хвала, мајка!

ДУЛЕ

(Станојлу)

Хвала вам и од моје стране; верујте, ми ћемо се волети.

СТАНОЈЛО

Е, то само; за све друго, није ме брига, једина брига која ме мори, то је да л' ћете се волети!

БУБА И ДУЛЕ

(Ухвате се за руку и једним гласом кликну соколски поздрав)

Здраво! Здраво! Здраво! (Оду).

XIV

ПЕРСА, СТАНОЈЛО

ПЕРСА

Не замери ми, Станојло, ал' сам се тако нешто ражалила... видим, знаш, деца.

СТАНОЈЛО

Па деца, јест, деца, али се они венчаше. И ја кад сам био дете играо сам свадбе, али смо

се венчавали око врбе и око бунара, па кад свршимо венчање, а ми сваки својој кући, а ова данашња деца, видиш, одоше у топчидерску цркву, па одоше сад у Земун.

ПЕРСА

Ама тако ти Бога, да ли су се одистински венчали?

СТАНОЈЛО

Па него, шта ти мислиш, код данашње деце све је одистински, а не као ми што смо се играли све кобајаги. Венчали су се одистински, него шта, као што ће кроз месец дана доћи и рећи ти одистински: „Мајка, ја сам оставила голмана!”

ПЕРСА

(Крсти се)

Боже Господе! Боже Господе!

СТАНОЈЛО

И ето, зато ме син задржава од пута синоћ да и ову родитељску радост доживим! Рекох ли ја лепо теби да пођемо синоћ.

ПЕРСА

Боље да одосмо!

СТАНОЈЛО

Па боље, дабоме! (Напољу се чује врисак, ларма и лупа).

XV

СОБАРИЦА, ПРЕЂАШЊИ

СОБАРИЦА

(Улети уплакана)

Јаој, заштитите ме, господине!

СТАНОЈЛО

Шта је море?

СОБАРИЦА

Млади ме господин удара ногама.

СТАНОЈЛО

Ко, море?

СОБАРИЦА

Млади господин.

СТАНОЈЛО

Ко ти је тај млади господин?

XVI

МИЛЕ, ПРЕЂАШЊИ

МИЛЕ

(Упада на ове речи узрујан)

То сам ја! (Собарици). Ту си дошла, је ли? (Потегне ногом да је удари).

СТАНОЈЛО

Не, забога, није то лопта!

МИЛЕ

Знам ја шта је она?

СОБАРИЦА

(Кроз плач)

Па нисам ја крива.

МИЛЕ

Ниси ти, него ко?! Замислите, деда, она још има образа да вам се жали, а неверна ми је.

СТАНОЈЛО

(Згранут)

Шта је?

МИЛЕ

Неверна! Овамо ми се куне да неће да чује за другог мушкарца осим мене, а кад ја уђем у њену собу...

СТАНОЈЛО

(Плане)

Па зар ти то, бре, мени причаш? Зар те није срам и стид?

МИЛЕ

Па добро, не морам вама. (Перси). Замислите, мајка, куне ми се да неће да чује за другог мушкарца осим мене, а кад ја уђем у њену собу..

ПЕРСА

(Брани се рукама)

Ију, ију, ију, дете моје, како можеш тако нешто да ми говориш?

МИЛЕ

Па коме онда да говорим?

СТАНОЈЛО

Никоме! Никоме да не говориш, него да се облијеш руменилом од стида, па у земљу да гледаш, да гледаш у земљу!

СОБАРИЦА

Ја нисам крива!

МИЛЕ

Ћути! (Ритне се ногом).

СТАНОЈЛО

Пфуј, срам вас било, срам вас било!

МИЛЕ

Срам нека је њу, и срам нека је мога оца.

СТАНОЈЛО

Зато ваљда што те је таквог родио?

МИЛЕ

Није зато, него што хоће да ми је преотме.

СТАНОЈЛО

Ама кога да преотме?

МИЛЕ

Па њу!

СТАНОЈЛО

Ко море?

МИЛЕ

Мој отац.

СТАНОЈЛО

Јеси ли ти луд, море, шта трабуњаш?

МИЛЕ

Не трабуњам ја него говорим оно што је истина. Отишао кобајаги са Зорицом на жири, а он само да завара траг, па се извукао отуд. А и ја остао нарочито зато код куће због ње, па, кад да уђем у њену собу, а тамо, кога да затекнем? Оца.

СТАНОЈЛО

Ама Николу?

МИЛЕ

Па Николу, дабоме, није Јеврема, него Николу вашег сина.

СТАНОЈЛО

Чу ли ти, Персо?

ПЕРСА

(Крсти се)

Господе Боже! Господе Боже!

СТАНОЈЛО

По Богу људи где смо ми ово?!... Па то ни у Содому није било тако!

СОБАРИЦА

Нисам ја крива!

МИЛЕ

Ти си!

СОБАРИЦА

Нисам богами!

МИЛЕ

Ђути!

СТАНОЈЛО

Пфуј, срам вас било! (Устрепти од узбуђења и шчепа столицу те потегне на њих). Напоље! Напоље!

СОБАРИЦА

(Побегне)

МИЛЕ

(За њом, ритајући се ногом да је удари).

XVII

ПЕРСА, СТАНОЈЛО

ПЕРСА

(Притрчала му је већ раније, па му сад узима столицу којом је он замануо)

Утишај се, богати!

СТАНОЈЛО

Како да се утишам, Персо, како да се утишам? (Седа уморан на столицу). Зар не видиш ти ово чудо?!

ПЕРСА

Видим, Станојло, ал' шта ми можемо. Дође ми богами да станем пред икону, па да се помолим Богу за њих.

СТАНОЈЛО

Пред коју икону? Немају они икона у ку-

ћи; зар не видиш да су окренули лице и од самог Бога?

ПЕРСА

Боже мој, Боже мој! Како се свет изменио.

СТАНОЈЛО

Изменио? Преврнуо се, а није се изменио; преврнуо се па иде на главу. Зар не видиш да сви иду на главу?

ПЕРСА

Изменило се, све се изменило!

СТАНОЈЛО

Ни онај свет, ни дај Боже, ни онај Београд ни дај Боже!

ПЕРСА

(Уздане)

А како је све то некад друкчије било.

СТАНОЈЛО

Сећаш ли се, сећаш ли се болан! На овом истом месту, где је сад мој син подигао ове куле и чардаке, била је стара кућа мога покојног оца. Башта, па у башти вењак, па ту се скупимо недељом с вечери; Мика галантериста са госпа Ленком, па Риста контролор са госпа Јелком и свастиком госпођицом Вуком, па Спира шпедитер и

поп-Фића са попадијом, па госпа Спаса комшика, добра жена и велика шаљивчина, а умела је да прави дивне уштипке. Искупимо се тако, па изнесемо на сто мало ораја, мало печене семенке, мало изрезане пршуте, а из подрума ново вино, још по мало резни, а хлађено под чесмом. Па онда Мика галантериста засвира у хармонику: „Збогом нехарна душо, време је се дјелити.” А сви-рао је као оркестар. Па тако, уз музику, пијуц-ка се оно слатко винце и видиш како се све више светле очи, а руменило удара у лице: па женама забридели образи и кикоћу се на сва-шта. А госпа Спаса комшика прича им како је Мари Ђумругџики на Велики Петак пала доња сукња и то у цркви, па кикоту и врискању нема краја. А ми људи овамо, што која чаша више, све у дебљу политику ударамо. Мика галантери-ста оставио армонику па удара песницом о сто и виче: „Све ће њих Игњатијев да задене за по-јас!” — Риста контролор опет, што коју чашу више наврне, све га већа брига ломи за енгле-ску флоту, док му се најзад не веже језик па са-мо плаче, плаче због енглеске флоте.

ПЕРСА

(Уздане)

Ех, било, било па прошло!

СТАНОЈЛО

Тада сам те, тебе, запросио, али не овако,

него... било је ту богами муке. Није било као сад: „Ајде да се венчамо!“ „Ајде“! него, шаљи проводације, те пријатеље, те наговарај, те саветуј, те договарај се, јер, памтиш, твој отац је био противан. Вели: мали сам чиновник, не могу ни себе честито да исхраним. Истина је, био сам мали чиновник, али сам бар био чиновник, ни-сам био голман.

ПЕРСА

Па јесте!

СТАНОЈЛО

И све то као да је јуче било!

ПЕРСА

Јес', богами!

СТАНОЈЛО

И како се то наједанпут измени, као да се преврнуло нешто у овоме свету. Наједанпут. Друго је то у панорами; тамо имаш неки шрафић, окренеш га па се промени слика. Али ово... да Бог сачува! Некада, по староме календару, јуче и данас били су једно крај другога, а сад, погледај, јуче заостало за читавих педесет година, а данас измакло, далеко измакло. Ено још постоје старе кућице са доклатима у Београду, ено још постоје стари људи са опуштеним брковима у Београду, али овај олуј тутњи преко њих и засипа

их и ено не виде се више, утонули су. Избрисани
обичаји, избрисани људи, избрисан читав живот,
а ово ново, ово што као међава наилази, виче и
урла; склони се или ћу те уклонити! И мораш,
не можеш се одупрети, прегазиће те. Мораш се
уклонити. 'Ајдемо ми, Персо... 'Ајдемо тамо одак-
ле смо и дошли. Тешко је за нас на овој међави.
Одупрети се не можемо, а одржати се не можемо.
Време тражи своје, нов живот тражи своје, а ми
нисмо за тај живот, па... хајдемо тамо... тамо смо
ми навикли да дишемо; угушићу се овде!

ПЕРСА

Да идемо боме!

СТАНОЈЛО

'Ајде, иди донеси кофере. 'Ајде, 'ајде да из-
макнемо за времена.

ПЕРСА

Ама је л' одмах?

СТАНОЈЛО

Иди, иди кад ти кажем. Што пре измакнемо,
то боље. 'Ајде!

ПЕРСА

(Оде).

СТАНОЈЛО

(Сам, гледа лево и десно. У томе се из далека чује блех музика и поклици. Оде до врата)

Пожури Персо!

ПЕРСА

(Долази носећи оба куфера и амрел).

СТАНОЈЛО

(Прихвати један куфер и амрел)

Чујеш ли тутањ, ево је мећава наилази. 'Ајде за времена да склонимо главе! (Пођу). Овуда, на споредни излаз, да нас нико не сретне и да нас нико не види! (Обзирући се за собом беже, као да су какво зло дело учинили).

XVIII

СВИ СЕМ СТАНОЈЛА И ПЕРСЕ

(После извесне паузе, за време које се чује јаче музика и бучно клицање, наилази на сцену гомила носећи на раменима Зорицу)

Живела Мис Београд!

МИЛЕ

(Баца капу у вис)

Један према три.

СВИ

Победа! Победа! (Музика).

НИКОЛА И МИЛИЦА

(Тронуто се грле).

МИЛЕ

(Ногом кечи своју капу као лопту. — Узвици).

ЗАВЕСА

Крај.

ОЖАЛОШЋЕНА ПОРОДИЦА

Комедија у три чина

Л И Ц А :

Агатон Арсић, срески начелник у пензији

Танасије Димитријевић, трговац

Прока Пурић, општински чиновник

Трифун Спасић, незапослени грађанин

Мића Станимировић

Др. Петровић, адвокат

Симка, Агатонова жена

Вида, Танасијева жена

Гина, Прокина жена

Сарка, удовица

Тетка

Даница

Догађа се свакад и свуда.

ПРВИ ЧИН

Пространи хол из којег степенице воде на горњи спрат. Тежак кожни намештај. Упадљива је велика, у златном раму, слика покојног Мате Тодоровића, која виси о зиду. Више врата лево и десно, а позади велика стаклена.

ПОЈАВА I

ПОРОДИЦА

(Пре отварања сцене позорница потпуно празна. После извесног времена отварају се задња врата и улази читава гомила жена и људи. То је породица покојнога Мате Тодоровића која се враћа са гробља, где је одржан седмодневни парастос покојнику. Цела породица је у црнини и погружена. Сви ћутећи заузимају места. Мушки после извесне паузе пале цигарете, а женске радознано разгледају намештај и све око себе, проговоре шапатам међу собом или само размењују погледе).

АГАТОН

(Тип наших предатних среских начелника које је ново доба бацило у заборав. Он натенане савија цигарету на колену, ставља је у муштиклу, пали и кад пусти дим, прође погледом по свима).

Што ти је човек, Боже мој! Као да га није ни било.

ПРОКА

Тако ти је то, мој Агатоне! Данас јесмо, су-
тра нисмо.

ВИДА

Шта ћеш; такав је закон Божији, пријатељ
Проко, па не бива друкче!

ПРОКА

Не бива, боме!

АГАТОН

Ама закон, знам ја да је то закон, али бар
да има некога реда у том закону. Зар је баш
он био на реду?

ТАНАСИЈЕ

Одиста, такав човек.

АГАТОН

Такви се људи не рађају двапут.

ТАНАСИЈЕ

Поштен, честит...

АГАТОН

Није то само поштен и честит, него човек са
оволиким срцем; добротвор, једном речи добро-
твор.

СИМКА

Кога све он није помогао?

ПРОКА

Није било сиромаша коме није пружио руку.

ГИНА

Помогао, боме, и лево и десно!

ТАНАСИЈЕ

Штета одиста, такав човек!

АГАТОН

И какво је то поштење било!

ТАНАСИЈЕ

Никоме тај није зајео, никоме отео!...

ПРОКА

Море како зајео и отео; давао је.

ВИДА

Давао је боме и капом и шаком.

МИЋА

Можете мислити, какав је то губитак за нашу породицу.

АГАТОН

Губитак него!

САРКА

(Гини која се заплакала)

Доста, богати, прија Гино, са тим твојим плачем. 'Ајде тамо на парастосу што си плакала,

било је света, па је и ред да неко у име фамилије плаче; али зашто овде, кад смо сви своји.

ГИНА

(још од уласка сваки час крије очи марамом и плаче).

Не могу да се уздржим. Што кажу, ето, пре седам дана био је ту, овде, у кући... а данас?...

СИМКА

А данас, ето, одржасмо му седмодневни парастос.

ВИДА

Истина, кад већ помену парастос, баш право да вам кажем, није лепо што је данас само један свештеник служио. Имало је ваљда одакле да се плати, а покојник је толико заслужио?

ТАНАСИЈЕ

Требало је узети бар три свештеника.

ВИДА

Три најмање.

МИЋА

Покојников је углед то одиста захтевао.

САРКА

Срамота од света! Ово је први, седмодневни, парастос, па један свештеник!

ГИНА

Јеси ли ти то, пријатељ Агатоне, тако наредио?

АГАТОН

Откуд ја? Ко мене пита? Ту је адвокат, он је старалац, па је он ваљда тако наредио.

ВИДА

Тако је то, дабоме, кад код толике фамилије туђини управљају и наређују.

АГАТОН

Шта ћемо, тако је покојник желео и тако је наредио.

ТАНАСИЈЕ

Био је добар и честит човек, то му се мора признати, али је некако избегавао фамилију. Бар док је боловао да позва кога од нас па да му рече реч две.

АГАТОН

Био сам баш пред смрт да га обиђем. Сео ја тако на столицу, а он, кад ме виде, чисто се овесели: „Где си, забога, Агатоне, ја никог ближег од тебе немам!”

ТРИФУН

(Накашљује се)

Овај... неће, канда, бити да си му ти, Агатоне, баш тако близак.

МИЋА

Да, то сам и ја хтео приметити.

АГАТОН

Па не кажем ја да смо баш рођена браћа, али тек род смо. И могао је, видиш, том приликом да ми каже: Агатоне, брате, ја имам доста њијк у фамилији, али сви су некако... некако онако... Ти си једини, брате Агатоне, онако... ето, био си толико година срески начелник, управљао си народом, па ћеш умети управљати и мојим имањем.

ТРИФУН

(Као израз општег негодовања које се јавило у покрету и размени погледа)

Могао је и тако да ти каже, зашто да није могао. Само знаш, брате Агатоне, покојник је био писмен човек и читао је новине, па је могао мислити у себи: Овај Агатон јесте био срески начелник, али гдегод је био, остављао је за собом смрдљив траг.

АГАТОН

(Плане)

То није истина! Тако су писале опозиционе новине, а не можеш ти тражити од опозиционих но-

вина да пишу како сам оставио миришљави траг за собом.

ТАНАСИЈЕ

Ама и без тога, друго је то, Агатоне, управљати народом, а друго управљати имањем.

АГАТОН

Није друго, Танасије, није то друго. И за једно и за друго треба имати искуства и руку. А дедер, кажи ми га овде, међу вама, ко би био за тај посао? 'Ајде, реци, је л' овај Танасије? Па он да је ваљао, ваљао би најпре себи, а не би пао под стечај.

ТАНАСИЈЕ

(Буни се)

Па шта ако сам пао?! Данас мало већи и јачи падају под стечај, па зашто не бих ја?

ВИДА

И ако је пао, пријатељ Агатоне, теби није ништа зајео.

АГАТОН

Ама не кажем ја ништа против тога, али да си пао под стечај, па онда купио аутомобил, ја бих ти скинуо капу. Али ти некако не умеш, спетљао си се. Ето, пронашли ти и неко лажно вођење књига.

ТАНАСИЈЕ

Ако су и пронашли, нисам ја водио књиге
него књиговођа.

АГАТОН

Па књиговођа, дабоме! Али није о томе реч,
ја сам то само онако узгред казао, а можемо и
да прескочимо тебе, па да се упитамо на пример:
би ли овај Прока био кадар да управља имањем?

ПРОКА

(Буни се)

Зашто, кобајаги?

ГИНА

Ако можеш ти, пријатељ Агатоне, може и он.

АГАТОН

Ама може, не кажем да не може, само по-
гледај га какав је. Ето, погледај га, молим те!
Тридесет година се сушио у општинској архиви,
изгледа као изгладнела стеница кад измили из
старе фасцикуле.

ГИНА

Ију!

АГАТОН

А да управљаш имањем треба да имаш гла-
сину, да се издереш; треба да имаш песницу,

да удариш њоме по столу и адвокату и кирајцији и мајстору који оправља имање.

ГИНА

Опрости, пријатељ Агатоне, али ја мислим, нисмо дошли овде да се вређамо, већ да се искупимо око успомене покојникове, да га ожалимо као што приличи једној фамилији... (Заплаче се).

САРКА

По Богу, прија Гино, ти опет плачеш?

ПРОКА

Па пустите жену нека плаче; род јој је покојник па је боли.

САРКА

Па има нас ваљда још рода?

ТРИФУН

А има жена можда и меко срце.

ПРОКА

Па има, дабоме!

САРКА

Ако је по томе, Трифуне, ја баш имам меко срце; цео свет зна да ја имам меко срце, па ето ја не плачем.

АГАТОН

Молим те, прија Гино, да не сматраш ти то као увреду што сам ја казао за Проку. То је онако, само примера ради. Ал' ако ти то примаш срцу, ево не морамо ни говорити о Проки. Можемо узети за пример Трифуна.

ТРИФУН

'Ајд' баш да чујемо?

АГАТОН

'Ајде, извол'те дати њему да управља имањем? 'Ајде, дајте му..

ТРИФУН

Не знам као зашто не?

АГАТОН

Немој да те то вређа, али овако у фамилији можемо ваљда бити искрени. Зато, брате, ти не би могао да управљаш имањем, што не испушташ карте из руке, па ти нису слободне руке да можеш управљати имањем.

ТРИФУН

Ни једну твоју пару нисам прокоцкао, Агатоне.

АГАТОН

Ниси, ниси, то је истина. Не мислим ја да би ти прокоцкао ни једну пару и покојникове имо-

вине. Не би, али, знаш како је: примиш кирију, метнеш у џеп, седнеш с друштвом, поделе ти карте и теби падне кеџ. Е 'ајд сад, ако можеш, да не штрпнеш кирију.

ТРИФУН

А то никад!

АГАТОН

Ама не кажем ја да би ти то урадио од твоје воље, али знаш већ како је; кад имаш кеџа у рукама, штета је пропустити прилику. А нека и не буде то, нека не добијеш кеџа, нека и не узмеш карте у руке, па опет, брате, признаћеш и сам, што не бива не бива.

ТРИФУН

Не знам зашто?

АГАТОН

Е па зато, брате, што ти чак немаш ни занимања. Откад те знам, ти си само „овдашњи”. Трифун Спасић, овдашњи. Никад ниси имао никакво занимање.

ТРИФУН

Не знам и што ће ми.

АГАТОН

Па и не треба ти, дабоме! Занимање, то је само један терет за човека. Е али, брате рођени,

кад немаш занимања не можеш бити старалац.
Не можеш, дабоме! Е онда, кад и тебе избрише-
мо, 'ајде, реци, ко нам остаје?

МИЋА

Како ко, а ја? Као да ја не постојим?

АГАТОН

Постојиш, не кажем да не постојиш, али по-
стојиш некако у ваздуху.

МИЋА

Како у ваздуху? Како ви то мислите?

АГАТОН

Онако знаш, не могу да ти ухватим никад
крај...

МИЋА

Не видим, шта имате ви мени да хватате крај?

АГАТОН

И остави то, ал' теби се некако не држе на-
следства. Ето, наследио си од оца лепу пару па
некако исклизило ти све, све ти се исклизило.

МИЋА

Ја сам се од тога наследства школовао.

АГАТОН

Јеси, то ти признајем, само скупо је то твоје школовање, и што је главно не видим, знаш, шта имаш од тог школовања. Немаш службе, немаш заната, немаш никакве користи.

МИЋА

Немам, не кажем да имам, али, најзад, човек се и не школује зато да од тога има какве користи, већ да буде школован човек.

АГАТОН

Е видиш, зато баш што си школован, не можеш да управљаш имањем. Друго је школа, а друго имање. У школи можеш научити како се прави хемија, али не можеш научити како се наплаћује кирија кад кирајџија, на пример, преко ноћ побегне и изнесе ствари.

ТРИФУН

Па то, овај не ваља онај не ваља; овај ово, онај оно; другим речима, кад се добро промешају карте, излази да је само Агатон способан да управља имањем.

АГАТОН

Па и јесам, Трифуне! Знаш ли ти шта значи то срез од 52.374 становника? — 52.374 становника, а ја само викнем: „Мирно“! а свих 52.374 становника стану у фронт, гледају ме право у очи

и само трепћу. — Трепћу, него! Ето, то значи у-
прављати, мој Трифуне!

ТРИФУН

Јест, кад би кирајџије хтеле да стану у фронт.

ТРИФУН

Море ћу да их уврстам ја, не брини ти то!

ПОЈАВА II

ДАНИЦА, ПРЕЂАШЊИ

ДАНИЦА

(При њеној појави сви заћуте, размењују само погледе
и дају једно другом знак да се пред њом не говори. Даница
доноси на служавнику жито и служи их).

СИМКА

(Још при појави Даничиној гурне лактом Виду која седи
крај ње и шапће јој)

Но, хвала Богу, кад су се сетили и да нас
послуже.

АГАТОН

(Прекрсти се, служи се)

Бог нека га прости!

ТАНАСИЈЕ

(Прекрсти се, служи се)

Лака му била црна земља!

ВИДА

(Прекрсти се, и служи се).

ГИНА

(Кад је жито дошло пред њу заплаче се).

САРКА

Боже, прија Гино, ти као да те је ко најмио.

ГИНА

Тешко ми је! (Прекрсти се, служи се). Бог нека га прости!

МИЋА

(Кад му приђе Даница, он устаје на ноге усхићено)

Ко би то рекао, у кући пуној туге и жалости један тако ведар и очаравајући поглед! (Служи се).

АГАТОН

(Даници која служи остале)

А овај, да није ваша тетка болесна?

ДАНИЦА

Не, али стара жена, па сам узела да је заменим.

АГАТОН

Па да, ви сте млађи и, разуме се...

СИМКА

(Вуче га љубоморно за пеш од капута те прекида разговор).

ДАНИЦА

(Пошто их је све послужила, одлази).

ПОЈАВА III

ПРЕЂАШЊИ без ДАНИЦЕ

МИЋА

(Пошто је Даница отишла и он је испратио погледом)

Одиста, лепушкаста девојчица, то се мора признати.

СИМКА

(Агатону)

Што се ти, богати, матор, упушташ у разговор с њом?

АГАТОН

Хтео сам, знаш, онако да је испитам мало.

СИМКА

Шта имаш да је испитујеш? Ниси ти овде у срезу него на парастосу. Шта имаш ту да испитујеш?

ВИДА

Па да видиш, Симка, право да ти кажем и треба испитати. Треба да знамо, јер ово је одиста срамота што доживесмо; крај толиких нас, који смо род и фамилија, што кажу, па туђин да нас дочекује и да нас служи.

АГАТОН

Шта ћеш, прија Видо, таква је последња воља покојникова и не можемо мимо његову вољу.

САРКА

А коме је он то, бајаги, казао своју последњу вољу?

ТАНАСИЈЕ

Па јесте, његова последња воља то је тестамент, а тестамент још није отворен.

АГАТОН

И неће бити отворен све док не прође четрдесет дана од смрти покојникове.

ПРОКА

Молим те, Агатоне, ја сам баш јуче прочитао закон, а питао сам и нашега кмета-правника и још неке адвокате, који долазе у општину, и сви ми они кажу да нигде у закону не пише да се тестамент отвара четрдесет дана после смрти завештачеве.

АГАТОН

А мислиш ти да ја нисам распитивао?

ТАНАСИЈЕ

Па оно, сви смо се распитивали.

АГАТОН

Сви дабоме! Јер, брате, ко ће жив дочекати четрдесет дана. Бројим сваки дан на прсте, а ноћу све сањам неке цифре са пет нула.

ТРИФУН

Е, Агатоне, за тих пет нула ћеш да изви-ниш, а што се тиче отварања тестаментa ја, пра-во да вам кажем, и волим што ћемо дочекати четрдесет дана.

АГАТОН

Па јест, ти волиш да густираш.

ТРИФУН

Па да густирам, дабоме!

ПРОКА

Остави, богати, Трифуна, нека густира; него реци ти нама, Агатоне, распитивао си се, велиш?

АГАТОН

Јесам!

ПРОКА

Па јеси ли што сазнао?

АГАТОН

Копкало ме па сам отишао и код самог старатељског судије и питао га: можемо ли ми, као фамилија, захтевати да се тестамент отвори?

ТАНАСИЈЕ

Па шта вели?

АГАТОН

Вели: можете, али боље стрпите се; покојникова је жеља била да будете стрпљиви.

САРКА

Лако је њему мртвом да буде стрпљив.

ПРОКА

Па јест, право каже прија Сарка; он може у гробу чекати и четрдесет година, али ми, брате, не можемо.

ТАНАСИЈЕ

Не можемо, дабоме! Ево ја, на пример, ја не могу да чекам. И да хоћу не могу.

АГАТОН

Е бога ми ћеш да причекаш, јер ту своју жељу да се тестамент отвори четрдесет дана после његове смрти, покојник није само онако казао, него је то написмено изјавио, на записнику код суда.

САРКА

Да ми је само знати шта му је то требало?

СИМКА

Баш и ја се то питам?

АГАТОН

Е, шта му је требало? Знао је он добро шта му је требало. Покојник јесте био онако племенит и добротвор и честит и све што хоћеш, ал' му се мора признати да је био и велики шерет. Знао је добро он шта ради. Ко вели: ја ћу мојој фамилији четрдесет дана, па да себи обезбедим тих четрдесет дана жалости, а не да ме од првог дана после смрти грде и оговарају.

САРКА

Ију, а ко би га грдио?

АГАТОН

Па већ нашло би се ко би, и зато је он, видиш, тако и удесио. Ко вели: чекај да ја то некако удесим бар док се не охладим. Нека Агатон извуче из сандука стари, црни капут, нека истресе нафталин и нека га испегла; нека Танасије обуче своје црно одело, оно што га је правио за венчање и што га облачи о погребима и о народним празницима; па нека Прока позајми од кога општинског одборника црну машину, а од погребног предузећа црни капут; па нека Трифун направи тужно лице као кад на једанаест извуче кеца; па нека се овај отмени пријатељ Мића обуче тужно, по журналу; па нека се жене огрну и забраде црнином; Сарка удовица нека обуче своју црну хаљину у којој сахрањује мужеве, а Гина нека плаче четрдесет дана.

ГИНА

(Заплаче се).

САРКА

Де па ти, прија Гино, то Агатон онако, примера ради.

АГАТОН

Па, примера ради, дабоме!

ПРОКА

Е, то нам је покојник лепо удесио, Бог да му душу прости!

АГАТОН

Удесио, него! Ко вели, нека моја фамилија, тако маскирана, иде четрдесет дана, као ожалошћена породица; нека иду за сандуком оборене главе; нека долазе на све парастосе и нека ми пале свеће, а после, кад се ја охладим, нек се и они охладе.

ТАНАСИЈЕ

Па добро, кад већ мора, нека му буде. Чекаћемо, и ако нам није до чекања, али зашто за тих четрдесет дана туђин да управља имањем?

АГАТОН

Зато, видиш, што је покојник на оном записнику казао још и ово: „А дотле, док се не отвори тестамент, целокупна моја имовина има се предати на старање и чување том и том адвокату,

којега сам и тестаментом означио за стараоца и извршиоца моје последње воље”.

СВИ

(Негодују).

АГАТОН

И адвокат, лепо, све пописао, запечатио, а ову кућу предао на чување тетке, јер је покојникова жеља била да му се не затвори кућа.

ВИДА

Ама, реци ти мени, пријатељ Агатоне, каква је то тетка?

АГАТОН

А зар ја знам? Знам да овде у дворишту има она мала кућа, две собе и кујна, што је покојни Мата зидао пре осам година. Знам да у тој кући још од почетка седи та тетка. И ето, то је све што знам.

САРКА

А коме је она, богати, тетка?

АГАТОН

Овој девојци што нас је сад послужила. Њој је тетка, па је због тога сви тако зову. И покојни Мата је звао тетком.

ВИДА

Па откуд адвокат тој тетки да преда кућу;
није ваљда и адвокату тетка?

АГАТОН

Није, него била ту у кући, неговала покој-
ника, на њеним је рукама и издануо па... тако,
нашла се ту.

САРКА

Добро, то је тетка, а ова девојка? Мене, право
да вам кажем, више буну ова девојка.

МИЋА

И мене!

САРКА

Тебе, пријатељ Мићо, друго буну, а мене друго.

АГАТОН

Шта има да те буну, прија Сарка, девојка
као свака девојка.

МИЋА

Али се мора признати да је лепушкаста!

САРКА

Море, остави то, него кажи ти мени, пријатељ
Агатоне, ако знаш, како му онако дође ова де-
војка?

АГАТОН

Шта знам ја? Знам, одрасла је код тетке, учи и сад још школу, канда философију или тако нешто... ето, то је све што знам!

САРКА

Ако још учи школу, добро, него да није она већ нешто свршила школу?

ПРОКА

Чини ми се, прија Сарка, ти на ружно навијаш?

САРКА

Па ако ћемо истину да говоримо, покојник је волео онако... како да кажем де... помозите ми.

ТРИФУН

Волео је да врдне.

САРКА

Ех, ето то сам хтела да кажем. Волео је Бог да му душу прости!

ТАНАСИЈЕ

Е, то јесте, то му се мора признати.

МИЋА

То само значи да је био савремен човек.

САРКА

Савремен или несавремен, тек волео је. Знам тако ја једанпут дошла код њега па... али нека — Бог нека га прости!

ТРИФУН

Што, — кажи!

САРКА

Није лепо, мртав човек.

СИМКА

Па опет, прија Сарка, не могу да верујем тако нешто; ово је и сувише млада девојка за по-којникове године.

САРКА

Знаш како је, прија Сарка, на старо дрво се калеми млад пелцер.

СИМКА

Па онда шта знаш: може ова девојка имати какву старију сестру, а може и тетка имати какву млађу сестру.

МИЋА

Да, таква би се комбинација могла узети у обзир.

САРКА

И ако хоћете, право да вам кажем: мени ова девојка, кад је човек мало боље загледа, помало личи на покојног Мату.

ТАНАСИЈЕ

Уха, куд ти оде, прија Сарка!

ВИДА

Немојте двапут да кажете, али... Кад је човек мало изближе погледа. Мени је баш пао у очи њен нос, исти покојников нос.

САРКА

Е баш си потрефила, прија Видо, ако је по чему другом, а по носу... Пре свега, покојник није ни имао нос.

ГИНА

Ју, Сарка, како да није имао нос?

САРКА

Па имао је, не кажем да није имао, само...

ПРОКА

(Пргаво)

Ама шта сте се ту закачили за покојников нос, као да је то главно. Гледајте ви од чега живимо, а оставите се носа. (Агатону). Него, реци ти нама, брате Агатоне, зар ти ниси могао онако да испиташ каква је то тетка?

АГАТОН

Не знам, нисам довољно паметан! Разумем, нашла се док је боловао, неговала га — добро! Умро — добро и то! — Нашла се ту, па лепо, исплати је, кажи јој хвала, па збогом! — Али откуд сад долази тетка као адвокатов повереник? Примио он имање као старалац, то разумем; то је по закону, је л' тако? — Али откуд сад тај адвокат да га повери тетки на чување?

ВИДА

И то све овако, отворено.

ТАНАСИЈЕ

Да је све то пописано и запечаћено, па 'ајде 'ајде, али погледај све отворено...

АГАТОН

И још кад би знали чега ти све ту нема? Све су собе препуне скупоцених ствари, све чисто сребро...

ПРОКА

И све то чува некаква тетка.

СИМКА

Баш срамота! Што кажу, фамилија смо, а не знамо ни чега има, ни...

ТАНАСИЈЕ

Море, што не знамо чега има ни по јада, него не знамо чак ни каква изгледа кућа. Знам ову собу, ту сам једанпут двапут разговарао с покојником, али нигде даље нисам завирио.

АГАТОН

Ни ја нисам, право да вам кажем. Јест, био сам и горе, кад је покојник боловао, ал' нисам никад онако разгледао кућу.

ПРОКА

Па нико није... Покојник није волео да му се дође.

ГИНА

Није трпео фамилију.

САРКА

А тетку је трпео.

ТРИФУН

Па трпео, дабоме, јер му није род.

САРКА

И, што каже пријатељ Танасије, ето да ме ко запита: Ти си, Сарка, је ли, близак род покојноме Мати? Јесам! — Па добро, Сарка, знаш ли ти како изгледа покојникова кућа? — Не знам!

— Колико соба има? — Не знам! — Како је намештена? — Не знам!

ВИДА

Па ја мислим, нико нам не брани да обиђемо и да разгледамо.

ТАНАСИЈЕ

И ја мислим, Агатоне. Зашто да не обиђемо и не разгледамо кућу? Толико ваљда можемо?

СИМКА

Па фамилија смо!

АГАТОН

Па можемо, не кажем да не можемо, али под једним условом: да пођемо сви заједно и да се нико не одваја и завлачи по собама, него сви заједно.

ПРОКА

(Увређено)

Не мислиш ваљда...?

АГАТОН

Шта мислим да мислим, тек да се не одвајамо.

ТАНАСИЈЕ

Па добро де, не морамо се баш одвајати.

АГАТОН

Ја ћу да вас водим, јер опет више знам него ви.

СВИ

(се приберу око њега).

АГАТОН

Е, видите најпре ово овде! — (Соба у којој су) Ово му дође као неко предсобље, а није предсобље. Више му дође као соба, али није за спавање јер је пролазак. Овуда се иде на горњи спрат. (Показује на степенице). — Горе је покојник и умро. Да пођемо најпре од те собе у којој је покојник умро! — (Пође ка степеницама и сви за њим).

САРКА

(Гини, која опет заплаче)

Ето ти сад, па зашто ког ђавола сад плачеш?

ГИНА

Како да не плачем, Сарка; сад ћемо видети собу у којој је покојник умро.

САРКА

Па плачи, брате, кад видиш собу, а немој аконто да плачеш!

СВИ

(Одлазе уз степенице).

ПОЈАВА IV

ДАНИЦА, МИЋА

МИЋА

(Он је последњи пошао уз степенице и попео се већ на први степеник па кад спази Даницу, која долази кроз средња врата, он се врати)

Ах?

ДАНИЦА

(Доноси пун служавник кафе па кад види да су гости отишли уз степенице, изненади се).

МИЋА

(Приступи јој)

Кафа? (Узима шољицу). Ја иначе не пијем, али кад ви служите.

ДАНИЦА

А куда су отишле госпође и господа?

МИЋА

Хоће да разгледају кућу.

ДАНИЦА

Тако!

МИЋА

Велика кућа, много намештаја и о свему томе водите ви бригу?

ДАНИЦА

Ја не, — тетка, али, дабоме, стара жена, мо-
рам јој помоћи.

МИЋА

То је тешко за вас.

ДАНИЦА

Па то је само за који дан, док се кућа не
преда наследницима.

МИЋА

Дотле само? Зар ви не мислите и даље оста-
ти овде?

ДАНИЦА

Свакојако не.

МИЋА

Ни кад би вам наследник то понудио?

ДАНИЦА

Ја не знам, то би тетка имала да реши.

МИЋА

Зашто тетка, то би пре ви имали да решите.
Ако бих ја био наследник — а ја се томе поуздано
надам — ја бих, видите, желео да ви то решите.

ДАНИЦА

Шта да решим?

МИЋА

Па то, да останете у стану. Зашто не? За вас би то било врло угодно, јер сте се извесно већ навикли на тај стан, а за мене, право да вам кажем, за мене би било то врло пријатно, имати у кући једно тако лепо, младо створење. Зар не?

ДАНИЦА

Хвала, то је врло љубазно од вас али, ја мислим, тетка жели да се иселимо.

МИЋА

Али зашто забога? То би вам био само један тежак издатак. Овде сте становали бесплатно, па тако би и даље становали. Зар то није боље за вас?

ДАНИЦА

Боље је, али...

МИЋА

И што је главно, ја не мислим тако брзо да се женим, а све дотле ви би остали у стану.

ДАНИЦА

(Изненађена)

Тако? А зашто само дотле?

МИЋА

Јер, бојати се, моја би жена могла бити љубоморна. Па да, то би било сасвим оправдано?

ДАНИЦА

Оправдано?

МИЋА

Па да, забога, ви сте тако лепушкасти и мили и, могу вам рећи чак и да ми се допадате, врло ми се допадате. (Покушава да је помиљује).

ДАНИЦА

(Увређено)

Господине!

МИЋА

Но, но, но, не морате се срдити.

ДАНИЦА

(У узбуђењу)

Откуд вам та слобода?

ПОРОДИЦА

(Наилази низ степенице).

МИЋА

Рекао сам вам, допадате ми се. То је ваљда слободно рећи једној младој и лепој девојци. Усталом, кад будем имао прилике, ја ћу вам ствар објаснити. Видећете, ствар је врло једноставна.

ПОЈАВА V

ПОРОДИЦА, ПРЕЂАШЊИ

АГАТОН

(Испред осталих)

А, а... кафа! Доцкан мало, али можемо и овако с ногу! (Узме шољу и у два гутљаја испије и настави пут).

ТАНАСИЈЕ

(Иде за Агатомом, узима шољу и сркне)

Колико само да сркнем. (Одлази за Агатомом).

СИМКА

(Иде за Танасијем)

Хвала, ја пред подне не пијем кафу. (Одлази за Танасијем).

ПРОКА

(Иде за Симком)

Хвала, ја не пијем кафу. (Одлази за Симком).

ВИДА

(Сркне па одмах остави шољу)

Јух, па ово хладно као лед. (Одлази за Проком).

ТРИФУН

(Узима шољу)

Ја ћу понети, па успут. (Одлази носећи шољу).

ГИНА

(Уздишући)

Хвала, није ми до кафе! (Одлази за Трифуном).

САРКА

(Иде за Гином)

Хвала, ја не смем да пијем кафу због узбуђења. (Одлази за Гином).

МИЋА

(Полазећи за Сарком, Даници)

Видећете, ствар је врло једноставна!

ПОРОДИЦА

(Замакне лево).

ПОЈАВА VI

ДАНИЦА, АДВОКАТ

ДАНИЦА

(Остаје на сред собе са пуним служавником и гледа за њима).

АДВОКАТ

(Наилази)

Добар дан! О, како је то лепо; дочекујете ме пуним рукама.

ДАНИЦА

Па разуме се, кад имам пуну кућу гостију. (Оставља служавник на најближи сто).

АДВОКАТ

Какви су вам то гости?

ДАНИЦА

Па породица покојникова; свратили, по обичају, са парастоса сви овамо. Препоручили сте нам, тетке и мени, да будемо према њима предусретљиви и љубазни.

АДВОКАТ

Па та вас љубазност ништа не кошта.

ДАНИЦА

О, кошта врло скупо.

АДВОКАТ

? ? ?

ДАНИЦА

Кошта ме унижења.

АДВОКАТ

Вређају вас?

ДАНИЦА

Не, јер се ја и не обзирем на њихова подмигивања, шапутања и њихове омаловажавајуће погледе... све ме се то не тиче, али унижење које сам малочас доживела...

АДВОКАТ

Шта је то било?

ДАНИЦА

Један од те господе из породице, који вели да је наследник, безочно ми је понудио да останем бесплатно у стану све док се он не ожени.

АДВОКАТ

Врло племенит господин! А шта сте му ви одговорили?

ДАНИЦА

Да није било ваших упутстава да будемо према њима пажљиви, ја бих већ знала шта би му одговорила.

АДВОКАТ

Добро сте ипак учинили што сте се уздржали, јер најзад, шта знате, можда тај човек није тиме хтео да вас вређа.

ДАНИЦА

Али како?

АДВОКАТ

Можда он има какве озбиљне намере?

ДАНИЦА

Па шта, ако би имао озбиљне намере?

АДВОКАТ

Па, рецимо, ако би он био одиста наследник.

ДАНИЦА

(Увређено)

Зар ви одиста нисте могли стећи боље мишљење о мени?

АДВОКАТ

Боже мој, нека вас то не вређа, али, знате како је, богатство ипак мора поколебати човека.

ДАНИЦА

Тако? Значи, и ви се не осећате јаки пред богатством?

АДВОКАТ

То нисам казао.

ДАНИЦА

Како да нисте?

АДВОКАТ

Уосталом, адвокати и лекари не примењују на себе мишљење и савете које другима дају.

ДАНИЦА

И ви се, мислите, не би поколебали при сусрету са каквом богатом наследницом?

АДВОКАТ

Верујте не, чак кад би ту девојку и волео, јер сам уверен да би она увек сумњала у чистоту мојих побуда.

ДАНИЦА

(У разговору завукла је случајно руку у џеп и напилала тамо цедуљицу коју износи)

Ето, ето опет. Ви увек тако некако заведете разговор да ја заборавим оно што је најважније. Откад ми стоји у џепу ова цедуљица на којој је тетка написала рачун о утрошку оног новца што сте јој дали.

АДВОКАТ

Па имамо времена за то.

ДАНИЦА

Ипак, да свршимо. Тетка ме је нарочито молила.

ЧУЈУ СЕ ГЛАСОВИ ИЗ СОБЕ

АДВОКАТ

То су извесно они? Ја нисам рад да ме сретну овде.

ДАНИЦА

Зашто?

АДВОКАТ

Та, досадили су ми. Немам мира од њих ни у канцеларији ни код куће.

ДАНИЦА

Па то их ви познајете?

АДВОКАТ

Да, упознао сам их. Раније их нисам никад ни видео. То су обично људи незнани и скривени, али кад тако падне какав тестаменат богатога покојника, они се појаве и зађу од адвоката до адвоката и по цео дан дрежде пред вратима старатељског судије..

ДАНИЦА

Изгледа да су сви блиски род покојнику?

АДВОКАТ

Да, вероватно, али ће после отварања теста-мента бити то у сразмери према своти коју им је покојник оставио (Чује се галама). Ево их! Ја ћу се радије удалити. До виђења! (Пође).

ДАНИЦА

А теткини рачуни?

АДВОКАТ

Рекао сам вам већ, имамо времена за то! (Оде)

ДАНИЦА

(Узима поново служавник).

ПОЈАВА VII

ПОРОДИЦА, ДАНИЦА

АГАТОН

(Излази први из собе а за њим сви остали. — Пролазе и одлазе у задњу собу из које ће даље по кући цуњати тако да ће се у идућој сцени још једном појавити те видети кроз стаклена врата како пролазе кроз ходник. Овом приликом прелазећи преко сцене и не обзиру се на Даницу).

ТРИФУН

(Пролазећи крај Данице оставља шољу од кафе коју је успут испио).

МИЋА

(Пролазећи крај Данице)

Ви сте још увек ту, то је тако пријатно! (Одлази са осталима).

ПОЈАВА VIII

ДАНИЦА, ТЕТКА

ТЕТКА

(Долази кроз средња врата)

Где си, дете, забога, што се задржа толико?

ДАНИЦА

Па ето, нисам још ни послужила госте.

ТЕТКА

А где су ти гости?

ДАНИЦА

Ено их, шетају по кући, разгледају.

ТЕТКА

Што не испише бар кафу?

ДАНИЦА

Нудила сам их.

ТЕТКА

Је л' наилазио, бога ти, адвокат?

ДАНИЦА

Јесте!

ТЕТКА

Па јеси ли му показала рачун?

ДАНИЦА

Хтела сам, бога ми, тетка, али је то неки чудан човек. Увек разговара о другим стварима.

ТЕТКА

Не волим, знаш, да држим туђ новац, а да не предајем рачун.

ДАНИЦА

Да те питам нешто тетка?

ТЕТКА

Питај!

ДАНИЦА

Кад ову кућу прими наследник, ми нећемо
је ли, остати даље овде у стану?

ТЕТКА

Па нећемо!

ДАНИЦА

А где ћемо?

ТЕТКА

Па, видећемо!

ДАНИЦА

Ја бих тако волела да се вратимо у онај стари
стан. Била је, истина мала кућа, али смо имали
баштицу, а после, не знам, али ми се тамо до-
падало, можда и зато што сам скоро цело де-
тињство провела у тој кућици.

ТЕТКА

Та је кућа порушена још одмах чим смо се
ми иселили. Има томе већ осам година.

ДАНИЦА

А пре те кућице где смо становали?

ТЕТКА

Зар се не сећаш?

ДАНИЦА

Сећам се али као кроз сан. Мало, попло-
чано двориште, једно дрво, и... Тада је мама још
била жива, је ли?

ТЕТКА

Јесте!

ДАНИЦА

А тата?

ТЕТКА

Он је давно, врло давно умро. Њега ниси мо-
гла упамтити. Али откуд данас да ме питаш о
тим стварима?

ДАНИЦА

Тако, пало ми напамет. Мало пре је један од
наследника говорио са мном о нашем стану, па
мени пала на памет она кућица.

ТЕТКА

Остави, дете, ту бригу; имамо доста других
на врату. Него, узми ти тај служавник па 'ајде.
Кафа се потпуно охладила, а, велиш, неће ни
да је пију.

ДАНИЦА

Па јест! (Узима служавник и полази са тетком).
Не знам зашто би их чекала?

ТЕТКА

(Оде с Даницом).

ПОЈАВА IX

ПОРОДИЦА

АГАТОН

(Долази из задњих врата и сви за њим).

Е, ето, видели сте.

ВИДА

Богатство, право богатство.

ТАНАСИЈЕ

Тај је знао зашто је живео.

САРКА

Ах, онај сребрни будилник!

СИМКА

А чираци, шта кажеш за оне сребрне чираке?

САРКА

Мени се будилник допада. Навикла сам; никада га нисам имала у кући, али навикла сам.

ТРИФУН

Па како си ког ђавола навикла кад га ни-
си имала?

САРКА

Мој први муж спавао је као топ, Бог да му
душу прости, али други, будио ме је по неколико
пута ноћу; прави будилник. Па ето, крај њега
сам се навикла.

ГИНА

А шта велиш, Симка, за онај сервис; чисто
сребро за два'ес' четири особе.

САРКА

Ти се Гино, канда заплака кад виде тај сервис?

ВИДА

Боже мој, чега ти ту нема и све то да чува ту-
ђин, некаква тетка.

МИЋА

И њена сестричина.

ВИДА

Море остави ти сестричину, него, ја бих, Ага-
тоне, нешто рекла.

АГАТОН

Па реци!

ВИДА

Рекла би да ми као фамилија треба да водимо
рачуна о овој кући и о овоме иметку, а не туђин.

ТАНАСИЈЕ

Па разуме се! Јер, реци ти мени, Агатоне,
ко нама гарантује за ту тетку?

ГИНА

Ко зна колико је ствари досад већ изнето
из куће?

ВИДА

А колико ће се тек изнети док прође че-
трдесет дана.

САРКА

Ју, мој будилник!

ТРИФУН

Уха, кад пре твој?

ТАНАСИЈЕ

Море има ту вреднијих ствари од будилника.

ВИДА

Ја велим, пријатељ Агатоне, да се когод од
нас усели у кућу да сачува ово.

САРКА

Па јест, ето могла бих ја.

ВИДА

А што баш ти?

САРКА

Па удовица сам, слободна сам, лакше ми је
него вама.

СИМКА

(Агатону на само)

Чујеш ли ти, Агатоне, овај разговор?

АГАТОН

Чујем.

СИМКА

Па нећеш ваљда пустити да се ко други у-
сели? Ако се треба уселити ти си најпречи.

АГАТОН

Ама, то баш и мислим нешто.

СИМКА

Нема шта да мислиш, него да пожуримо, ако
нећеш да нас ко претече.

АГАТОН

Готово!

СИМКА

Ама немој „готово”, него 'ајде, јер, бојим се,
уселиће се Гина.

АГАТОН

Хоће! 'Ајде да се некако извучемо. (Гласно).
Па ја и Симка одосмо. Нема шта више да седимо.
Послужили смо се, попили смо кафу, прегледали
смо кућу, нема зашта више да седимо. 'Ајде, Симка,
да пођемо. Останите збогом.

СИМКА

Збогом!

АГАТОН И СИМКА

(Оду).

ПОЈАВА X

ПРЕЂАШЊИ БЕЗ АГАТОНА И СИМКЕ

САРКА

(Пошто су отишли)

Ама, видесте ли ви; ови нешто шушкали, шуш-
кали, па одједанпут одоше?

ГИНА

И мени то паде у очи!

ВИДА

(Прилази Танасији, поверљиво)

Ево, сеци ме где сам најтања, ако не знам
шта су шапутали Агатон и Симка.

ТАНАСИЈЕ

Ама и ја би као рекао.

ВИДА

Хоће да се уселе, видећеш, хоће да се уселе овде.

ТАНАСИЈЕ

Па сад, шта му можеш, и боље нека се у-сели неко од наших.

ВИДА

Па ако треба неко од наших, ти си ваљда најпречи.

ТАНАСИЈЕ

Па јест, ал' ето, кад ће већ Агатон...

ВИДА

Па оно по теби, какав си, може ти Агатон и главу појести. Не слушам ја тебе, него ћу кући, да спакујем мало прњице, а и ови да се разиђу, па ево мене, а ти ако хоћеш дођи! (Гласно). Право каже Агатон, нема шта више да чекамо. 'Ајде Танасије, 'ајдемо. Бога ми, једва чекам да одем кући да се одморим. 'Ајде, збогом остајте. (Оде).

ТАНАСИЈЕ

Па јест, да се одморимо. Збогом! (Оде за Видом).

ПОЈАВА XI

ПРОКА, ГИНА, ТРИФУН, МИЋА, САРКА

САРКА

Ама, шта је ово људи, све нека шапутања?

ГИНА

Баш, гледам их па се чудим.

САРКА

Не волим, знаш, кад тако у фамилији почну шапутања?

ГИНА

Па није ни лепо да видиш.

САРКА

Јер фамилија, док се гласно грди, свађа и оговара дотле се може рећи да је то фамилијарна искреност и љубав, али кад почне да шапуће!

МИЋА

Право да вам кажем, прија Сарка, и ја не волим шапутање. То није отмено.

САРКА

Па није, дабоме! Ето тако, због неког шапутања, мене мал' није отерао први муж. А зар би то било отмено да ме је отерао?

ТРИФУН

Још кад би ви знали шта они шапућу?

ГИНА

А ко ће их знати.

ТРИФУН

Знам ја ако ви не знате.

САРКА

Па реци и нама.

ТРИФУН

Одоше они да се спреме па да се уселе овде.

ГИНА

Шта кажеш?

ТРИФУН

То што ти кажем!

ПРОКА

Има право Трифун, то је и ништа друго. Ево главе да ће се Агатон уселити.

ТРИФУН

Е, ако ће Агатон, онда ћу и ја, богами!

САРКА

А што ти опет?

ТРИФУН

Па Агатон ће се уселити, је ли, да чува ове ствари да се не разнесу и да се не покраду, а ја ћу да се уселим да те исте ствари чувам од Агатона. Познајем ја њега добро.

ПРОКА

Право каже човек.

ТРИФУН

И неће ме претећи, вала! Уселићу се ја пре њега! Одох ја! (Оде).

ПОЈАВА XII

ПРЕЂАШЊИ БЕЗ ТРИФУНА

ГИНА

Па то ће цео свет да се усели?

САРКА

Чудо нећеш и ти, пријатељ, Мићо?

МИЋА

Ама ко каже да нећу. Ако је чија дужност да се нађе овде као чувар, онда сам то ја на првом месту.

САРКА

А да л' мислиш ти да чуваш ствари или се-стричину?

МИЋА

Уосталом, признајте, прија Сарка, лепушка-
ста је.

САРКА

Признајем, де!

МИЋА

Одох ја по мој куферчић. Бићу ја овде пре
свих осталих. (Оде).

ПОЈАВА XIII

ПРОКА, ГИНА, САРКА

ГИНА

Ју, ју, ју, па то ће цела фамилија да се
усели у кућу?

САРКА

Цела дабоме!

ГИНА

(Проки)

А ми, зар који смо најпречи?

ПРОКА

Па ја мислим, Гино, и ми да се уселимо.

ГИНА

Да се уселимо, Проко, дабоме, да се уселимо.
Биће ми некако туга и, што кажу, једнако ћу се
сећати покојника... (Заплаче).

САРКА

Ама, прија Гино, зашто сад плачеш зато што ћеш да се уселиш? Док ти плачеш, Агатон ће да заузме све собе.

ГИНА

Право кажеш! 'Ајде Проко! (Пође). А ти Сарка?

САРКА

Ја нећу да се натурам. Доћи ћу и ја, само доцније, па ако буде места и за мене, добро, а ако не буде, вратићу се својој кућици. Немам шта да бринем кад сте ви толики ту.

ГИНА

Па јес', право кажеш. Збогом, Сарка.

САРКА

Збогом пошла!

ГИНА

(Са Проком оде).

ПОЈАВА XIV

САРКА, ДАНИЦА

САРКА

(Пошто остане сама, пође у десну собу, навири па пређе у леву собу. Успут већ скида шешир и мантил).

ДАНИЦА

(Улази и кад види да нема никога чисто одахне душом)

САРКА

(Провирује на врата, комотна, разголићена)

Је л' те, молим вас, има ли овде у кући как-
вих папуча?

ДАНИЦА

(Зграње се)

Ви сте овде?

САРКА

Па да, изабрала сам ову собу, ту сам се сме-
стила, али не могу тек ићи по кући без папуча.

ДАНИЦА

(Очајно крши руке)

Господе Боже!

ЗАВЕСА

ДРУГИ ЧИН

(иста соба)

ПОЈАВА I

САРКА, МИЋА

САРКА

(У мушком кућном шлафроку, на ногама јој огромне мушке папуче; седи на дивану и пушећи цигарету разгледа један албум).

МИЋА

(Долази с поља, носи један куферчић)

Гле, па ви сте већ ту, прија Сарка?

САРКА

Нисам ја већ ту, него нисам ја ни одлазила одавде.

МИЋА

Остали сте?

САРКА

Остала, дабоме! Није него да ми други узме ову собу са балконом. Жељна сам да видим мало света.

МИЋА

Ја сам морао отићи до куће да узем најпотребније ствари.

САРКА

Ама, какве ствари, нећу ваљда овде век вековати. Процуњала сам мало по кући па нашла покојников шлафрок и папуче, па ето, шта ми фали?

МИЋА

А је л' још ко дошао?

САРКА

Сви су дошли.

МИЋА

Ама зар сви?

САРКА

Па сви, дабоме!

МИЋА

И заузели собе?

САРКА

Заузели, него! Ето, ту су, у тој соби, Агатон и Симка. Овде сам ја.

МИЋА

А овамо?

САРКА

Тамо је Танасије са Видом.

МИЋА

А Прока?

САРКА

Он је тамо, из дворишта, а Трифун у оној
малој соби горе.

МИЋА

Па где ћу ја?

САРКА

Једино још није заузета покојникова соба, она
где је умро.

МИЋА

Па мени, уосталом, та соба и припада.

САРКА

Можеш тамо, само ако се не бојиш.

МИЋА

Чега да се бојим?

САРКА

Па, велим, да ти се нешто не јави покојник
ноћу у сну.

МИЋА

Нека ми се јави. Ја бих чак и волео да ми се јави. Право да вам кажем, прија Сарка, и волео бих да проговорим с њим онако, у четири ока.

САРКА

Баш, пријатељ Мићо, да те нешто замолим. Ако ти се јави покојник, запитај га, тако ти Бога: како му падају род овај Агатон и Симка? Овде ми се попеше са својим сродством.

МИЋА

Не брините ви, прија Сарка, запитаћу ја и за Агатона и за многе друге, (пењући се уз степенице) јер сад су сви блиски род, као да ја не постојим. (Оде).

ПОЈАВА II

САРКА, ГИНА

ГИНА

(Долази с поља врло опрезно, окрећући се лево и десно и не видећи Сарку. Она на прсте прелази преко сцене, носећи под мишком велику црну кутију у којој је сребрн сервиз).

САРКА

(Окрене се и спази је)

Откуд ти, Гино?

ГИНА

(Преплашено цикне, стави одмах кутију за леђа и наслони се на зид на кутију да би могла ослободити руке)

Ију! Ију!...

САРКА

Шта ти је, море?

ГИНА

(Ужасно узбуђена)

Ју, тако сам се препала!

САРКА

Шта имаш да се препаднеш, нисам ја покојников дух. А одакле ти, богати?

ГИНА

Отуда... била мало... изишла сам мало из собе као да се прошетам, па свратила у трпезарију да обришем прашину.

САРКА

Ју, прија Гино, што да бришеш, ваљда има у овој кући ко да брише прашину?

ГИНА

Па има, није да нема и убрисано је, није да није убрисано, али ја тако навикла.

САРКА

Јесте, право да ти кажем, и ја тако! Волим ти у туђој кући убрисати него не знам шта да ми даш.

ГИНА

Па то знаш, те и задржах се тамо. Гледам Боже оне ствари, па све ме потсећа на покојника. Гледам ону столицу на којој је седео, па тањир, па нож, виљушку, па ме све гуши туга; па погледам сланик па ми паде на памет: Боже мој, покојник је, колико јуче, умакао у тај сланик.....
(Заплаче се).

САРКА

Ето ти сад, па не мораш ти зато плакати што је он умакао у сланик.

ГИНА

Па не морам, ал' тако, кад се сетим а мене гуши.

САРКА

Остави богати то, него шта је теби жено, те си се прилепила уз тај зид као таксена марка?

ГИНА

(Збуњено)

Како да ти кажем... овај, и нисам се прилепила, него тако, наслонила се; одузеле ми се нешто ноге па се наслонила мало.

САРКА

Па иди у собу, лези.

ГИНА

Не могу, не могу да макнем.

САРКА

Да те поведем?

ГИНА

Нека, иди ти у своју собу па ћу ја већ лако.

САРКА

(Прилази јој)

Како да идем забога, а тебе да оставим тако
уза зид. (Хоће да је обухвати руком). Оди, наслони се
на мене!

ГИНА

(Очајно)

Не, не ако Бога знаш!

САРКА

Ју, црна Гино, шта ти је то за леђима?

ГИНА

(Престрављена)

Које?

САРКА

(Извуче кутију)

Ово!

ГИНА

То? Изгледа као да је нека кутија.

САРКА

Није кутија, него сребрн сервис, Гино!

ГИНА

Биће, веруј, биће сервис, кад ти тако кажеш.

САРКА

(Отвори кутију)

Па сервис, дабоме!

ГИНА

Ију, ију, ију, ко би то рекао?

САРКА

Ама шта: ко би рекао?

ГИНА

Па то; ја сам мислила кутија.

САРКА

Море остави шта си ти мислила; него зар ти, тако ти Бога, ништа мање него сребрн сервис?

ГИНА

Тако ми Бога, Сарка, узела сам га колико успомене ради. Ти знаш колико ја жалим покојника,

САРКА

Знам, како да не знам.

ГИНА

Па велим, за толику жалост право је да уз-
мем какву ситницу за спомен.

САРКА

Па кад си хтела ситницу, што не узеше сла-
ник, кад те је он и иначе ражалостио, него читав
сервис?

ГИНА

Право да ти кажем, Сарка, узела сам да га
склоним. Видим онога Агатона, зашао са Сим-
ком по кући, цуња на све стране. Рекох, ако А-
гатон, спаси овај сервис... Знаш га већ какав
је, а има пик на сребрне ствари.

САРКА

То је истина! (Сети се). Ју, па он би могао и
мој будилник да склони.

ГИНА

А у којој је соби тај будилник?

САРКА

Баш у његовој.

ГИНА

Е онда да знаш, тај будилник је већ у ње-
говом коферу.

САРКА

Шта кажеш?

ГИНА

То што ти кажем!

САРКА

Вала, неће ми га мајди отети па макар се рвали. Је л' рече, да су Агатон и Симка тамо негде?

ГИНА

Тамо дабоме!

САРКА

Добро, Гино, носи ти ову ситницу ради успомене и склони је у твој куфер да нешто не нађе Агатон, а ја већ знам шта ћу.

ГИНА

(Полазећи)

Само, Сарка, знаш како је, овакве ствари не треба разглашавати.

САРКА

Не брини де; знам ја шта је то фамилијарна тајна.

ГИНА

Па јесте, то треба да остане међ' нама. (Оде носећи кутију).

ПОЈАВА III

САРКА, АГАТОН, СИМКА

САРКА

(Обзире се лево и десно па кад види да нема никога а она пажљиво одлази у Агатонову собу).

АГАТОН

(Наилази са стране, за њим Симка. Он иде круто, јер је под леђа од капута метнуо велики сребрн служавник који доњим крајем вири).

САРКА

(Изилази из њихове собе носећи у цепну марамицу увијен неки предмет. — Њу непријатно изненади сусрет са Агатоном и Симком и збуни се, те стрпа пакет у шлафрок).

СИМКА

Где, откуд ти у нашој соби?

САРКА

Хтела сам знаш да обришем прашину... ама није, какву прашину, шта ја говорим? Него, не знам где сам оставила папуче?

АГАТОН

Па ето их на ногама.

САРКА

(Погледа)

Где, истина!

СИМКА

Па истина, дабоме, и не знам само, шта имаш у мојој соби да тражиш папуче?

САРКА

Боже, Симка, па нисмо, да кажеш туђини, па да не могу да ти дођем. Толико ваљда могу да ти уђем у собу и да ми уђеш у собу.

СИМКА

Своји смо и дођи ми кад сам ја у соби, а немој ми се завлачити кад ја нисам ту.

САРКА

Боже, Симка, не мислиш ваљда да сам ушла не знам зашто?

АГАТОН

Па ниси, само знаш тај пакет...

САРКА

Пригладнела сам па узела две земичке, ето ти.

АГАТОН

Па што тутну земичке под капут кад нас виде?

САРКА

Изгледа као да ти нешто сумњаш. Е јеси чуо, Агатоне, томе се нисам надала од тебе. Ни-

сам ваљда... не бој се, нисам ја од таквих; пре бих дала да ми се отсеку прсти но што би се туђе ствари дотакла (У том тренутку будилник под Саркиним шлафроком зазврји страховито гласно. Она пребледи, престрави се, збуни се, узврда се и цикне). Ију, ију, ију!

СИМКА

Шта ти би, жено?

АГАТОН

Ама ти као да нешто звониш, Сарка?

САРКА

(Притисне будилник, гуши га али не помаже)

Откуд звоним, шта имам да звоним?

АГАТОН

Звониш, боме, те још како!

САРКА

Ама није, кад ти кажем; нисам ја ваљда електрична батерија па да звоним.

АГАТОН

Ево, слушај, Симка.

СИМКА

(Приђе ближе Сарки да чује).

САРКА

(Да би загушила глас будилника, пева)

Трај ла, ла, ла! Трај, ла, ла!

СИМКА

(Крсти се)

Бог те видео, Сарка, певаш у овој кући?

САРКА

(Ужасно збуњена)

О, Господе Боже! (Обзире се лево и десно и најзад у очајању баца пакет на фотељу па клонуло и малаксало седа на њега не би ли му пригушила глас. У том будилник престане зврјати; она се умири и гледа очајно час Симку час Агатона). Ама, шта то би, по Богу људи?

АГАТОН

Звонила си, Сарка; ето то је било, звонила си.

СИМКА

И певала си.

САРКА

(Крсти се)

Нека је далеко од нас, ал' биће да су то неки духови.

АГАТОН

Нису то духови, Сарка, него будилник.

САРКА

Ју, какав будилник?

АГАТОН

Па тај што седиш на њему.

САРКА

Шта имам да седим на будилнику; никад у животу нисам седела на будилнику, па сад ћу.

АГАТОН

Ја ти говорим о ономе будилнику што си га узела из наше собе.

САРКА

Ију!

СИМКА

Боже мој, ко ће као Бог! А ја још кажем јутрос Агатону: навиј, богати, тај будилник да га чујемо како звони.

САРКА

Е па ето, чула си сад!

СИМКА

Па чула сам, дабоме!

АГАТОН

Срамота, Сарка, морам ти рећи срамота! Ми нисмо дошли овде у кућу да пљачкамо, него да

чувамо покојникову имовину, а ти... 'Ајде, богати, Симка, остави је! (Пође љутито и заборављајући да му је служавник за леђима, окреће Сарки леђа).

САРКА

(Спази служавник)

Чекај, чекај, пријатељ Агатоне. Све хоћу да те запитам, па ми некако не даде да дођем до речи: ама шта је теби, човече, па си се укрутио као млада на виђењу?

АГАТОН

Не знам, стегао ме неки реуматизам у леђима.

САРКА

Па видим ја већ то да је реуматизам, само рекла бих да је сребрни реуматизам.

АГАТОН

Ако је и сребрни, али бар не звони.

САРКА

Па оно не звони, али ако ја повучем уже, могу зазвонити сва четири звона са саборне цркве.

АГАТОН

Ти имаш да ћутиш!

САРКА

Па ћутаћу, де, само хтедох да ти кажем, што рече ти малочас, нисмо ми дошли у ову кућу да пљачкамо него да чувамо.

АГАТОН

Па да чувамо, дабоме! Зато сам ја и узео ово, него зашто?

САРКА

Па зато, дабоме!

АГАТОН

И није да сам се ја увлачио у туђе собе па да узмем, него сасвим случајно, више онако успут.

САРКА

Па јест, што кажеш.

АГАТОН

Пођемо ја и Симка мало у башту да узберемо који цветић, па тако пођемо у башту па свратимо у трпезарију и ја тамо спазим овај служавник, па кажем Симки: Зашто да идемо у башту да узберемо цвеће, боље је да узмемо овај служавник.

САРКА

Па боље, дабоме!

АГАТОН

И јесте! Рекох, боље, Симка, да понесемо служавник. А ево и да ти кажем зашто је боље. Другоме не би, али теби ћу да кажем. Видиш ти овај Трифун, он би био кадар, кад би се дочепао о-

вог служавника, да га однесе право у заложну банку, само да има чиме да се коцка. И ово што сам ја узео овај служавник, може се рећи да сам га спасао.

САРКА

Па јест што кажеш, и ја сам будилник спаса.

АГАТОН

Па добро де, нека ти буде. Само знаш Сарка, о томе не треба да се чује, јер ако навале сви да спасавају...

СИМКА

Какви су, разграбили би целу кућу!

АГАТОН

Зато, 'ајде свако у своју собу па да се ра-
стоваримо.

САРКА

(Која још увек седи на будилнику, устаје)

'Ајде, боме, јер ја се нажуљих као нико мој.
(Разилазе се свако у своју собу).

ПОЈАВА IV

МИЋА, ДАНИЦА

МИЋА

(Силази низ степенице долазећи из своје собе).

ДАНИЦА

(Долази истовремено са средине)

МИЋА

Какво пријатно изненађење? У новоме стану
па први сусрет са вама!

ДАНИЦА

У коме новом стану?

МИЋА

Па и ја сам се уселио овде.

ДАНИЦА

(Запрепасти се)

И ви?

МИЋА

Како „и ја”? Па ја на првом месту, ја пре но
сви остали.

ДАНИЦА

Ама шта је то, забога, шта се то дешава
овде, као да је пуста кућа?

МИЋА

Одиста, навалили сви.

ДАНИЦА

Сирота тетка, разболела се од једа, а и ја...

МИЋА

Не видим, зашто се морала разболети због тога?

ДАНИЦА

Па како, забога? Ово је... ја просто не могу да појмим како су се господа и госпође могли уселити. Је ли ко питао адвоката; је ли он то одобрио? Јесте ли ви, на пример, питали адвоката?

МИЋА

Како, ја да питам адвоката? Шта имам ја да питам адвоката? Он би могао мене да пита: Желите ли, господине, да се уселите у кућу? Он мене, а не ја њега.

ДАНИЦА

Па је ли вас питао?

МИЋА

Није, али не мора ме ни питати; ни ја њега ни он мене.

ДАНИЦА

Ја не знам збиља шта да радим?

МИЋА

Будите спокојни. Једна тако лепушкаста девојчица не треба да се једи.

ДАНИЦА

Није, него ваљда равнодушно да гледам све
ово шта се дешава.

МИЋА

Равнодушно не. Ето и ја кад сам крај вас,
нисам равнодушан. И кад би хтели да ми да-
те прилике, ви би се уверили да ја нисам равно-
душан према вама.

ДАНИЦА

Господине, ја сам вас већ једанпут опоменула
на учтивост. Ако вам то није довољно, ја унем и
друкче да вас опоменем.

МИЋА

Боже мој, Боже мој, тако лепа девојка а та-
ко груба. Па, забога, ми би се морали некако
споразумети; седећемо заједно, у истој кући, тако
рећи под истим кровом.

ДАНИЦА

Варате се, господине, никад под кровом у ку-
ћи где сте ви.

МИЋА

Не мислите се ваљда селити?

ДАНИЦА

И то ћу учинити али пре тога идем адво-
кату, да му саопштим шта се све овде дешава.

МИЋА

Шта се то њега тиче?

ДАНИЦА

Мени је познато да је он старалац, да он води бригу о кући па ће он најбоље и знати може ли се од ове куће правити логор. (Оде).

ПОЈАВА V

МИЋА, АГАТОН, СИМКА

МИЋА

(Гледа за њом, седа, пали цигару)

АГАТОН

(Враћа се из собе, за њим Симка)

Гле, и ти си ту?

МИЋА

(Увређено)

Како то: гле и ти си ту? Може бити ја бих пре вама могао рећи: гле, и ви сте ту?

АГАТОН

Море, ја и ти ништа; нама и јесте место овде, али скрхала се цела фамилија.

МИЋА

Зар баш сви?

АГАТОН

Па сви, дабоме! Ето ту, у тој соби је Сарка. По цео дан седи на балкону а ако и изиђе из собе, она звони. Тамо су Танасије и Вида, по цео дан седе у соби и израчунавају свакоме од нас степен сродства са покојником. Тамо су опет Прока са Гином. Узели ону собу где стоји покојникова каса и Гина по цео дан плаче крај касе. А тамо је горе Трифун; нашао у трпезарији један стари шпил карата па сам самцит игра а дели у двоје.

СИМКА

А коју си собу ти узео?

МИЋА

Ја? Ону која ми и припада. Узео сам покојникову собу.

СИМКА

Па тамо још гори кандило?

МИЋА

Ја сам га, боме, угасио.

СИМКА

Како да га угасиш, забога? Па то је горело за душу покојникову.

АГАТОН

Па ако, Симка, горело је недељу дана па шта ће му више.

МИЋА

Дабоме!...

ПОЈАВА VI

ГИНА, ПРЕЂАШЊИ

СИМКА

(При појави Гининој)

Баш овај час, кажем пријатељ Мићи: ова наша прија Гина завукла се у собу па по цео дан плаче.

ГИНА

Шта ћу, ко ће ожалити покојника ако нећу ја.

АГАТОН

А где ти је Прока?

ГИНА

Он оде у општину да потражи правнога референта да га припита: имамо ли ми права да се уселимо овде у кућу?

АГАТОН

А шта има то да пита?

МИЋА

То се само по себи разуме.

СИМКА

И што не запита Агатона, Агатон зна те законе.

ГИНА

Па ви и не знате шта је све било; дошли сте на готово, кад је Прока већ освојио кућу.

МИЋА

Како освојио?

ГИНА

Не знате ви, како је нас дочекала она тетка, јер ми смо први стигли.

СИМКА

А шта има она ту да се меша?

ГИНА

Дочекала нас је као да смо непријатељи а не фамилија. Није нам хтела дозволити да се уселимо у кућу; вели: њој је поверена кућа па она има и да је чува.

СИМКА

Видиш ли ти, молим те, како се она прави газда на туђем имању.

ГИНА

Закључала кућу па нас не пушта.

СИМКА

Па како уђосте?

ГИНА

Хвала Богу, Сарка је била у кући, па нам она изнутра отвори а Прока боме гурну ону тетку лактом, те она оде претећи, вели, јавиће полицији. Ето, зашто је Прока отишао да се пропита.

СИМКА

Па добро, Агатоне, ти бар знаш законе, је л' може то да се она жали полицији?

МИЋА

Ја мислим да ми као фамилија имамо права да се уселимо?

АГАТОН

Па, како да вам кажем; у том погледу је закон врло растегљив, може да буде овако а може да буде и онако.

МИЋА

Ја то не могу да разумем, како закон може и овако и онако.

АГАТОН

Има, има таквих закона!

ПОЈАВА VII

ТАНАСИЈЕ, ВИДА, ПРЕЂАШЊИ

ВИДА

(Тргне се)

Ју, да није ово какав договор? Да се ми вратимо ако сметамо?

СИМКА

Шта има да сметате, и вашу бригу бринемо, јер и вас ће да најури полиција као и нас.

ТАНАСИЈЕ

Како да најури полиција, зашто?

МИЋА

Због растегљивости!

ТАНАСИЈЕ

Због какве растегљивости?

МИЋА

Због растегљивости закона, због које може бити и овако и онако Ето питајте пријатељ Агатона.

ТАНАСИЈЕ

Што не говориш, Агатоне?

АГАТОН

Шта имам да говорим. Могу да нас најуре
ако смо се бесправно уселили у кућу.

СИМКА

Тетка нам прети да ће нас полицијом избацити.

ВИДА

Ију, благо нама! Ама зар ми, фамилија, па
да немамо права?

ТАНАСИЈЕ

Па добро, Агатоне, ја мислим да ти то као
човек од закона најбоље знаш?

АГАТОН

Па знам дабоме!

ТАНАСИЈЕ

Е па, кад си се ти уселио?...

АГАТОН

Ја, то је друго! Немој ти на мене да гледаш.
Да сам се ја сам уселио, то би се некако пред
законом могло протумачити, али ви потегли сви
па напунили кућу.

СИМКА

Па јес', дабоме! 'Ајде ти Танасије и ти Ви-
до и рецимо овај пријатељ Мића; добро ви, ал' што
ће овде онај Трифун, па онда Сарка? И најзад
сви други како тако, ал' да је пита човек, ову
Сарку, шта ће она овде?

ПОЈАВА VIII

САРКА, ПРЕЂАШЊИ

САРКА

(Обучена)

Баш, рекох, да изиђем, да се видим с ким.
Осушила ми се уста у соби.

АГАТОН

Па јес', окваси их мало!

САРКА

Ју, право да вам кажем, баш је то уживање
једна соба са балконом. Седим тако на балко-
ну па се осећам, право да вам кажем, као да
сам рођена на балкону. А свет пролази, прола-
зи, пролази... Кажем вам, право уживање.

ПОЈАВА IX

ТРИФУН, ПРЕЂАШЊИ

ТРИФУН

(Појављује се на степеницама)

Је л' то неки збор? (Силазећи). Па ти, брате
Агатоне, одсад кад хоћеш да држиш фамилијарни
збор, а ти засвирај у неку трубу или удри у до-
бош, па да се зберемо.

АГАТОН

Готово и треба да се зберемо, јер имамо за-
једничку невољу да збринемо.

ТРИФУН

Е, а коју то?

АГАТОН

Е па ту, што сте сви потегли па се усе-
лили овде. Да сте пустили мене самога.

ТРИФУН

Ако, боље је да смо сви заједно.

АГАТОН

Боље, видећемо да л' ће бити боље!

ПОЈАВА X

ПРОКА, ПРЕЂАШЊИ

ПРОКА

(Долази с поља)

Јесте ли сви ту?

СИМКА, ГИНА, ТАНАСИЈЕ, МИЋА
Шта је?

ПРОКА

Не ваља!

ГИНА

Шта не ваља?

ПРОКА

Био сам код нашег општинског адвоката, па ми он каже да смо се ми противзаконо уселили у кућу.

АГАТОН

Па дабоме да сте се противзаконо уселили, кажем ја. Да сте ви мене самог пустили, све би друкче било.

ТРИФУН

Па јест, сасвим би друкче било.

ТАНАСИЈЕ

Па добро, Агатоне, 'ајде шта ти велиш, шта да се ради сад?

ТРИФУН

Како смо се уселили, тако да се иселимо.

ГИНА

Ју, ју, ко би ту срамоту поднео од света?

ПРОКА

Била би одиста велика срамота, него да ти, Агатоне, пођеш до адвоката.

АГАТОН

Кога адвоката?

ПРОКА

Овога стараоца, па да му то некако вешто објасниш како смо се ми уселили овде у доброј намери.

АГАТОН

За мене знам да имам добре намере.

САРКА

А зар ја немам?

АГАТОН

Јест и ти.

ГИНА

Откуд па само ви? Сви смо дошли с добрим намерама.

САРКА

Право каже Гина, сви смо дошли с добрим намерама.

ПРОКА

Оставите сад то зашто је ко дошао; него шта велиш, Агатоне, је л' да поћеш ти до адвоката?

НЕКОЛИКО ГЛАСОВА

Треба, дабоме!

АГАТОН

Па кад велите, 'ајд' да пођем!

МИЋА

А шта велиш, Агатоне, кад се већ онако упустиш с њим у разговор, да ли можеш нешто том приликом да га испипаш како гласи тестаменат?

НЕКОЛИКО ГЛАСОВА

Јест, јест. То би добро било!

АГАТОН

Пробао сам ја то, није да нисам пробао, али не иде. Ни речи неће да каже; вели не зна.

ПРОКА

Ама како не зна кад је он писао тестамент?

АГАТОН

Он зна дабоме, ал' ето, не можеш ни реч да му ишчупаш.

ТРИФУН

Па ти се, Агатоне, увек хвалиш како си вешт иследник; па ето ти покажи ту.

АГАТОН

Не хвалим се ја, него сам одиста ја важио као највештији иследник. Умео сам од сваког кривца извући признање. Е, ал' ја сам имао зато на-

рочите своје методе. Питам окривљенога људски и што кажу човечански, он неће да призна. Неће, добро! Ја наредим да га истуку у апси, и кад га они доле премлате, он лепо призна. Шта може друго него да призна. Кажем ти, имао сам своје методе и био сам врло вешт иследник, ал' оно је друго, а ово је друго. Не могу ја тек наредити да се адвокат истуче и премлати да би признао шта пише у тестаменту.

ТАНАСИЈЕ

Па не може, дабоме!

ПРОКА

Ама оставите се људи празних разговора да не губимо време. Него, дедер, Агатоне, да пођеш ти адвокату.

ВИДА

Реци му да смо се ми овде уселили као фамилија; нисмо ми туђинци с улице.

СИМКА

И ваљда имамо преча права него тетка.

МИЋА

Реците му, пријатељ Агатоне, да смо ми на-следници.

ПРОКА

И реци, да ми иначе поштујемо закон и не желимо да га вређамо.

ГИНА

И реци му да смо се ми уселили да чувамо да ко не разнесе.

ТАНАСИЈЕ

И реци му да смо сви честити, угледни људи.

ТРИФУН

И реци му да ћемо ми припитати и друге адвокате.

АГАТОН

Ама немојте ви мене учити, шта ћу му рећи. Носио сам се ја већ толико пута с адвокатима, умећу ваљда.

ПРОКА

Е па хајде, богати, пођи!

МИЋА

(Који је стално извиривао кроз стаклена врата, не би ли спазио Даницу):

Није потребно да иде пријатељ Агатон, ево га адвокат иде овамо!

СВИ

(Изненађено)

Иде?

МИЋА

Да, иде с њом.

ГИНА

Је л' с тетком?

МИЋА

Није с тетком, него с оном.

СИМКА

Ама са оном девојком?

МИЋА

Па она је малочас отишла да јави да смо се ми уселили.

АГАТОН

Е онда то мења ситуацију. Него, знате шта? не можемо ми сви разговарати с њим; ја мислим боље ће бити да се сви склоните и да мене о-ставите.

ПРОКА

Готово... Боље је да не види оволику гомилу.

АГАТОН

А уклонићу се и ја, нећу да изгледа као да сам га нарочито очекивао, него ћу ја после наићи као случајно.

ТАНАСИЈЕ

Јест, јест, да се разиђемо! (Сви се разилазе у своје собе).

ПОЈАВА XI

ДАНИЦА, АДВОКАТ

АДВОКАТ

(Долазећи с поља с Даницом)

Где су дакле ти насељеници?

ДАНИЦА

(Обучена је, пошто је дошла споља)

По собама.

АДВОКАТ

По којим собама?

ДАНИЦА

По свима, заузели су целу кућу.

АДВОКАТ

Хм! Нека врло занимљива породица.

ДАНИЦА

Вама је то смешно?

АДВОКАТ

Па и ви треба да се смејете свему томе: нема ту ничег трагичног.

ДАНИЦА

Али како да не, забога, кад се тетка просто разболела од једа.

АДВОКАТ

Умирите се, све ће бити у реду.

ДАНИЦА

Хвала Богу!

АДВОКАТ

Предузећу одмах кораке, само, право да вам кажем, мислим се на који начин. Најједноставније би било звати полицију и избацити их све.

ДАНИЦА

Немојте то молим вас, било би и сувише грубо.

АДВОКАТ

То и мене уздржава. То би био врло непријатан догађај: избацивање целе ожалашћене породице. Ко зна како би се то тумачило, наш свет је сентименталан.

ДАНИЦА

Не, не, никако полицијом; ако би имали какав други начин?

АДВОКАТ

Други би начин био, када би захтевао од суда да се одмах отвори тестамент.

ДАНИЦА

Ја сам чула да се мора чекати четрдесет дана до отварања.

АДВОКАТ

Да, то је била само покојникова жеља али она нема основа у закону и не мора се испунити.

ДАНИЦА

Па зар не би ипак било боље испунити жељу покојникову?

АДВОКАТ

И ја не желим да је вређам али је он сам предвидео овакву могућност. У записнику на коме је изјавио жељу да се тестамент отвори после четрдесет дана, додао је и ово неколико речи: „сем ако старалац нађе за неопходно да другаче поступи“. Ја бих дакле могао наћи да оваква ситуација налаже неопходност и сутра би већ могао бити отворен тестамент.

ДАНИЦА

А шта би тиме учинили?

АДВОКАТ

Сазнало би се ко је наследник и тада би се сви остали разбегли.

ДАНИЦА

Би ли у том случају тетка и ја морали већ сутра да се селимо из стана?

АДВОКАТ

Мислим да то не мора бити још сутра а, ко зна, можда се нећете морати ни селити.

ДАНИЦА

Како то?

АДВОКАТ

Па, рецимо, наследник вас не гони.

ДАНИЦА

Али би у том случају већ од сутра морали плаћати кирију. Ви знате, да ми покојнику нисмо плаћали кирију. Тетка је водила бригу о кући и у накнаду за то имали смо бесплатан стан. Покојник нам је и иначе врло много чинио, нарочито мени. Толико пута ме је обрадовао каквим даром; тако, често је сатима разговарао са мном а једанпут, када сам била болесна, није се мицао од моје постеље. То је био тако добар и племенит човек.

АДВОКАТ

Све ми је то познато па стога ја и мислим да ће будући наследник имати пуно обзира према вама.

ДАНИЦА

Варате се! Они ме сви тако попреко и тако непријатељски гледају. Овде, међу њима, осећала бих се врло нелагодно. Хтела бих да се иселимо иако бо то тетки и мени донело тешке бриге.

АДВОКАТ

Зар је наћи стан тако тешка брига?

ДАНИЦА

Не то али... Теткини приходи, једна скромна пензија, нису толики да могу покривати и кирију и одржавање куће. Морала бих се и ја постарати да штогод привредим. Збиља, би ли ме у том случају, примили као чиновницу у вашој канцеларији? Макар то била и најскромнија плата, само да и ја што привредим.

АДВОКАТ

Примио бих вас врло радо.

ДАНИЦА

(Радосно)

Је л' истина?. О, како се радујем; а како ће се тек тетка обрадовати! Верујте, она је због

те брига и болесна. Она истина каже да је болесна од једа због овог чуда што се дешава по кући, али ја мислим да је она у ствари болесна због брига која нас очекује. Смем ли да одем и да јој кажем ту пријатну вест да ћете ме примити за чиновницу; верујте то ће бити као кад бих јој дала лек. Смем ли?

АДВОКАТ

Али смете, забога, ја остајем при речи коју сам вам дао.

ДАНИЦА

(Необично задовољна)

Извините, молим вас; одмах ћу се вратити али морам да тркнем до тетке да је обрадујем. Одмах ћу се вратити! (Оде).

ПОЈАВА XII

АДВОКАТ, АГАТОН

АГАТОН

(Најпре провири кроз врата па кад види и увери се да је адвокат сам, излази)

Баш, једва сам чекао да останете сами. Имам важан разговор са вама.

АДВОКАТ

Утолико боље, јер и ја имам са вама важан разговор.

АГАТОН

Е, то ми је мило. Нас двојица и треба да разговарамо о свему, јер једино смо ја и ви онако људи од закона.

АДВОКАТ

Ви сте дакле човек од закона?

АГАТОН

Како да не забога; био сам двадесет и седам година срески начелник.

АДВОКАТ

О, па утолико боље; ви ћете умети да ми дате једно обавештење које ми је врло потребно?

АГАТОН

О, молим, врло радо!

АДВОКАТ

Јесте ли ви, као срески начелник, кажњава-ли случајеве кад стока, рецимо ждребе, нераст, јуне или магаре, уђе у туђу њиву?

АГАТОН

Како да нисам... кажњавао сам газду чија је стока а газду чија је њива прегажена, упућивао сам да премлати прошцем стоку која му је ушла у њиву.

АДВОКАТ

Па добро, то је стока; не разуме ништа, а како би ви тек казнили људе, разумне, писмена створења, која уђу у туђе имање?

АГАТОН

А! Сад видим нашта ви навијате. Па јест, имате право. Кажем ја њима: ама немојте људи, то је противно закону, али они наврли.

АДВОКАТ

Па њима се, знате, и да опростити — али вама, ви велите да сте човек од закона.

АГАТОН

Јесам и верујте, не бих никад ја то учинио. Где бих се ја огрешио о закон; не дај Боже! Али видим, уселила се гомила у кућу а нема ко да одржава ред и онда шта сам могао. Ето; само зато сам се и ја уселио, да одржавам ред.

АДВОКАТ

Па лепо а када би ви, као што сте већ били срески начелник, случајно, овога тренутка, били члан овога кварта и када бих ја дошао к вама као старалац и рекао вам: уселили се некакви људи у кућу о којој ја водим бригу. Шта би ви на то урадили?

АГАТОН

Звао би с места поднаредника, дао му још једног жандарма и рекао бих му: иди тамо и растерај ону стоку!

АДВОКАТ

Значи, ја бих тако требао да поступим?

АГАТОН

Могли би, не кажем да не би могли.

АДВОКАТ

Е али, видите, ја не желим и нећу тако да поступим.

АГАТОН

Сасвим, и не треба!

АДВОКАТ

Ја ћу сасвим друкчије.

АГАТОН

Баш сам радознао како мислите?

АДВОКАТ

Ја мислим ићи у суд и захтевати да се још сутра отвори тестамент.

АГАТОН

Зар може?

АДВОКАТ

Зашто не би могло?

АГАТОН

А покојникова последња жеља?

АДВОКАТ

То је само жеља; уосталом и сам тестатор је предвидео да се у случају, ако старалац нађе за неопходно, може и раније отворити тестамент.

АГАТОН

А је л' има нешто неопходно?

АДВОКАТ

Па шта хоћете неопходније, но што се породица противзаконо уселила у кућу?

АГАТОН

Сасвим. И одиста, то би најбоље било да се још сутра отвори тестамент.

АДВОКАТ

То ћемо и учинити.

АГАТОН

А ми, је л' те, можемо до сутра остати овде у кући?

АДВОКАТ

Није ред, али најзад, један дан...

АГАТОН

Па јесте. Где да се крећемо и селимо за један дан, а право да вам кажем, била би и срамота од света.

АДВОКАТ

Добро, онда, останите до сутра!

АГАТОН

Е то је лепо од вас! Ама кажем ја њима: паметан је то човек тај адвокат, неће он терати у крајност. Знао сам ја то! Е баш вам хвала у име целе породице.

АДВОКАТ

Молим. Саопштите дакле породици да ће се сутра отворити тестамент.

АГАТОН

Саопштићу ја то, не брините, али ако ми дозволите, хтео сам нешто онако сасвим из далека да вас питам?

АДВОКАТ

Питајте!

АГАТОН

Сазнаћу сутра, је л' те, па то не мења ствар хоћу ли сазнати данас или сутра ал' знате, ја сам тако радознао не могу да издржим до сутра.

АДВОКАТ

Шта то?

АГАТОН

Волео бих да знам шта ја наслеђујем?

АДВОКАТ

Па кад ме већ тако издалека питате, ево да вам издалека и одговорим. Ја не знам шта пише у тестаменту.

АГАТОН

Ех, не знате, па ви сте писали тестаменат?

АДВОКАТ

Па зато га и не знам што сам га ја писао. Да га нисам ја писао ја бих могао и рећи што, ал' овако...

АГАТОН

Ја, знате, полажем велике наде на тај тестаменат. Оно, и сви остали полажу велике наде, ал' ја мислим...

АДВОКАТ

А сви очекују наследство?

АГАТОН

Па сви, дабоме, и сваки верује да је главни наследник.

АДВОКАТ

Па што се онда не погодите међ' собом?

АГАТОН

Како да се погодимо?

АДВОКАТ

Кад свако од вас верује да је главни наследник значи да сви имате подједнака права, према томе могли би лепо као фамилија, пријатељски и споразумно да поделите имање.

АГАТОН

Одиста, то би могли. А шта мислите, би ли то старатељски судија уважио, кад би се ми споразумели па му сутра рекли: ми смо поделили имање!

АДВОКАТ

Судија би уважио само оно што пише у тестаменту.

АГАТОН

Па зар у тестаменту не пише да се споразумемо?

АДВОКАТ

Ја не знам али стрпите се до сутра па ако тако пише, онда се споразумевајте. Нема смисла то раније да чините.

АГАТОН

Па јесте, право кажете.

АДВОКАТ

Немојте само заборавити да саопштите породици да је сутра отварање тестаментa.

АГАТОН

Ама како да заборавим. Само, морам то прво да саопштим мојој жени. Не знате ви како је она нестрпљива да чује шта смо разговарали ја и ви. Морам прво њој.

АДВОКАТ

Извол'те, извол'те!

АГАТОН

(Оде).

ПОЈАВА XIII

АДВОКАТ, ДАНИЦА

АДВОКАТ

(Кад сагледа Даницу на задњим вратима)

Но, је л' се обрадовала тетка?

ДАНИЦА

Како да није?

АДВОКАТ

Само, јесте ли ви добро размислили о тој
вашој жељи да будете мој чиновник?

ДАНИЦА

Не видим, шта бих имала да размишљајам?

АДВОКАТ

Ја сам на пример врло строг старешина.

ДАНИЦА

А ја сам врло савесна.

АДВОКАТ

Па онда, педантан сам.

ДАНИЦА

Ја сам на дужности врло тачна.

АДВОКАТ

Може се десити да гдекад будем и нервозан.

ДАНИЦА

Ја умет да будем врло уздржљива и стрпљива.

АДВОКАТ

Морам вам рећи да сам на послу и врло озбиљан.

ДАНИЦА

То ми нарочито импонује.

АДВОКАТ

Па то је одиста чудновато како се наше особине слажу и тако рећи, допуњују се.

ДАНИЦА

Значи дакле да ме с поверењем можете примити у службу.

АДВОКАТ

Па ипак, ја имам једну особину или боље рећи ману, која вам ни у ком случају не може бити угодна...

ДАНИЦА

А та је?

АДВОКАТ

Ја умем бити и љубоморан.

ДАНИЦА

(Изненађена)

Љубоморан? (Гледа га дуго у очи). Не разумем.

АДВОКАТ

(Хтео би да забашури утисак)

Уосталом, то није тако важна околност; то се вас не мора тицати.

ДАНИЦА

(Још увек под утиском)

Не разумем!

АДВОКАТ

(Неспретно се извлачи)

Дакле... да... ја сам већ јавио породици; су-
тра се отвара тестамент и одмах затим ви ћете
бити ослобођени брига.

ДАНИЦА

Па то ја, у оној радости, нисам ни казала
тетки.

АДВОКАТ

Реците јој!

ДАНИЦА

Хоћу.

АДВОКАТ

Реците јој сад одмах, ја вас и иначе морам
напустити. Морам још овог часа да предузmem
коракe, да бих за сутра обезбедио отварање те-
стамента. До виђења, дакле! (Полази).

ДАНИЦА

(Пратећи га)

До виђења!

ПОЈАВА XIV

АГАТОН, СИМКА затим САРКА

АГАТОН

(Долази из своје собе за њим Симка)

Треба их све сабрати.

СИМКА

Па да зађемо по собама.

АГАТОН

Чек' да зовемо Сарку, нека их она сазове.
(Куца на Саркина врата).

САРКА

(Долази)

Је л' ме зовеш, пријатељ Агатоне?

АГАТОН

Не зовем те, него, рекох, имам важне ствари да саопштим фамилији па не знам како да их сазовем на збор?

САРКА

Па нећеш ваљда да их ја сазивам? Нисам ја твој општински биров.

АГАТОН

Не можеш ни ти, дабоме; него кад би нешто навили будилник па би се они сабрали.

САРКА

Не би се то тако чуло, боље би можда било кад би ти, Агатоне, ударао у служавник. То би се чуло те још како.

АГАТОН

Па јес', то би се чуло али незгодно је,

САРКА

Е па ако ти је то незгодно, био си власт па си грлат; кад си се драо цео те је срез чуо, е па запни и сад.

АГАТОН

Право кажеш! (Метне шаке на уста и разре се).
Ој народе! Проко, о, Проко! Тривуне, Танасије,
Мићо! Ој, ој! (Јављају се један по један из својих соба и прибирају се).

ПОЈАВА XV

ПОРОДИЦА

ПРОКА

Шта је побогу, Агатоне?

АГАТОН

Зберите се прво сви!

ТАНАСИЈЕ

Сви смо ту!

АГАТОН

Е онда седите, па ћу вам све по реду казати.

ПРОКА

(Седајући)

Јеси ли разговарао?

АГАТОН

(Пошто су сви поседали а он остао на ногама)

Разговарао сам, дабоме да сам разговарао и нисам завијао онако из далека као досад, него рекох: ти знаш, синко законе, али их знам и ја, па 'ајде да се понесемо. Те ти ја њему одмах онако од прве; захтевам у име целе фамилије да се одмах отвори тестаменат.

ПРОКА И ТАНАСИЈЕ

А он?

АГАТОН

Море, да видиш узврда се кад чу како ја то онако... није да га молим него захтевам; па поче да ми врда: те покојникова жеља, те четрдесет дана те ово, те оно. Али ја њему: По закону не морам да чекам четрдесет дана и нећу да чекам! Тако ти ја подвикнем њему.

ВИДА И САРКА

А он?

АГАТОН

Поче он опет да врда: те параграф седамдесет други, те педесет шести, а ја њему: а сто четрдесет седми, а сто четрдесет седми, господине? Кад то чу, а он просто пребледе и збуни се.

ВИШЕ ЊИХ

Па?

АГАТОН

Виде он да самном не може лако изићи на крај и да му ништа не помаже врдање. па пристаде човек.

СВИ

(Узбуђено)

Шта?

АГАТОН

Пристаде да се отвори тестаменат.

СВИ

А!!!!...

АГАТОН

Јест, јест, да се отвори тестаменат.

СВИ

Кад?

АГАТОН

И ту поче да врда: па добро господине Агатоне, можемо ових дана. Не боме, подвижнем ти ја њему, него ја захтевам још сутра.

СВИ

Још сутра!

АГАТОН

Него шта!

ПРОКА

Па је л' пристао?

АГАТОН

Кад сам га дотерао уз зид, кад је видео да нема где, а он пристаде.

СВИ

Ама сутра?

АГАТОН

Сутра дабоме! (Поносито). Ето, тако ја разговарам с адвокатима!

ПРОКА

А шта каже што смо се уселили?

АГАТОН

И ту је, да видиш, било повуци потегни. Запео он како немамо право. Вели: друго је то, господине Агатоне, да сте се ви сами уселили али цела фамилија.

ТРИФУН

Па сад већ остави то што је он теби казао, него шта си ти њему казао?

АГАТОН

А ја њему: Нема закона који забрањује, нити има закона који прописује да се фамилија може уселити или неуселити у покојникову кућу. Па како нема о томе нарочитих, писаних закона, то се у овоме даноме случају, могу применити природни закони а по природним законима фамилија има права да чува имовину свога преминулог члана.

ВИШЕ ЊИХ

Тако је!

АГАТОН

Па тако је, дабоме, али он, знаш како је, адвокатска посла, поче и ту да ми врда, док ја не подвикнух: ја се не селим из куће и нема те силе, која ће ме избацити.

ПРОКА

Сасвим!

АГАТОН

Кад он то чу а он попусти као удовица: Па извол'те, господине Агатоне, па немојте се љутити, извол'те, седите у кући.

МИЋА

Па седећемо, дабоме!

САРКА

Па добро, је л' то ми нећемо никако више
ни да се селимо?

АГАТОН

Е па ти опет! Шта хоћеш, целог живота ваљда
да седиш на балкону. Имамо право да седимо
док се не отвори тестамент а тада остаје овде
онај који наследи кућу.

МИЋА

Разуме се!

САРКА

А мени се тако допада моја соба.

ТАНАСИЈЕ

Па кад си, Агатоне, већ тако прикљештио
адвоката, зар ниси могао да га припиташ и за
оно?

АГАТОН

Које оно?

ТАНАСИЈЕ

Па оно: како гласи тестаменат?

ПРОКА

Па ето, чућеш сутра.

ВИДА

Ко ће жив до сутра издржати?

АГАТОН

(Танасију)

И по тој ствари сам га испитивао.

СВИ

(Радознало се збирају)

Е???

АГАТОН

Јест, испитивао сам га.

ПРОКА

Па? Говори, брате Агатоне, говори!

АГАТОН

Ама нека је он сто пута адвокат, стари сам ја иследник, не може он мени изврдати.

ПРОКА

(Радознао, пргав)

Говори већ једанпут, кумим те Богом!

АГАТОН

Почнем ја, знаш, с њим разговор о тестаменту, али онако из далека и вешто, да се он не сети. Велим ја њему: пошто сте ви писали тестаменат, то све околности говоре да је вама тестаменат донекле познат.

ВИШЕ ЊИХ

А он?

АГАТОН

А он само гледа у земљу и ћути, не сме да ме погледа у очи јер бих му ја из очију прочитао тестамент. Али, стари сам ја мајстор, не испуштам ситуацију кад је једном шчепам. Окупим ти ја њега укрштеним питањима; па укрштена питања, па укрштена питања.

ПРОКА

(Гори од нестрпљења)

Па одговори ли он?

АГАТОН

Одговори али све онако, туц муц, а ја опет навалих па укрштена питања, па укрштена питања, па укрштена питања, па укрштена питања.

ПРОКА

(Очајно)

Па доста, бре брате, са тим укрштеним питањима!

САРКА

Даде ли ти бар какав укрштени одговор?

АГАТОН

Знаш како је, није ми одговорио; не могу рећи да ми је одговорио али сам му извукао једну реч. А мени је доста једна реч, више ми и не треба. Што кажу, реци: „Оче наш” па ми је то доста да те отерам на робију. На основу једне једине речи ја изведем закључак.

ТАНАСИЈЕ

Па рече ли бар ту једну реч?

АГАТОН

Рече, дабоме!

ПРОКА

(Дрекне)

Шта рече, по Богу човече?!

АГАТОН

Није рекао отворено него завијено али сам ја одмах извео закључак: да тестаменат оставља породици да по међусобном споразуму подели имање.

СВИ

(Велико изненађење)

Ау!!!..

АГАТОН

Он не каже да је тако али мени је јасно као дан да је тако.

ТАНАСИЈЕ

(Забринуто)

Па шта ћемо сад?

АГАТОН

Ја мислим, браћо и сестре, ми би за тај случај требали да будемо спремни.

ТАНАСИЈЕ

Како спремни?

АГАТОН

Па тако, да се споразумемо. Могли би овај наш скуп да претворимо у конференцију.

ТРИФУН

И, дабоме, ти да председаваш конференцији?

АГАТОН

Не морам ја, зашто ја? Ево нек председава Трифун. (Седне). Он те ствари боље зна, ето нек председава он.

ПРОКА

Ти, ти, Агатоне!

СВИ

Па дабоме!

АГАТОН

Зашто ја, ето Трифун.

ТРИФУН

Де, немој бити на крај срца. Знаш боље,
признајем ти, знаш боље.

АГАТОН

Е па кад знам боље а ти се не испречавај!
(Прошета значајно). Дакле, браћо, ми морамо бити
спремни за случај да у тестаменту пише да из-
вршимо деобу међусобно и по споразуму. Кад нам
сутра старатељски судија прочита: остављам све
своје имање својој породици с тим да га она по
међусобном споразуму подели, ми морамо одмах
одговорити: ми смо се споразумели!

СВИ

Тако је! Сасвим! Тако је!

АГАТОН

Е, видите, то би имали још сад да решимо.

ТАНАСИЈЕ

А како мислиш да би се то могло?

АГАТОН

Ево како: да се прво ми лепо, поштено и
братски поделимо у ближе и даље рођаке.

САРКА

Ето ти сад, како то може кад смо сви бли-
ски род?

АГАТОН

Нисмо. Ето, прва ти ниси блиска.

САРКА

А по чему опет нисам ја?

АГАТОН

По томе што ниси!

САРКА

А ти си близак?

АГАТОН

Близак сам, дабоме.

САРКА

Како ти, тако и ја.

АГАТОН

Е није тако, Сарка. Ниси блиска; ниси блиска ти, није близак ни Прока, није близак ни...

ПРОКА

(Плане)

Што ја?

СИМКА

Па зато, Проко, што си ти род по твојој првој жени.

ПРОКА

Да сам ја род по мојој првој жени, не би
моја друга жена толико плакала за покојником,

ВИДА

Па, право да ти кажем, Проко, ми се баш сви
и чудимо што се твоја Гина толико уби плачући.

ГИНА

Зато, ако хоћеш да знаш, што искрено жа-
лим а не као ви.

САРКА

А што па као ми?

ГИНА

Метнули сте црнину на себе само због те-
стамента а овамо ни једна ни сузу не пусти.

СИМКА

Знамо ми, Гино, пошто је литар твојих суза.

ГИНА

Ију! Е, јеси чула...!

ТРИФУН

Агатоне, брате, јеси ли ти председник овога
збора или ниси? Ако ти пустиш жене да се о-
бјашњавају, онда никад нећемо доћи до споразума.

АГАТОН

Право кажеш, запеле као да је ово скупштина
каквог женског удружења. Да наставимо ми; где
оно бесмо стали?

ПРОКА

Ја нисам свршио своју реч.

АГАТОН

Е па 'ајд, говори!

ПРОКА

Не говорим ја на памет да сам близак род,
него имам и доказе, (Вади један велики табак хартије
из џепа). Ово су документа!

АГАТОН

Је л' крштеница?

ПРОКА

Није крштеница, ал' ево, погледај! (Развија табак).

АГАТОН

(Загледа)

Па то некакав план?

ТРИФУН

Па Прока је архивар у општинском катастру
па зна ваљда да прави планове.

АГАТОН

(Загледа)

Па то си ти изradio катастар наше фамилије?

ПРОКА

Није катастар него стабло; је л' видиш ово стабло?

АГАТОН

Видим, па шта?

ПРОКА

Е, то стабло, то је покојник.

АГАТОН

Ама покојни Мата?

ПРОКА

Јесте!

АГАТОН

Може бити, јер и покојни Мата је био тако нешто мало накрив.

ПРОКА

А видиш ли ову грану овде?

АГАТОН

Видим!

ПРОКА

То је покојни чика Риста Николић.

АГАТОН

Кој' чика Риста?

ПРОКА

Ујак покојног Мате.

АГАТОН

А, онај, знам! Па?

ПРОКА

Е, видиш тај чика Риста, имао је четири сина: Спиру, Бошка, Тасу и Мику. То су видиш ове четири гране што иду на ниже.

АГАТОН

Видим.

ПРОКА

А видиш ли ову грану што виси од Мике на ниже?

АГАТОН

Видим, па шта?

ПРОКА

То сам ја.

АГАТОН

Ти?

ПРОКА

Јесте, јер ја сам Микин син.

АГАТОН

Е ако си ти то што висиш о овој грани, онда да знаш, на ниске си гране спао.

ПРОКА

Ето, зар то није јасно као дан. То су документа, брате!

САРКА

Ако је по томе, Проко, висим и ја ваљда на некој грани а не само ти.

ТРИФУН

А како би било да нам Агатон прво објасни по чему је он тако близак род?

АГАТОН

Моје се зна.

ГИНА, ПРОКА, ВИДА, ТРИФУН И САРКА

Па да чујемо?

АГАТОН

Ама, ако се почнемо бавити тако разним детаљима, ми никад нећемо стићи до краја; него да

одмах пређемо на ствар; да ми извршимо деобу наследства пријатељски и братски као што и до-
ликује једној овако отменој фамилији.

ПРОКА

Па 'ајде реци како, де да те чујемо!

АГАТОН

Ево да почнемо од Сарке.

САРКА

Ама, што ти увек од мене почињеш?

АГАТОН

Па тако некако, увек ми се нађеш под ру-
ком. Да почнемо дакле од Сарке. Шта њој тре-
ба, једна гуша једна душа!

САРКА

Немој ти мени мерити ни по гуши ни по ду-
ши, него што је право.

АГАТОН

Морамо водити рачуна и о потребама. Друк-
чије су на пример твоје потребе а друкчије су моје.

САРКА

Гле молим те!

АГАТОН

Да кажеш да јој треба спрема за удају па 'ајд, 'ајд! Али то јој не треба. Двапут се удавала па доста јој је то.

САРКА

А по чему доста? По чему ти то мени мериш је ли ми доста или није. Ја најбоље знам да л' ми је доста.

АГАТОН

Друго је то да има деце, али ето, ни то није била кадра.

САРКА

Ето ти сад опет! Ију, још ће ми изнети да нисам била кадра. А по чему нисам била кадра?

АГАТОН

Па ето, имала си два мужа па ништа.

САРКА

Имала сам, то је истина али шта сам ја крива што нисам имала кад. Шта сам поживела са првим мужем? Две године!... а са другим три и седам месеца а то, брате, часком прође, немаш кад ни родити. Нисам имала времена а не што нисам била кадра. Али што ти мени децу, немаш ни ти деце, па шта?

АГАТОН

Ама не пребацујем ти ја него велим да имаш деце могли би ти и што више дати, овако, ја мислим доста ти је пет хиљада динара у новцу и све кујнско посуђе.

САРКА

Ију, ију, ију, срам те било, Агатоне! Како ти то мени као да ја просим од вас. Ја не просим него тражим оно што ми припада.

АГАТОН

Па добро де, ево даћемо ти и онај сребрњи будилник. Ето!

САРКА

Узми га ти, Агатоне, па га метни на сребрни служавник, лепше ће стајати.

ТАНАСИЈЕ

Јест, одиста, Агатоне, ти то некако онако од ока мериш.

АГАТОН

Ама, чекај, брате! Ја то износим више онако, као предлог. После можемо разговарати о томе па негде скресати а негде и додати по гдешто. Будите само стрпљиви!

ВИДА

Па 'ајде да чујемо даље?

АГАТОН

Овоме Проки и његовој Гини да се да она
покојникова њива у Малом мокром лугу и десет
хиљада динара у готовом.

ПРОКА

(Скочи)

Охо! То ти задржи себи а ја хоћу мој део.

АГАТОН

Па то ти је део!

ГИНА

Зар она прљуша њива која не вреди ни лу-
ле дувана. Гле ти како он то нама!!...

ПРОКА

Ја тражим да Агатон прво каже шта он тра-
жи; да чујемо шта он мисли да њему припада?

СВИ

(Сем Симке)

Јесте, то да чујемо!

АГАТОН

Казаћу ја већ кад буде време.

СВИ

Не, не, хоћемо сад да чујемо!

ПРОКА

Хоћемо да чујемо, па према твојој мери себи да одмеравамо.

АГАТОН

Ја мислим, брате, прво вама да поделим а мени шта остане.

ПРОКА

Па јест, шта остане. Нама њиве у Мокром лугу и кујнско посуђе и по две три хиљаде динара а теби што остане. Хоћемо прво да чујемо шта ти мислиш да теби припада?

СВИ

Да чујемо! Да чујемо!

АГАТОН

Па добро, ево да вам кажем! С обзиром дакле на то што сам ја најближи рођак...

ВИШЕ ЊИХ

Е то ћеш извинити! По чему то?

АГАТОН

Добро, 'ајде онда овако: с обзиром на моје родбинске везе са покојником, с обзиром на то што сам ја шеф фамилије...

ТРИФУН

Гле сад опет, а по чему си ти шеф фамилије?

АГАТОН

По томе што сам ја у име фамилије разговарао са адвокатом а ниси ти! Дакле, ако хоћете слушајте: с обзиром на родбинске везе; с обзиром на то, што ја претстављам фамилију, с обзиром на моје личне и опште народне потребе; с обзиром на све околности и прилике у овоме даноме тренутку, ја мислим да би мени на првоме месту припадала ова кућа.

СВИ

(Општи узвик)

Уа!!!...

АГАТОН

Чекајте: ова кућа са целокупним намештајем рачунајући ту и будилник...

САРКА

И будилник и служавник и све остало.

АГАТОН

Јест, и све остало. Затим...

ТРИФУН

Како, зар још?

АГАТОН

Па још него шта?

ПРОКА

(Трифуну)

Пусти га молим те да га чујемо.

АГАТОН

Затим, мени би имали припасти и они дужани на Теразијама.

СВИ

Уха!!!...

АГАТОН

Није то све!

ТАНАСИЈЕ

Па није дабоме!

ПРОКА

Тај не уме да стане!

АГАТОН

А затим и виноград са вилом на Топчидерском брду.

СВИ

Уха!

ТРИФУН

Како би било и акције Народне банке?

АГАТОН

Па и акције Народне банке, него шта!

ПРОКА

А мени њива у Малом мокром лугу?!

САРКА

А мени кујнско посуђе?!

МИЋА

А ја, ја као и да не постојим?

АГАТОН

Па и не постојиш, брате!

ТРИФУН

(Мићи)

Не постојиш, разуме се! Зар теби није јасно да овде само Агатон постоји?

ТАНАСИЈЕ

Ваљда сам ја пречи од једног Агатона.

СИМКА

Само ти, Танасије, ћути!

ВИДА

Ју, а што он па да ћути?

ПРОКА

Браћо и сестре, зар ви не видите да ово није фамилијарни споразум и договор, него пљачка?

САРКА

Пљачка, дабоме. Он акције Народне банке а мени кујнско посуђе.

ТРИФУН

Нисмо ми 52.374 среских становника па да нам Агатон подвикне: „мирно“! а ми да станемо у фронт и да трепћемо. (Од ових Трифунових речи па до свршетка сцене, дијалог тече врло нагло и живо, упада се у реч, говори се једновременно, прекидају се говори, пење се тон и настаје све јаче узбуђење да би се завршило бурним сукобом).

ТАНАСИЈЕ

Сви смо ми овде једнаки!

ПРОКА

Не признајем договор, не признајем шефа фамилије, не признајем тестаменат, не признајем ништа и никога.

АГАТОН

И тебе нико не признаје!

ТРИФУН

То је пљачка!

МИЋА

И та је пљачка против мене уперена!

ГИНА

Хоће човек кућу и дућане!

САРКА

Велепоседник!...

ВИДА

А покојник га није ни гледао.

СИМКА

Није него је тебе гледао, Видо!

ПРОКА

Не пристајемо на споразум!

ТАНАСИЈЕ

Сваки ће да брани своје!

АГАТОН

Е онда вам не дам ништа!

СВИ

(Гневно)

Ко не да? Ко си ти?

АГАТОН

(Шчепа столицу)

Не приближуј се!

ПРОКА

Он хоће да се бије! (Шчепа и сам столицу).

ТРИФУН

Не дајмо се!

СВИ

(се ухвате за столице и друге предмете, заузимају на-
сртљив став, жене вриште, Мића се попео на сто и умирује
млатарајући рукама. Узносе се столице и спушта се).

ЗАВЕСА

ТРЕЋИ ЧИН

(иста соба)

ПОЈАВА I

ПОРОДИЦА без АГАТОНА и САРКЕ

(Општа утученост и потиштеност. Седе раштркано свако засебно и једно другом окренуло леђа. — Прока, очајна лица, нервозно шета са забаченим рукама на леђима; Гина, везала главу преко чела и укће; Симка наслонила главу на обе руке; Вида окренула свима леђа и сама са собом разговара као да неком чита лекцију; Мића се увалио у фотељу, рукама загрлио колена и глупо гледа у таван; Трифун узјахао столицу и наслонио чело на наслон од столице; Танасије очајна лица пише и брише нешто на парчету хартије).

ПРОКА

(После извесне паузе)

Мој брате, мој брате, ко се овоме надао?

СИМКА

Овако изиграти фамилију!

ТАНАСИЈЕ

Изиграти? Није изиграти него подвалити. Ово је просто подвала са покојникове стране.

ВИДА

Још кад смо стајали пред вратима старатељског судије мени заигра лево око, а мени лево око никад не игра на добро. А кад судија поче да ломи печате на тестаменту а мене као да нешто штречну: ју, рекох у себи, ово није на добро!

ГИНА

Јадно ти добро!

МИЋА

Сад сви тако а тамо, код судије, сви сте ћутали.

ТРИФУН

Па не знам шта смо могли?

МИЋА

Могли сте да протестујете, као што сам ја.

ТАНАСИЈЕ

Шта си ти?

МИЋА

Рекао сам отворено: не признајем тестамент.

ТАНАСИЈЕ

Па шта?

МИЋА

Па то, и рекао сам још: Ми протестујемо и ми ћемо повести парницу за обарање тестаментa.

ТРИФУН

Па јест, каква би то фамилија ми били, кад не би обарали тестаменат?

ТАНАСИЈЕ

Па неће ваљда туђин да га обара?

МИЋА

И ја мислим да ми не треба да оклевамо, него још данас да уложимо жалбу и да отпочнемо парницу.

ПРОКА

Чекајте људи док дође Агатон. Он је остао у суду да препише тестаменат.

ТАНАСИЈЕ

Шта има да га преписује; сваки од нас зна шта је добио.

ПРОКА

Ама није због нас него због адвоката, јер он ће после из суда отићи доктору Стојановићу, то је за те ствари најчувенији адвокат, па ће њему да повери парницу али не може с адвокатом разговарати без преписа тестаментa.

ТАНАСИЈЕ

Јест, чуо сам за тога Стојановића.

ПРОКА

То је најчувенији адвокат за обарање теста-мента. Одличан правник. Или прогласи покојника за лудог или измисли фалсификат или просто украде тестаменат. Кажем ти, одличан правник.

ТАНАСИЈЕ

Најбоље би било кад би покојног Мату огласио за лудог. Јер, молим те, зар то није лудо, да он мени остави 5.000 динара. Замисли 5.000 динара!

ВИДА

Као да смо ми просјаци.

ТАНАСИЈЕ

Пет хиљада динара. Чудна ми чуда 5.000 динара. Зна ли он кад сам ја предавао кључеве Трговачком суду да су моји дугови износили 460.000. То су видиш суме с којима ја радим а не 5.000 динара .

ТРИФУН

Као да је Агатон диктирао тестаменат.

СИМКА

Не греси душу, пријатељ Трифуне. Да је он диктирао издиктирао би себи нешто више а не само 5.000 динара.

ТАНАСИЈЕ

Доста је Агатону и толико.

СИМКА

Е, а по чему њему доста а теби није?

ТАНАСИЈЕ

Друго је Агатон а друго ја.

СИМКА

Гле, молим те!

ТАНАСИЈЕ

Мени је то наследство била једина нада. О тој карти ми је висила сва судбина!

ТРИФУН

Не треба никад све на једну карту сецовати.

ТАНАСИЈЕ

Мислио сам да се извучем из стечаја и кредиторима сам обећавао да се стрпе док умре Мата, а он пет хиљада динара!

ПРОКА

Опет, то је некако округла сума.

ТАНАСИЈЕ

Ама каква округла сума; пет хиљада, округла сума!

ПРОКА

Рецимо. Али замисли мени, 3.000, три хиљаде! Па то је ужасно!

ГИНА

То таман колико свећу да му упалимо.

МИЋА

А шта ја тек да кажем? Две хиљаде динара. Па то није довољно ни за напојницу судским послужитељима. Ја то сматрам просто као увреду.

СИМКА

И коме остави? Коме?... Једној... не знам како да кажем?

ГИНА

Кажи, сестро, кажи!

СИМКА

Да остави једној ванбрачној девојки.

ТРИФУН

Па оставио је и цркви и просвети.

СИМКА

Оставио је нешто, колико реда ради и да покрије срамоту али све остало њој: кућу, виноград, дућане, акције, готовину, све, све њој.

ГИНА

Све боме!

ВИДА

И зар може то по закону, пријатељ Проко, да се оставља ванбрачној деци?

ПРОКА

Е видиш, и ту нам је покојник подвалио. Без знања фамилије он је имао ванбрачну ћерку.

СИМКА

И није га срамота било да јавно у тестаменту каже да има ванбрачну ћерку.

ГИНА

И видите ли ви само како се и та девојка претварала пред нама?

ТАНАСИЈЕ

А не, ту не треба грешити душу, она није ништа знала. Зар нисте видели како паде у несвест...?

ГИНА

Чудна ми чуда и ја бих пала у несвест да сам све наследила.

МИЋА

Ја сам потпуно уверен да она ништа није знала.

ВИДА

Боже мој, како је он то све вешто крио.

СИМКА

Ја мислим да ми тај тестамент можемо оборити, јер она је незаконита ћерка а ми смо законити рођаци.

ВИДА

Па оно ако има Бога и правде Божје, тако би требало да буде.

ТАНАСИЈЕ

И онда 'ајде њој, што кажу ћерка му је, па каква је да је, али што остави цркви и просвети толике паре. Зар није боље било да се ја извучем из стечаја. Црква и просвета нису под стечајем.

ГИНА

Па јест, пријатељ Танасије, ал' опет, што кажу: боље цркви и просвети него једној незаконитој девојци.

МИЋА

Збиља и мени то не иде у главу да та девојчица, која је ипак врло лепа, уједанпут сад постаје богата наследница а ја да примим легат од две хиљаде динара.

ВИДА

Рекох ли ја вама; ова девојка личи на покојника а ви сви на мене: Уа! као да сам Бог зна шта казала. А ова Гина се чак и заплака што вређам покојника.

ГИНА

Па личи, дабоме, да личи. Видела сам ја то одмах ал' нисам хтела да говорим из поштовања према покојнику.

ПРОКА

Ето ти шта ти вреди то твоје поштовање; оставио ти из поштовања три хиљаде динара, као просјаку.

ГИНА

То нек остане њему за парастос; таман да се плате три свештеника а не један, као што му је његов старалац платио.

СИМКА

Како, зар нећеш да примиш тих три хиљаде?

ГИНА

Па примићу, није да нећу примити али му нећу казати хвала; нити ћу му отићи на парастос; нити ћу му пожелети лаку земљу.

ВИДА

Ни ја боме!

ГИНА

Уосталом, ја се толико и не љутим; није да кажеш да сам му род неки па да ме је жао.

ТРИФУН

Како ниси род?

ГИНА

Па тако, род му је прва жена Прокина а не ја.

СИМКА

Па за чији се ти рачун, богати, толико исплака?

ГИНА

За Прокин рачун.

ТРИФУН

Па добро, Проко, а стабло, а гране?

ПРОКА

Оно је знаш цртао неки Рус, цртач у Катастру; цртао је своје стабло, јер он је праунук кнеза Бељајева, па ја узео његово стабло, избрисао сам бнеза Бељајева па метнуо покојног Мату; а ту где ја висим, висео је унутр кнеза Бељајева.

ТРИФУН

Е ето ти сад, кад ти хоћеш да висиш на туђем грању.

ПРОКА

Бар да сам се помогао!

ТРИФУН

Па знаш како је, покојник је ваљда мислио:
доста је овом кнезу Проки Бељајеву 3.000 ди-
нара, па ти толико одредио.

ПОЈАВА II

САРКА, ПРЕЂАШЊИ

САРКА

(Обучена у упадљиво црвену или шарену хаљину, под
шеширом окићеним цвећем или пантљикама)

Добар дан, ожалошћена породицо! Добар дан,
шта ми радите како сте?

СИМКА, ВИДА, ГИНА

Ју, Сарка?!...

ВИДА

Шта ти би, богати?

САРКА

Како шта ми би? Нека тетка носи црнину
а не ја. Осам дана носим црнину за две хиља-
де динара, доста му је то!

ГИНА

Бога ми, Сарка, право и кажеш. Не знам зашто
сам се и ја оцрнила, ваљда за његових тричавих

3.000 динара. Нисам ваљда луда... (Скида црну ма-
раму коју је носила око врата, устаје и вади један цвет из
вазне па га задева у косу). Што каже Сарка, нека га
жали тетка!

ТРИФУН

Море, жене, да нисте нешто преураunile? А
ако Агатон сад дође и донесе нам вест да се
адвокат примио да обори тестаменат?

САРКА

А зар је мени тешко тркнути до куће па
навући опет црнину?

ТРИФУН

А ти, Гино, само бациш цвет па удариш о-
пет у плач.

ГИНА

Па јесте!

САРКА

(Женама)

Право да вам кажем, сестре, ја сам на чи-
стој штети кад носим црнину. Свако мисли да
сам у жалости па ме гледа с неким поштовањем.
А што ће мени поштовање, марим ти ја за пошто-
вање...

ВИДА

Па јест!

САРКА

Ето знам, кад сам била удовица са првим мужем, па тако, вртио се око мене неки млад професор а ја још у црнини; па ми он каже: „Имао би, госпа Сарка, нешто да вам кажем, ал' не могу јер поштујем вашу тугу!” Шта има ког ђавола да ми поштује тугу, да га пита човек. Ал' тако васпитан човек па поштује тугу!

ПОЈАВА III

АГАТОН, ПРЕЂАШЊИ

АГАТОН

(Долази споља)

СВИ

(Опкољавају га радознало, управљајући му једновременно питања)

Дакле? Јеси ли био? Шта каже?

АГАТОН

Полако, само, казаћу вам.

СВИ

Говори брже!

АГАТОН

Дакле, ствар је пропала!

СВИ

(Разочарано)

Шта?!!!...

АГАТОН

Ето, то што вам кажем.

ПРОКА

Ама пропали смо?

АГАТОН

Пропапи дабоме!

СВИ

(Тешко разочарани)

Ау!!!!...

МИЋА

Ама како то пропапи, зашто пропапи?

АГАТОН

Не можемо оборити тестаменат.

ПРОКА

Ја то не разумем, зашто да не можемо?

АГАТОН

Зато, брате, што је тестаменат на закону заснован и зато што постоји наследник који је на закону основан.

САРКА

Ама зар ванбрачна ћерка па на закону основана?

АГАТОН

Каже адвокат: Каж'те хвала Богу што вам је оставио и то мало легата, јер и то је имао права да вам не остави.

МИЋА

Добро, нека је и тако, али ја не видим зашто ми не би могли водити парницу?

АГАТОН

Можемо, ко каже да не можемо; можемо и платити адвоката и платити таксе али, упамти, кад др. Стојановић каже да нам ништа не помаже, онда знајте, да нам ништа не помаже.

ПРОКА

Право да ти кажем, Агатоне, и мени то некако не иде у главу. Како то фамилија па да немамо права да обарамо тестаменат. То не могу да разумем.

АГАТОН

Вели адвокат, нисмо непосредни наследници; кад би се јавио који непосредни наследник, тај би још могао.

ТАНАСИЈЕ

Не знам зашто, кобајаги, ја нисам непосредни наследник?

АГАТОН

Ниси, Танасије, па шта ћу ти ја. Није нико од нас. Ето узми ову Сарку, је л' она непосредна; није, и она је посредна.

САРКА

Шта сам ја?

АГАТОН

Посредна си.

САРКА

Ја те молим, Агатоне, престани једанпут да ми износиш такве ствари. Ја најбоље знам јесам ли посредна или сам непосредна.

АГАТОН

Ама ти то не разумеш, то је правнички израз.

САРКА

Па кад је правнички а ти га кажи Симки и Гини и Види а немој мени да га пришиваш.

ПРОКА

Па добро, Агатоне, је ли адвокат прочитао препис тестаментa?

АГАТОН

Јесте, реч по реч.

ПРОКА

Па зар не нађе макар једну реч за коју би
могао да се закачи?

АГАТОН

Не, него вели: дижите руке!

ПРОКА

Ух, побогу људи, баш нас покојник посече,
просто нас посече!

ТАНАСИЈЕ

Мене и посече и сахрани. Можете, ако хо-
ћете, сад доћи мени на парастос.

ВИДА

Ето ти, Агатоне, што ти нама причаш како
је покојник био добар и племенит човек.

АГАТОН

Па оно сам говорио кад сам се надао, као
и ви.

ТРИФУН

Море какав поштен, знам ја добро његово
поштење.

ТАНАСИЈЕ

Био је то, браћо моја и сестре моје, један обичан зеленаш. Замисли, од мене је наплаћивао камату.

АГАТОН

Море од тебе ништа; ако је и узео, није ти узео више од двадесет од сто, али другима је кожу драо, живима је кожу драо.

ТАНАСИЈЕ

И отимао је и закидао сиротињи.

ПРОКА

Нема тога који од њега није пропиштао.

ВИДА

Боме, тај није имао срца.

ГИНА

Ни срца ни душе.

ТРИФУН

Искрено говорећи, покојник је био права лопуџа.

АГАТОН

Лопуџа, дабоме, лопуџа Бог нек му душу прости! Знам кад од онога грешнога Симе Јовановића наплати двапут меницу. Кука онај и пре-

клиње, није шала 22.000 динара. И платио човек али му овај није вратио стару меницу па је извукао и наново тражи. Плаче човек, куне се, чупа косу, грува се у груди али покојник ни да чује; вели му: плати!

ТАНАСИЈЕ

Знам, дођем код њега, као код рођака и као код човека, па му велим: немам, а он као разбојник дрекне: плати!

МИЋА

Молим вас, кад је он мене био кадар да одбије. Једанпут тако затребало ми је три четири хиљаде динара. И замислите, он мени каже: не дам!

ТАНАСИЈЕ

А ми још запели јуче па га у сав глас хвалимо.

ПРОКА

Па знаш како је, друкче је било јуче а друкче данас.

ТАНАСИЈЕ

Не видим зашто: покојник какав је био јуче такав је и данас.

ПРОКА

Јесте, не кажем да није, ал' јуче смо ми били друкчи!

ТРИФУН

Да ми је само знати на основу чега смо се надали кад смо сви знали да је покојник прави поганац. Нисмо ничему ни требали да се надамо.

ТАНАСИЈЕ

Ја, браћо, тврдим да је он нас опљачкао.

ТРИФУН

Ако вас је и опљачкао, он вас је бар за живота плљачкао али мене је опљачкао после смрти. Онако мртав из гроба опљачкао ме је. Оставио ми као легат 3.000 динара и није га мрзело да у тестамент напише: „моме рођаку Трифуну Спасићу 3.000 динара коју је суму он већ примио по признаници од 14 фебруара прошле године”. Замолио сам га као човека да ми позајми 3.000 динара и он ми сад то дуговање оставља као наследство.

ВИДА

Ал’ реците ви мени, молим вас, како тога човека није било срамота да јавно призна да има ванбрачну ћерку; па то је да се човек на мртвога згади.

САРКА

А, што се тога тиче, он није имао образа и, ако ћемо искрено да говоримо, покојник је, Бог нека му душу прости, у том погледу био права свиња.

СИМКА

Ију, Сарка!

САРКА

Јесте, јесте! Ето, нисам то хтела никад да вам говорим, али кад сам остала удовица од првога мужа, насртао је на мене. И ја му кажем: „Како можеш, пријатељ Мато, тако што и помислити кад смо род?“ — а знаш шта он каже? Вели: „Ама какав род, ти си мени девета рупа на свирали!“ Замислите, безобразник један, он мени да каже да сам девета рупа.

МИЋА

Одиста, то је увреда!

ПРОКА

Овако красну фамилију да опљачка за љубав једног ванбрачног детета.

ГИНА

То му никад нећемо опростити!

САРКА

Па добро, пријатељ Агатоне, зар наши закони признају ванбрачну децу? Ја знам да су ванбрачна деца онако нешто узгредно... онако... како да кажем... као кад је човеку пробушен џеп па уснут испадне пара. Није да кажеш да је он хтео да остави пару на пут, него пробушен му џеп па испало.

АГАТОН

У старо, срећно време, ванбрачна су деца сматрана као незаконита.

САРКА

Па зар су сад законита, побогу брате?

АГАТОН

Нису, ал' се сад некако друкче сматрају. Био код мене један млад писар, тек свршио школу, па нашло се тако за плотом једно жгебче, подметнула га мајка. И знаш шта тај писар каже за то ванбрачно жгебче; вели: и то је члан друштва?!

ГИНА

Ију, а ког друштва?

АГАТОН

Шта знам ја?

САРКА

Па ваљда није певачког друштва?

АГАТОН

Није певачког, него, ето, они тако кажу: и оно је члан друштва.

САРКА

Па то онда и ова Матина?

АГАТОН

И она је члан друштва!

САРКА

(Крсти се)

Буди Бог с нама!

ВИДА

Па је л' ми сад ову девојку треба да сма-
трамо као своју рођаку?.

СИМКА

Ију, зар ванбрачно дете, па род?!

ПРОКА

Она је срамота за нашу фамилију.

ГИНА

Требало би сви да је презиремо.

ВИДА

Што се мене тиче, ја ћу окренути главу кад
је сретнем.

АГАТОН

А што се мене тиче, ја ћу плунути кад је
сретнем и ево, дајем вам реч, да ћу је у име целе
фамилије плунути.

МИЋА

Ал' опет, кад се човек зрело размисли, није
она крива.

САРКА

Како да није крива, кад је ванбрачна. Она да је нека честита, била би законито дете.

ГИНА

Сасвим!

АГАТОН

Ми као породица позвани смо да бар пред светом узмемо у заштиту свој углед и своју част и ја предлажем да донесемо једну резолуцију којом ћемо се оградити од те девојке.

САРКА

Зашто ми да се оградимо, нисмо ми ванбрачни, нек се она огради.

АГАТОН

Не разумеш ти то, Сарка, нећемо се ми плотом оградити од ње, него ћемо је се одрећи.

САРКА

Е то је друго!

АГАТОН

Објавићемо да је не сматрамо за род, да је се одричемо и презиремо је.

СВИ

Тако је! Пристајемо!

АГАТОН

И још да дамо овде поштену реч да ће свако од нас окренути главу кад је сретне.

СВИ

Тако је, пристајемо!

АГАТОН

И зато ја предлажем, да се, у име протеста, одмах овог часа сви иселимо из куће.

САРКА

Ух, баш ме жао моје собе!

АГАТОН

Нећеш ваљда да дочекаш она да нас избацује, она?

ГИНА

Ију, зар би и то могло бити?

АГАТОН

Па, наследница је, има право.

ВИДА

Еј, тешко нама шта смо дочекали!

ПРОКА

'Ајдемо Гино! Нећу ваљда да чекам да ме таква једна незаконита женска избацује.

ГИНА

'Ајде да скупимо ствари. (Полазећи за Проком). Па отсад, кад ти који рођак умре а ти се најпре добро распитај шта ти је оставио, па ме онда терај да плачем а не овако, исплаках се бамбадава. (Оде за Проком у собу).

ТРИФУН

Ја немам богзна колико ствари, тек 'ајд да их покупим. (Полазећи уз степенице). Оно што сам био дужан покојнику, поштено сам му платио па одсад кад ме види на парастосу нека он мени упали свећу а не ја њему. (Оде).

ВИДА

(Танасију)

Па и ми ћемо ваљда?

ТАНАСИЈЕ

И ми, дабоме, само нешто се ја као домишљам.

АГАТОН

Шта?

ТАНАСИЈЕ

Кажи ти мени, Агатоне, има ли доказа да је то његово ванбрачно дете?

АГАТОН

Знаш како је, Танасије, код тих ствари доказ

је дете. Ванбрачно дете је само по себи корпус деликти.

ТАНАСИЈЕ

Корпус деликти?

АГАТОН

Јесте!

ТАНАСИЈЕ

И мене један такав корпус деликти да избаца из куће?

АГАТОН

Може!

ПРОКА

(Обраћајући се слици)

Пфуј, Мато, срам те било!

ВИДА

'Ајде богати, да не гледамо бар очима ово чудо!

ТАНАСИЈЕ

Хајде, дабоме! (Одлазе у своју собу).

САРКА

А да ме пита човек шта ја чекам? Нећу ваљда седети овде да гледам у покојникову слику.

АГАТОН

Право кажеш, Сарка, треба да се растуримо сви.

САРКА

Одох ја да покупим своје прѣице. (оде у собу)

АГАТОН

А шта ти, младићу то, рачунаш?

МИЋА

(Који је издвојено седео и нешто бележио на једној хартијици)

Баш нешто да вас упитам, пријатељ Агатоне? Мени све изгледа да ја баш нисам тако близак род са покојником?

АГАТОН

Па и ниси.

МИЋА

(Показује цедуљу)

Ево, баш нешто рачунам, па излази да сам му седмо колено.

АГАТОН

Што каже Сарка, девета рупа.

МИЋА

Е па онда, ја бих могао да узем ову девојку за жену?

СИМКА

Ију, зар ову ванбрачну?

МИЋА

Па кад би се удала, она би била брачна.

АГАТОН

Па је л' малопре донесмо резолуцију да је пљунемо?

МИЋА

Па ви који сте жењени можете остати при тој резолуцији али ја... право да вам кажем, мислим се нешто: зашто би толико имање отишло туђину у руке? Зар није боље да остане у фамилији?

АГАТОН

Боље је, дабоме, и било би врло корисно кад би то имање некако прешло у твоје руке.

МИЋА

А после, право да вам кажем, ја морам да се женим, јер од чега ћу иначе да живим?

АГАТОН

Право кажеш! Па добро, је л' ти то само тако планираш, или се већ нешто удесио са девојком?

МИЋА

Нисам удесио, све ми изгледа да ме та девојка нешто попреко гледа?

АГАТОН

Па гледај и ти њу попреко.

МИЋА

Е, да сам ја наследио гледао би је, ал' овако...

СИМКА

Па ти си се вазда вртио око ње?

МИЋА

Вртио сам се, ал' нисам ни слутио да ће она бити наследница; да сам то слутио, друкчије бих ја; овако ми изгледа да нећу успети...

АГАТОН

Ради шта знаш и умеш, немој ме питати јер нас се та девојка не тиче.

МИЋА

А ја сам мислио да вас замолим да ми некако помогнете.

АГАТОН

Ја? Шта могу ја да ти помогнем?

МИЋА

Кад би хтели, ви би могли да обрлатите девојку.

СИМКА

Ето ти сад, откуд Агатон да обрлати девојку. Ко је то теби, богати, пријатељ Мићо, рекао да је Агатон кадар да обрлати девојку?

АГАТОН

Прво и прво, драги мој младићу, ја ту девојку презирем, јер смо такву резолуцију донели; и ја не желим с том девојком ни да се сретнем а камо ли да разговарам. А друго, брате, откуд ја знам да обрлаћавам девојке; ко ти је то казао да ја умем да обрлаћавам девојке?

МИЋА

Па не мислим ја тако, али били сте срески начелник, па рекох, вешт сте да се у свакој ситуацији снађете и да људе обрлатите.

АГАТОН

Друго је то, мој брајко, обрлатити онога што је у опозицији да пређе у владину странку. Зато сам вешт, то је истина, ал' то је друго. Затвори човек дућан на време а ти га казниш што је прековремено држао отворен; позовеш га на неко саслушање, напишеш позив али му га и не пошљеш и онда, разуме се, не дође и ти га казниш за недолазак на позив; рекне у кафани: „О Господе Боже“? а ти га казниш за јавно псовање Бога и богохуљење; рекне: „Тешка времена, бо-

ме, ето не могу крај с крајем да саставим” а ти га казниш за проношење узнемиравајућих гласова; пљуне пред вратима своје радње а ти га казниш за прављење ђубрета на јавном месту. И тако из дана у дан док му не досади па дође и зацвили: аман! Тад му даш парче хартије па он лепо напише: „До данас сам припадао тој и тој партији а од данас...” и човек дане душом. Ето, тако сам ја обрађавао, али не могу тако њу, ову девојку. Не могу тек да је казним што је пљунула или што је прековремено држала отворен дућан.

СИМКА

Знаш шта, пријатељ Мићо, ја ћу теби да кажем нешто. Припитај ти прија Сарку, биће да она најбоље зна, како се обрађавају мушкарци и жене.

АГАТОН

Ето, то ти сасвим паметно каже Симка. Припитај Сарку, нико ти боље то неће рећи од ње. А нас остави, не можемо ми разговарати с девојком коју презиремо. 'Ајде, Симка, да се ми спремимо па да што пре идемо из ове нечисте куће. (Оду у своју собу).

ПОЈАВА IV

МИЋА, ДАНИЦА

МИЋА

(Загледа опет у своју цедуљицу).

ДАНИЦА

(Кад спази Мићу осети се непријатно дирнута).

МИЋА

О, драга рођако, хтео бих... управо у неприлици сам да ли да вам изјавим сажаљење или...

ДАНИЦА

Уздржите се; нису ми потребне никакве изјаве.

МИЋА

Да, најбоље је прећи преко тога. Живот је одиста тако чудан, тако пун изненађења.

ДАНИЦА

Да!

МИЋА

Ја, разуме се, делим са вама жалост као рођак или, ако хоћете право да вам кажем, ми нисмо тако близак род. Седмо колено. О, то је тако далеко да се може сматрати као и да нисмо род.

ДАНИЦА

Утолико боље!

МИЋА

Да, ја налазим да је с једне стране то много боље. И стога, видите, не као рођак али као човек који вас поштује, који вам је пријатељски наклоњен, ја сам врло забринут вашом усамљеношћу. Вама претстоје толике бриге а ви сте тако усамљени.

ДАНИЦА

И остаћу усамљена, мени је усамљеност тако пријатна.

МИЋА

Да, до извесног времена, то разумем. Али то не може увек трајати; рецимо шест месеца, док траје прва жалост. Толико, шест месеца.

ДАНИЦА

Шест година!

МИЋА

Како?!..

ДАНИЦА

Шест година!

МИЋА

Шест година? Ко ће то жив дочекати?

ДАНИЦА

Шта дочекати?

МИЋА

Па ту, дугу жалост.

ДАНИЦА

Мени неће бити дуга.

МИЋА

Вама, али... И мислите ли ви за све то време трајања жалости, да се не удајете?

ДАНИЦА

Свакако не, али не разумем шта се то вас тиче?

МИЋА

Па забога, тиче ме се као рођака.

ДАНИЦА

Рекосте да нисмо род.

МИЋА

Па нисмо, дабоме! Јер... наравно... ја не знам смем ли да будем искрeн?

ДАНИЦА

Молим!

МИЋА

Ја бих видите желео да поправим извесну некоректност коју сам учинио према вама. Био сам неопрезан или можда чак и разуздан и чинио сам вам извесне предлоге на које нисам имао право. Ја вас молим да пређемо преко тога. Ја бих желео ту немилу ствар да поправим тиме, што бих вас уверио да ја имам врло озбиљне намере, врло озбиљне намере.

ДАНИЦА

(Изненађена)

Господине, зар ви не увиђате да ја нисам у положају да водим такве разговоре.

МИЋА

Ја сам само желео...

ДАНИЦА

Ако сте одиста желели да поправите своју некоректност и увреду коју сте ми својим предлозима нанели, ви ћете то најбоље постићи ако узмете свој кофер и иселите се из ове куће.

МИЋА

Како? Да се иселим?

ДАНИЦА

Да!

МИЋА

То је ваша наредба?

ДАНИЦА

То је моја молба.

МИЋА

Испунићу вам је. Ја сам и без те ваше молбе пошао баш овога часа да узем своје ствари, утолико пре сада. Само, једно би вас молио: можемо ли и кад можемо наставити овај разговор?

ДАНИЦА

Кроз шест година, кад ме прође жалост.

МИЋА

То значи никада?

ДАНИЦА

(Слеже раменима).

МИЋА

(Полазећи)

Онда... ако је тако... ја вас молим избришите ме потпуно из списка својих рођака.

ДАНИЦА

Учинићу тако како ви желите!

МИЋА

(Оде уз степенице).

ПОЈАВА V

ДАНИЦА, АГАТОН, СИМКА

АГАТОН

(Кад спази Даницу полети и загрли је, а исто тако и Симка. Он вади мараму и брише сузе)

Драго, драго дете моје!

СИМКА

Слатка моја, рођена моја?

АГАТОН

Боже мој!... (Плаче). Како су велике божје наредбе!

СИМКА

Гушим се, не умем да говорим, слатко моје дете!

АГАТОН

Кажем ја Симки: ама ова ми је девојчица нешто прирасла за срце.

СИМКА

И мени. Ама чим сам те видела а мени заиграло нешто овде. Боже мој, што ти је крв рођена!

АГАТОН

Осећао сам ја још од првог дана кад сам те видео! Сећаш се, Симка, кад сам ти казао: осећам да ми је ово дете нешто блиско.

СИМКА

А знаш шта ја њему кажем, велим му: као да ми је од срца отпало.

АГАТОН

Господе, господе, велика су дела твоја!

ДАНИЦА

(У немогућности је да се одбрани јер је за све време једно од другог отима и грли)

Али, молим вас!

АГАТОН

И баш кажем Симки: 'Ајде да се нађемо детету, па ми смо јој сад најпречи род. Где може она сама да изиђе на крај са светом. И ево да ти кажем шта сам већ досад у твоје име учинио: наредио сам свима овима да се селе. Ти би имала невоље са њима, али ја умем и да подвикнем. Почели они мени: те ово те оно, али ја њима: Јесте ли чули, немојте ви мислити да је ово дете без заштите, док сам ту ја! Наређујем вам лепим да се одмах иселите!

ДАНИЦА

И иселиће се?

АГАТОН

Па они не би, али морају. Знају они добро да код мене нема шале. Скупио сам их све овде

па им подвикнуо: мирно, а они стали у фронт па све трепћу. А ја онда њима: Хоћете ли лепим, ако нећете ја ћу окренути дебљи крај.

ДАНИЦА

Хвала вам!

АГАТОН

Нема ту хвала, то је моја дужност. Још кад сам обишао покојника за време боловања, осетио сам ја да он има нешто да ми повери и све се ломи: хоће ли, неће ли...

ДАНИЦА

(Заплаче се)

Сиромах отац!

СИМКА

Бог да му душу прости!

АГАТОН

Какав честит човек; тешко ће се још један такав родити!

СИМКА

Тешко богами!

АГАТОН

Па кажем ти... ломи се, а читам му из очију; хоће да ми каже: „Агатоне, ја пречег од тебе

немам, остављам теби у аманет ово дете!" Није ми казао, али је јасно као дан да је то хтео да ми каже. Па хајд' сад, како да не послушаш и не испуниш покојникову жељу? Где бих ја тебе оставио?

ДАНИЦА

Али...

АГАТОН

Каже мени Симка: то си, Агатоне, добро урадио што си тако строго наредио да се ови иселе из куће а хоћемо ли и ми да се селимо? Ама како да се иселимо, кажем ја њој, где могу да оставим оно дете само. Рећи ћеш: има тетку, али тетка је тетка, а ја сам ја. Не може тетка трчати код власти, лепити на акта таксене марке, носити се с кирајџијама, свађати се с фамилијом. Не може она то, ми морамо остати у кући. Даница ће се и онако уселити у велику ккућу а ми ћемо у ону малу у дворишту, ону где ти сада станујеш, само да будемо ту, крај тебе, да ти се нађемо.

ДАНИЦА

Ја не знам, морала бих о томе говорити с адвокатом.

АГАТОН

С адвокатом? Немамо шта да разговарамо с

адвокатом. Уосталом, од данас, кад нам преда имање, он престаје бити наш адвокат.

ДАНИЦА

Па ипак, он се тако лепо понашао према нама, толико се показао пријатељ да ја не желим ништа да учиним пре но што се посаветујем са њим.

АГАТОН

(Загледа је)

Па то овај... ти канда мислиш целога живота да се саветујеш са њим?

СИМКА

А зашто да не? Право да ти кажем, Агатоне, није то баш тако рђава прилика. Млад, вредан, озбиљан.

ДАНИЦА

(Згранута)

Али шта ви то говорите; забога шта ви то говорите?

АГАТОН

(Даници)

А право да ти кажем, није ни рђаво имати адвоката у кући. Кад имаш адвоката у фамилији, то ти је као кад имаш револвер у кући.

ДАНИЦА

(Очајно се брани)

Али не, забога, не!

АГАТОН

И мени се, право да ти кажем, од прве тај човек допао.

СИМКА

Како да не? А били би одиста леп пар, особито леп пар!...

ДАНИЦА

(Очајно)

Али ја вас молим, ја вас преклињем, не говорите такве ствари!

СИМКА

Па ми, душо...

ДАНИЦА

(Трпа прсте у уши)

Нећу да чујем, нећу ни речи да чујем!

АГАТОН

Само знаш, да будеш паметна па да ти то мени оставиш. Ја ћу то са њим удесити. Ти ништа да се не мешаш, ја ћу то да удесим.

ДАНИЦА

Али забога, прекините, ја вас молим, прекините! Ко вам је то казао; ја вам нисам ништа казала; мени није до тога! Мени није до тога! (Побегне).

СИМКА

Што отера, море, дете?

АГАТОН

Па застидела се, ред је да се застиди. И ти си се некад стидила,

СИМКА

Згодно ти, ово, Агатоне, што се направисмо род.

АГАТОН

Па род смо; истина ванбрачни род, али шта се то мене тиче. Зашто да ја окрећем главу од девојке кад је наследила толико имање? Боље ми је да сам род с њом него са Проком и Гином.

СИМКА

Па боље, дабоме!

ПОЈАВА VI

АДВОКАТ, ПРЕЂАШЊИ

АДВОКАТ

(Долази споља)

А! Гости су још овде?

АГАТОН

А не! Растерао сам их ја све. Ено их по собама, пакују се. Рекао сам им одлучно: Неза-

конито сте ушли у кућу, немојте незаконитим средствима да вас избацујем, него 'ајде свако својој кући!

АДВОКАТ

То сте добро урадили.

АГАТОН

Умем ја то, а и морам се наћи при руци нашој рођаци. Она је добра и скромна девојка, не би она умела да се носи са алама и вранама а тетка је стара, слаба, није то за њу.

АДВОКАТ

Па да!

АГАТОН

Стога смо се споразумели; она да се усели у ову велику кућу а ја са Симком у ону њихову, малу; да будемо ту, да им се нађемо.

АДВОКАТ

А то сте се већ споразумели?

АГАТОН

Па да. Она је до душе рекла да ће се разговарати са вама али ја не видим шта има ту да разговарате. То је тако проста ствар; не могу тек две женске остати саме у оволикој кући. Друго је то доцније кад се ви уселите у кућу.

АДВОКАТ

(Изненађен)

Како кад се ја уселим у кућу?

АГАТОН

Па доцније, има дотле времена.

АДВОКАТ

Али молим вас, објасните ми како то мислите: кад се ја уселим у кућу.

АГАТОН

Па не мислим ја онако да се уселите, него кад се венчате.

АДВОКАТ

Ко да се венча; с ким да се венчам?

АГАТОН

Па да се венчате; разуме се, не са Симком.

СИМКА

Ју, црни Агатоне!

АДВОКАТ

Молим вас, будите јаснији. Ја желим да знам шта ви то говорите; о чему говорите; с киме да се венчам?

АГАТОН

Па мислим са овом нашом рођаком.

АДВОКАТ

Али како можете, како смете, ко вам је то казао?

АГАТОН

То се не казује; то се онако позна? О, имам ја за то добар нос.

АДВОКАТ

Али, по чему сте ви то могли закључити? То је глупост, то је ваша измишљотина. Ни по чему ви нисте могли тако нешто закључити.

СИМКА

Е, па позна се то, господине. Ето малопре кад смо с њом говорили о томе, поцрвене дете као куван рак.

АДВОКАТ

(Згранут)

Како, ви сте говорили с њом о томе?

АГАТОН

Разуме се!

АДВОКАТ

Али ко вас је овластио да водите такве разговоре?

АГАТОН

Што да ме овлашћује ко, кад је то моја дужност и брига.

АДВОКАТ

Ја вам забрањујем, господине, да водите такве разговоре!

АГАТОН

Па ја...

АДВОКАТ

Ја вас молим ни речи више!

АГАТОН

Сасвим! Симка, пази о томе ни речи више; кад буде време ја ћу то већ... (Адвокату). Оставите ви мени, кад буде време ја ћу већ...

АДВОКАТ

Разумите већ једанпут, господине, не остављајам ја вама ништа. И не мислим ја на тако што, разумете ли, и не мислим! (Шчепа се за косу). И још и њој сте говорили; могу мислити колико је то увредило у тренутку највеће жалости. Ви јој се морате извинити... не, не, ја ћу јој се извинити, ја ћу јој се извинити.

АГАТОН

Али немате шта, ја сам то врло пажљиво, родитељски.

АДВОКАТ

Не, не, ја јој се морам извинити. Не бих хтео да она помисли још...

АГАТОН

Добро, нека тако буде! Иди, Симка, зови девојку. Реци јој да дође овамо, ал' немој јој о тој ствари ништа говорити; то ћу већ ја.

СИМКА

(Оде).

АДВОКАТ

Али нећете, забога; јесам ли вам рекао: нећете ништа и никад говорити о томе.

АГАТОН

Па да, док траје жалост.

АДВОКАТ

Ви ме већ изводите из стрпљења! Ни кад престане жалост, разумете ли, ни кад престане жалост. Ја се уопште нећу женити, не мислим се женити.

АГАТОН

Нисам се ни ја мислио женити али, знате како је. Иде човек равним путем, иде, иде, иде, па кад се најмање нада, нагази на камен и спотакне се. Тако сам се и ја, видите, спотакао о ову моју Симку.

АДВОКАТ

(Не слушајући га)

Да, да...

АГАТОН

Човек не зна шта га чека у животу.

ПОЈАВА VII

СИМКА, ДАНИЦА, ПРЕЂАШЊИ

АГАТОН

Оди овамо, дете, треба да проговоримо са господином адвокатом.

АДВОКАТ

Немамо шта да проговоримо; имам само да се извиним госпођици.

ДАНИЦА

Мени?

АГАТОН

Да, ја сам, знаш, разговарао са њим о оној ствари.

АДВОКАТ

Али, господине, ја вас молим ућутите. Разумите једанпут, ни речи више! (Даница). Господин је узео себи слободу, да, ни од кога овлашћен, говори о извесним стварима.

ДАНИЦА

Ја сам господина молила да ме поштеди.

АДВОКАТ

Ја не бих желео да ви то можда тумачите... господиновим разговори немају никакве везе са мном; ја сам далеко од тога и ја сам господина молио да ми не помиње такве ствари али, изгледа ми да господин не увиђа...

АГАТОН

Увиђам, како да не увиђам и нећу више ни проговорити. Ја сам то само онако: она ми је род а остала сама девојка а ви сте честит, млад човек а видим допадате јој се.

ДАНИЦА

(Очајно)

Али ко вам је то казао?

АГАТОН

А видим и она се вама допада.

АДВОКАТ

Господине, ја то вама нисам никад казао.

АГАТОН

Па рекох... ал' ето, и сам увиђам да нема смисла говорити за време жалости. Симка, ни речи више о томе!

СИМКА

Боже сачувај!

АГАТОН

А на мене немојте се љутити, то су моје добре намере, моје родитељске бриге.

АДВОКАТ

(Окреће му леђа, Даници)

Потребни су ми, госпођице, извесни подаци које ми тражи старатељски судија. Ви ми их вероватно не би могли дати, али госпођа тетка. Молим вас дакле да пређемо на тај разговор.

АГАТОН

Најбоље је да пређемо на тај разговор.

АДВОКАТ

Били могли звати госпођу тетку?

ДАНИЦА

Она је слаба, ако би били добри да пређемо тамо, к њој?

АГАТОН

Па да, можемо тамо прећи.

АДВОКАТ

(Агатону)

Ви нам нисте потребни.

АГАТОН

Молим, како ви кажете. Уосталом ја сам ту па кад вам устребам а ви ме зовите.

АДВОКАТ

(Полазећи за Даницом)

Будите спокојни, нећемо вас узнемиравати.

АГАТОН

(Кад су Даница и адвокат већ на вратима)

А, овај, по оној ствари немојте ништа говорити пред тетком; то оставите мени.

АДВОКАТ

(Врати се узбуђен)

Али, господине, хоћете ли већ једанпут умукнути!

АГАТОН

Па да, зато баш и кажем, не треба говорити о томе!

АДВОКАТ

(Дуже очајно руке и одлази).

ПОЈАВА VIII

АГАТОН, СИМКА

АГАТОН

Виде ли ти, Симка, како ја удесих ствар. То ти је оно што кажу: треба умети. Не вреди ти знање без умења.

СИМКА

Ама изгледа ми да се они срде кад им споменеш.

АГАТОН

Па срде се, дабоме, такав је ред. И ти си се бајаги срдила кад су ти мене поменули и ако ти је у души било мило.

СИМКА

Велим, знаш, да нешто не покваримо.

АГАТОН

Остави ти то мени. Знаш ме ваљда; ништа ја до данас нисам покварио. Покварио сам, то јесте, изборе кад нису били по вољи влади; покварио сам по коју државну лицитацију кад није била по вољи мени; али то је друго; то је политика, а ово... Остави ти то само мени па ћеш видети како ће све ићи као намазано. (Са разних страна из разних углова и врата као и степеника, збирају се сви чланови породице. Сви су натоварени куферима и пакетима; очигледно је да носе више но што су донели).

ПОЈАВА IX

ПОРОДИЦА

АГАТОН

Е, јесте ли се спремили?

ТРИФУН, ПРОКА, ТАНАСИЈЕ

А ти?

АГАТОН

Ја? Што ви мене питате, друго сам ја.

ПРОКА

Како друго?

АГАТОН

Па тако. Јесте, род сте и ви, не кажем да нисте, али што каже Сарка сви сте ви, брате, девета рупа.

САРКА

А која си ти рупа, тако ти Бога? (Они онако натоварени стоје у ред те праве један фронт испред кога Агатон шета).

АГАТОН

Која сам да сам, пречи сам од вас... зато видиш, ја остајем овде.

СВИ

Остајеш?

АГАТОН

Остајем, него; јер ко би управљао оволиким имањем? Од овога тренутка имате мене да сматрате за шефа фамилије.

ТРИФУН

Буди ти шеф коме си и досад био а не мени!

САРКА

Ни мени, боме, не!

АГАТОН

Вама ја и не мислим да будем шеф. Не знам и што ће ми да будем Сарки шеф, али мене имате да сматрате као шефа целогa имања и од овога тренутка у овој кући само моје наредбе важе.

СВИ

Охо!!!...

АГАТОН

Дошли сте, видели сте кућу, прегледали сте све, седели сте дан и ноћ, па доста. Дошли сте са празним коферима а сад их носите пуне и уз то и неке пакете.

САРКА

Биће, Агатоне, да и ти имаш пакет.

АГАТОН

Ако га имам, то се тебе не тиче. Друго сам ја а друго ви, ви сте овде привремено.

ТРИФУН

А ти стално?

АГАТОН

Стално дабоме! Ви сте овде само гости а ја сам у својој кући.

СВИ

Охо, хо, охoooooooo!!!...

АГАТОН

Шта је брате, шта се ишчуђавате?

ПРОКА

Не ишчуђавамо се само, него се и чудимо и крстимо и питамо се: Ко си ти и шта си ти?

АГАТОН

Знаш ко сам, па што питаш?

ПРОКА

Питам јер хтео бих да знам по чему ти имаш већега права у овој кући него ја и него овај и него овај и него овај? На основу чега си ти нешто друго и ко ти је дао права да се испрсаваш пред нама?

ТРИФУН

Јесте, то хоћемо да нам се објасни.

АГАТОН

Јес', баш теби да се објасни.

СВИ

Хоћемо сви да нам се објасни.

ПРОКА

Иначе нећемо да се селимо одавде; ако ти имаш права да седиш, онда имамо и ми!

СВИ

Тако је! Нећемо да се селимо! (Сви пуштају кофере на земљу).

АГАТОН

Па шта, ког ђавола, да вам објасним?

ПРОКА

Да нам објасниш на основу чега се ти правиш газда овде?

АГАТОН

Мислите ли ви да је то тако лако објаснити?

ПРОКА

Па није дабоме! Зато и не пристајемо да се селимо.

АГАТОН

А ако вам објасним, је л' онда пристајете?

СВИ

Објасни прво!

АГАТОН

Ево, брате, у чему је ствар. Ви знате, је л' те, да је наследник овога имања она ванбрачна девојка?

СВИ

Знамо!

АГАТОН

Е па ето, зар вам није сад јасно?

ПРОКА

Ама како јасно; ако је она ванбрачна ниси ти ванбрачан; ако је она наследница ниси ти наследник.

АГАТОН

Па чекајте, побогу људи, да вам кажем ствар до краја. Овој девојци видиш, ја сам већ дао благослов.

САРКА

Ију, какав благослов?

АГАТОН

Тако, верила се, удаје се!

СВИ

А!!!...

МИЋА

То не може бити; то не сме бити.

АГАТОН

Тебе ћемо ваљда да питамо!

ПРОКА

Ама оставите га људи да нам објасни. Па добро, Агатоне, ако се она верила и ако се она удаје, ниси се ти верио и не удајеш се ти. Ми питамо откуд ти овде?

АГАТОН

А што не питате за кога се удаје?

СВЕ ЖЕНЕ

Па за кога?

АГАТОН

За адвоката, за оног њеног адвоката!

СВИ

Шта????!!...

МИЋА

Па то је ужасно!

АГАТОН

За њега, јесте, и ето сад можете разумети, откуд ја овде и ја вам у име њено и у име адво-

катово кажем: 'ајде, брате, иселите се лепим. Ожалили сте као породица покојника колико сте умели и могли и то ће вам бити исплаћено.

ГИНА

Шта ће нам бити исплаћено?

АГАТОН

Биће вам исплаћено што вам по тестаменту припада и на четрдесетодневни парастос не морате ни доћи.

СВИ

И нећемо!

АГАТОН

Па нећете, дабоме, а и не морате, јер на послетку не може се од вас ни тражити да целог века жалите покојника. Ми који остајемо у кући, ми ћемо га и даље жалити и приређивати му парастосе и палићемо му кандило... (Сети се). Јест бога ми, сад ми паде на памет, да је породица кад се уселила у кућу угасила кандило. 'Ајде, пођи, Симка, па упали оно кандило у соби где је умро покојник, грехота је да не гори.

СИМКА

Право кажеш! (Оде уз степеник).

ПРОКА

Ама, људи божји, видите ли ви како овај човек заобилази око оног што га питамо. Те дао благослов, те девојка се испросила, те адвокат зет, те покојниково кандило, а никако да изведе ствар на чистину. Што ти нама, брате, не кажеш јасно и гласно: шта си ти, ко си ти; у чије име си се испрсио?

АГАТОН

Добро, рећи ћу вам, али узмите најпре куфере. (Свидижу куфере). Ево у чему је ствар: најпречи сам јој род па ме је замолила да останем.

ГИНА

Зар ванбрачна девојка па род?

ТРИФУН

А резолуција да је презиремо?

ПРОКА

И по чему си ти најпречи?

ТАНАСИЈЕ

Ја сам јој много пречи.

МИЋА

А ја?

АГАТОН

Не знам шта сте ви, али ја сам јој најпречи
и по природним законима.

ТРИФУН

Ето ти га сад; где пронађе природне законе?

АГАТОН

Јесте, природни закони, јер по тим природ-
ним законима и он ме је замолио да останем овде.

ТАНАСИЈЕ

Који он?

АГАТОН

Па зет, адвокат!

ПРОКА

(Осталима)

Не можеш га ухватити ни за реп ни за гла-
ву. Ја вам, браћо и сестре, предлагем да се ми
вратимо сваки у своју собу па кад нам дође ад-
вокат са полицијом а ми да тражимо да се прво
Агатон избади.

СВИ

Тако је!...

АГАТОН

Ама није тако!

ПРОКА

Е па реци како је?

АГАТОН

Не могу да вам кажем.

ПРОКА

Па не можеш, дабоме!

АГАТОН

И не смем да вам кажем.

ТРИФУН

А што, да није то почем каква тајна?

АГАТОН

(једва је дочекао ту мисао)

Јесте, то је тајна!

САРКА

Ију, тајна!

АГАТОН

Па тајна, дабоме, него шта мислиш ти?!...

ПРОКА

Видите ли ви, људи, како нас овај човек за-
витлава и игра са нама као да смо ми деца. Не
дозвољавам да се спрдаш са нама. (Осталима).
Зар ви не видите да он само хоће да нас избаци а
он да остане, зар не видите да је сад измислио
и неку тајну?...

СВИ

Нећемо да идемо!

АГАТОН

(У забуни је)

Нисам брате, измислио, него то је једна велика тајна па не могу, не смем да вам је кажем.

СВИ

Кажи!

АГАТОН

Никад вам то не би поверио али... О брате... (Сви се радознало скупе око њега). Кад сте тако навалили. Ја остајем овде зато... чекај молим те. (Брише се марамом). Ја остајем овде зато, видиш, зато што је тај адвокат, што је испросио ову ванбрачну девојку, па он, видиш, он је мој ванбрачни син. (Један општи узвик изненађења и запрепашћења. Сви испуштају куфере и пакете а све надмаша врисак Симкин на степеницама, која се враћа и силазећи низ степенице чује последње речи те пада у несвест. Нема слика траје извесно време).

АГАТОН

(Застрашен утиском који је учинила његова лаж, клоне и тупо гледа час Симку час осталу породицу. Најзад резигнирано диже руке).

Е. сад сам удесио ствар!...

ЗАВЕСА

КРАЈ